

Problémy s dítětem ve střídavé péči pohledem učitelek mateřských škol

Bc. Petr Liška

Diplomová práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Petr Liška**
Osobní číslo: **H16958**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Pedagogika předškolního věku**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Problémy s dítětem ve střídavé péči pohledem učitelek mateřských škol**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury týkající se střídavé péče s ohledem na zájmy dítěte.

Vymezení teoretických východisek k problematice střídavé péče u dětí předškolního věku a jejího vnímání učitelkami mateřské školy.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativně orientovaného výzkumu prostřednictvím interview s učitelkami mateřských škol.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, jejich interpretace a tvorba závěrů výzkumu.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a návrh doporučení pro praxi mateřských škol.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BAKALÁŘ, Eduard. Rozvodová tematika a moderní psychologie. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1089-2.

BAUSERMAN, Robert. Child adjustment in joint-custody versus sole-custody arrangements. Journal of Family Psychology. 2002, 16(1), 91-102. ISSN 08933200.

NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. Předrozvodové a rozvodové poradenství. Praha: Grada, 2007. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1449-3.

NOVÁK, Tomáš. Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0342-1.

SPENCE, Linda. Furthering our understanding of post-separation behavioral adjustment of children in three post-divorce family types: mother-custody, father-custody, joint-custody. Ontario, 1992. Disertační práce. Carleton University Ottawa, Department of Psychology.

TRÁVNÍČEK, Milan. Střídavá péče. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-596-1.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PaedDr. Jana Majerčíková, PhD.

Ústav školní pedagogiky

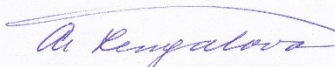
Datum zadání diplomové práce:

11. října 2017

Termín odevzdání diplomové práce:

20. dubna 2018

Ve Zlíně dne 11. října 2017

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 18.12.2017.....

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce má teoreticko- empirický charakter. Cílem práce je popsat problémy, které se pojí se střídavou péčí o dítě předškolního věku z pohledu učitelky v mateřské škole. V teoretické části této práce jsou shrnuty obecné aspekty střídavé péče o dítě s ohledem na rodiče a dítě v mateřské škole jakožto aktéry této formy porozvodové péče. V empirické části jsou prezentovány výsledky kvalitativně orientovaného výzkumu. Data byla sesbírána prostřednictvím interview s učitelkami v mateřských školách. Z analýzy dat vyplynulo, že se dítě předškolního věku ve střídavé péči musí vypořádat se změnami, jejichž zdrojem je často nevhodný přístup rodičů, který se také podepíše i na učitelce v mateřské škole v jejím pracovním a osobním životě.

Klíčová slova: formy porozvodové péče, střídavá péče, učitelka v mateřské škole

ABSTRACT

Master thesis has an empirical character. Its aim is to describe problems connected with a child in joint custody from the nursery school teacher perspective. In theoretical part, general aspects of joint custody are summarized with regards to parents and a child in a nursery school as agents of this post-divorce arrangement. In empirical part, results of qualitative research are presented. The data were collected via interviews with nursery school teachers. Data analysis showed that nursery school child has to deal with various changes, caused by inappropriate attitude of parents towards this issue, which also affects the nursery school teacher in her professional and personal life.

Keywords: post-divorce arrangements for children, joint custody, nursery school teacher

Mockrát děkuji paní doc. PaedDr. Janě Majerčíkové, PhD. za odborné vedení této práce a za čas a energii, kterou mi věnovala během konzultací. Dále děkuji všem paním učitelkám, které byly ochotné se tohoto výzkumu zúčastnit a zároveň všem paním ředitelkám, které tento výzkum ve svých mateřských školách umožnily. Chtěl bych také poděkovat své rodině za podporu, kterou mi při studiu poskytla.

“We are not enemies, but friends. We must not be enemies. Though passion may have strained, it must not break our bonds of affection. The mystic chords of memory will swell when again touched, as surely they will be, by the better angels of our nature.”

Abraham Lincoln

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 PSYCHOLOGICKÉ A PRÁVNÍ ASPEKTY STRÍDAVÉ PÉČE O DÍTĚ.....	10
1.1 ÚPRAVA VZTAHŮ V POROZVODOVÉ PÉČI.....	12
1.2 STATUS STRÍDAVÉ PÉČE O DÍTĚ V EVROPSKÉM KONTEXTU	14
1.3 VLIV DÍTĚTE NA SOUDNÍ ROZHODNUTÍ O STRÍDAVÉ PÉČI.....	15
1.4 INTERVALY STRÍDAVÉ PÉČE.....	19
1.5 STRÍDÁNÍ BYDLIŠŤ	20
2 RODIČE A DÍTĚ JAKO AKTÉŘI STRÍDAVÉ PÉČE	23
2.1 OSOBNOSTNÍ CHARAKTERISTIKY RODIČŮ VE VZTAHU K ÚSPĚŠNOSTI STRÍDAVÉ PÉČE O DÍTĚ.....	25
2.2 PROJEVY DÍTĚTE VE STRÍDAVÉ PÉČI.....	30
2.3 DÍTĚTE VE STRÍDAVÉ PÉČI A ŠKOLNÍ PROSTŘEDÍ.....	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
3 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	39
3.1 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	39
3.2 VSTUP DO TERÉNU.....	40
3.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	40
3.4 METODA SBĚRU A ZPRACOVÁNÍ DAT	40
3.5 LIMITY VÝZKUMU	41
4 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT.....	42
4.1 ZMĚNA CHOVÁNÍ DÍTĚTE	43
4.2 NOVÉ VÝZVY PRO DÍTĚ.....	46
4.3 (NE)VHODNÝ PŘÍSTUP RODIČŮ KE STRÍDAVÉ PÉČI	51
4.4 PRÁCE NAVÍC PRO UČITELKU	57
4.5 OŠEMETNÉ POSUDKY	61
4.6 EMOČNÍ VYPĚTÍ UČITELKY	63
4.7 POJETÍ STRÍDAVÉ PÉČE PODLE UČITELKY	66
5 ZÁVĚRY VÝZKUMU	71
ZÁVĚR	72
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	73
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	76
SEZNAM PŘÍLOH.....	77

ÚVOD

Střídavá péče je jednou z forem porozvodového uspořádání. V České republice je možné udělit střídavou péči od roku 1998 čili je tomu letos již dvacet let. I přesto, že se každým rokem počet dětí v této formě porozvodové péče zvyšuje, jedná se o nárůst pozvolný, kdy se střídavá péče stále týká jen zhruba každého čtrnáctého dítěte. Takto nízké číslo je až s podivem vzhledem k tomu, že jak Evropská unie, tak i Česká republika považují střídavou péči za nejlepší možnou formu porozvodové péče o dítě. K ustanovení jakékoliv porozvodové péče je však vždy nutno brát na zřetel, především nejlepší zájem dítěte a ten se nutně se střídavou péčí nemusí krýt.

Zkoumání problematiky střídavé péče se jeví jako velice atraktivní. Téma střídavé péče již samo o sobě není toliko zkoumaným tématem a pokud tomu tak již je, zajímají se o něj především jiné vědecké disciplíny jako jurisprudenc, psychologie či sociologie. V pedagogice však střídavé péči není věnováno mnoho prostoru. V kontextu mateřské školy a především náhledu učitelek na toto téma by se na základě dosavadního zkoumání dalo hovořit i o jistém informačním vakuu. Tato práce se tak snaží přinést poznatky o tom, jaké problémy v souvislosti s dítětem ve střídavé péči učitelky v mateřské škole vnímají.

Teoretická část této práce má za cíl shrnout psychologické a právní aspekty střídavé péče o dítě a následně se zaměřit na rodiče a dítě, jakožto aktéry střídavé péče a popsat, jak během střídavé péče probíhá jejich interakce s mateřskou školou. Vzhledem k nedostatku informačních zdrojů však bylo nutné se v teoretické části opřít především o práce právní a psychologické.

Cílem výzkumu, jenž je předložen v praktické části je popsat, jaké problémy spojené s dítětem ve střídavé péči vnímají učitelky v mateřské škole. Dílčí cíle jsou pak popsat, jaké problémy vnímají učitelky v mateřské škole u dítěte ve střídavé péči, u rodiče s dítětem ve střídavé péči a také popsat jaké problémy skýtá přítomnost dítěte ve střídavé péči v mateřské škole pro samotné učitelky. Data byla získána prostřednictvím interview s učitelkami v mateřských školách a následně analyzována prostřednictvím otevřeného kódování.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PSYCHOLOGICKÉ A PRÁVNÍ ASPEKTY STŘÍDAVÉ PÉČE O DÍTĚ

Střídavá péče je jednou z legislativních možností, jak uspořádat styk dítěte s rodiči po rozvodu. Střídavá péče byla v České republice právně ukotvena v roce 1998. Do té doby, bylo možné dítě svěřit pouze do dlouhodobé výhradní péče jednoho z rodičů, zatímco druhému rodiči byl umožněn pouze styk s dítětem. Forma výlučné péče a to zpravidla u matky v české společnosti stále dominuje, nicméně procento dětí ve střídavé péči se sice pomalu, ale neustále zvyšuje, což dokladují informace ze statického portálu Ministerstva spravedlnosti ČR (Přehled, 2017).

Zatímco v roce 2000 bylo o udělení střídavé péče rozhodnuto pouze ve 233 případech, v roce 2005 to bylo již 536 dětí. Z těchto dat lze pozorovat rostoucí trend, jelikož v roce 2010 se střídavá péče týkala již 867 dětí a v roce 2013 ukazují data dokonce číslo 1456. Nejnovější data z roku 2017 pak udávají počet 1945 dětí. V tomto roce byly porozvodové vztahy soudně upravovány u 28 157 dětí. Střídavá péče se tak v roce 2017 týkala 6,9% dětí, u kterých bylo potřeba soudně stanovit formu porozvodové péče (Přehled, 2017).

Tento vývoj tak odráží i trend Evropské unie, která upřednostňuje střídavou péči před péčí výlučnou. Tento náhled Evropské unie postupně proniká i do českého kontextu a v dnešní době již ústavní soud zastává stanovisko, že střídavá péče je standardním porozvodovým uspořádáním a pokud má být udělena jednomu rodiči péče výlučná, je nutné tuto pozici argumentovat a obhájit (Trávníček, 2015).

V souvislosti s pojmem střídavá péče je legislativně používán i pojem střídavá výchova. Ten popisuje zákon o rodině č. 91/1998 Sb. ze dne 3. 4. 1998. Tento zákon jednak pojem střídavá výchova právně ukotvuje. Zároveň tento zákon dává vzniku střídavé výchovy jako možnosti porozvodového uspořádání vztahů. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, však pracuje s pojmem střídavá péče a s pojmem péče obecně. Pojem střídavá výchova tak rozvíjí a obohacuje, jelikož rodiče podle něj nemají právo jen na „výchovu“ svého dítěte, mají právo na celkovou péči o své dítě. Po obsahové stránce se však nic nemění a výklad obou těchto pojmů je totožný. Lze se také setkat s pojmem společná péče, ten však do českého prostředí proniká především z amerického kontextu a česká legislativa takovýto pojem nezná.

Při ustanovením střídavé péče soud vždy jedná v nejlepším zájmu dítěte. Tento zájem zahrnuje kategorie jako postoj a identitu dítěte, zachování rodinného prostředí a společenských vazeb, péči a ochranu či právo dítěte na zdraví a vzdělání (Trávníček, 2015). Pojem nejlepší zájem dítěte je velice flexibilní a i přes stanovené kategorie soudy zpravidla nerozhodují konzistentně. Pro udělení střídavé péče se primárně očekává především zájem rodičů o její udělení. V Česku zatím není registrován případ, kde by o střídavou péči nestál ani jeden z rodičů a přesto by byla nařízena například na přání dítěte navzdory rodičům (Trávníček, 2015). Stejně tak však, ale Novák (2013) varuje i před tím, aby nebyla střídavá péče udělena ani tehdy, pokud o ní nestojí dítě i přesto že rodiče by si ji přáli. Po projevení zájmu totiž musí být rodiče schopni dostatečně konstruktivní a věcné komunikace, zároveň však jejich dohoda musí být tím nejlepším, co lze pro dítě udělat. V tomto kontextu je také důležitá ochota rodičů veřejně sdělovat i velmi důvěrné a zásadní informace, jelikož jejich zatajení by pro dítě nemuselo být přínosem, ba naopak (Špaňhelová, 2010).

V centru střídavé péče tak stojí nejlepší zájem dítěte, otázkou však zůstává, zdali je střídavá péče tím nejvhodnějším řešením k jeho dosažení. Střídavá péče totiž musí být vždy v nejlepším zájmu dítěte ne v zájmu například většího pohodlí rodičů (Hrušáková a Novák, 1999). Střídavá péče totiž není nutně vhodná pro každého, musí být nejlepší především pro dítě a někdy je holt péče výlučná v dané situaci lepší řešením (Novák, 2013). Někteří rodiče prostě nechtějí mít dítě v péči, nejsou k výchově způsobilí, či o to prostě nestojí (Warshak, 1996). U střídavé péče je totiž nutné vždy přihlídnout ke specifickým daného případu, jelikož každá rodina je zcela jedinečná a neopakovatelná.

Obdobně je to i s již zmiňovaným nejlepším zájmem dítěte. Jasně hodnotící kritéria, které by stanovily, že střídavá péče je opravdu tou nejvhodnější možností obecně, se ani za léta praxe nepodařilo ustanovit (Bray, 1991). Obdobně se k situaci staví i Novák (2013), který zmiňuje, že zatím neregistruje studii, která by prokazatelně dokázala, že děti se mají ve střídavé péči plošně lépe, než v péči výlučné, ale neregistruje ani studii která by tvrdila opak. Je tak velmi těžké něco generalizovat, jelikož jednotné konsenzuální stanovisko na to jestli je střídavá péče dobrá nebo ne prozatím neexistuje (Spence, 1992). Některé výzkumy totiž ukazují, že děti jsou daleko více úzkostlivé, jiné ukazují pravý opak, kdy jsou děti vnímány jako samostatnější a některé studie dokonce ukazují, že výrazné rozdíly, které by byly způsobeny přímo střídavou péčí, nevznikají. Často kladenou otázkou tak bývá, zdali

je vůbec možná tvorba obecných hodnotících kritérií v situaci, když je každý případ tak prudce individuální.

Střídavá péče se tak jeví jako komplikovaná problematika, na níž nejsou žádné jasné a správné odpovědi. V rámci střídavé péče však lze identifikovat několik specifických kategorií, ve kterých se střídavá péče odlišuje od péče výlučné či od klasického rodinného uspořádání a které by mohly o zásadním dopadu na rodiče a dítě, kterou střídavá péče nepochybně má, ledacos napovědět.

1.1 Úprava vztahů v porozvodové péči

Z Historického hlediska byla matka vždy vnímána tím, kdo by měl mít primární pečovatelskou roli vůči dítěti. Lze tak předpokládat, že tento způsob uvažování přetrvává do jisté míry i dnes a to jak během manželství, tak především v péči o dítě po rozvodu. Do širokého povědomí však postupně proniká názor, že pokud se o dítě má starat jen jeden z rodičů, měl by to být ten, kdo je k tomuto výkonu obecně kompetentnější a je schopný dítěti zajistit ty nejlepší podmínky k jeho plnohodnotnému rozvoji. Nezpochybnitelný monopol žen na primární péči a výchově se postupně vytrácí a do tohoto nově vytvořeného prostoru vstupuje možnost otcovské péče, či péče sdílené, která se během let vykrystalizovala v to, co bychom dnes označili za střídavou péči, která dává prostor oběma rodičům participovat na budoucím životě jejich dítěte.

Nejčastější stav porozvodové péče je však stále výlučná péče matky se stykem s otcem. V České republice se počet těchto případů pohybuje okolo 85% (Špaňhelová, 2010). Dítě tedy žije trvale s matkou a s otcem se stýká za předem stanovených podmínek v předem vymezených časech, kdy to zpravidla bývají víkendy. Dítě má při této formě styku stabilní zázemí a místo kam patří. Výchovné působení na dítě je jednotné, otázkou je zdali se jedná o stav pozitivní a přirozený. V manželství na dítě totiž přirozeně působí oba rodiče. Dítě tak dominantně vnímá pouze jednu rodičovskou roli, což může snížit jeho okruh zájmů či různorodost názorových hledisek na určitou situaci (Špaňhelová, 2010). Dítě navíc nemusí rodiče poznat v přirozených interakcích, ale pouze v jakémsi uměle vytvořeném světě. Ve střídavé péči má dítě možnost ztotožnit se s přirozeným rytmem života a prožívat s rodiči zcela běžné a každodenní situace ve kterých také rodiče přirozeně projevují širší paletu přirozených emocí. Z druhého rodiče se tak nestává nějaké víkendové zábavní centrum s filmy, výlety a pizzou (Warshak, 1996). Stejně tak i Novák (2013) varuje před degradací jednoho z rodičů při péči výlučné jen na jakousi sváteční návštěvu

na pár hodin. V kontextu výlučné péče u matky se také často mění chování otců. Jejich role bývá ve funkční rodině zpravidla autoritativní, dává pravidla a řád, ale i jistotu s pevným zázemím. Naopak při styku s dítětem pokud je ve výlučné péči matky jsou otcové velice tolerantní až apatičtí a čas s dítětem chtějí strávit v maximálně pozitivní a klidné atmosféře (Ponnet, 2013). Při výlučné péči mohou matky vytvářet také takzvanou mateřskou obstrukci. To je snaha matky zabránit otci ve styku s dítětem. Tyto matky jsou často po rozvodu vůči otci nepřátelské, otce vnímají jako nekompetentního a brání mu ve styku s dítětem a dokonce nereflektují ani na přání dítěte, které by s otcem čas trávil rádo (Matoušek, 2015). Takovéto matky pak považují za ideální stav žádný, nebo velice omezený vztah dítěte s otcem.

Druhou, již méně častou možností je výlučná péče otce a následný styk s matkou. Zde se procento případů pohybuje kolem 9% (Špaňhelová, 2010). Tato forma porozvodové péče bude svým reálným průběhem do jisté míry odlišná, než v případě výlučné péče matky, ve své podstatě se však nic nemění. Dítěti bude opět scházet druhý rodičovský element, pouze opačného pohlaví. Pro dítě bude vždy důležité, aby bylo svěřeno do takové péče, která je schopná mu zajistit ideální a celostní rozvoj. Bohužel stejně tak, jako u výlučné péče matky kde může postrádat mužský element, který je sice přísný, ale zároveň ochranný, může stejně tak dítě postrádat ve výlučné péči otce element ženský, který s sebou nese vlídnost a pochopení. Každý rodič ať už otec či matka vždy přináší do vztahu něco unikátního. Protože je však stále 85% dětí svěřováno matkám, je pozornost zaměřena především na chybějící mužský element. Příkladem může být náročnější navazování důvěrných vztahů, dřívější začátek sexuálních aktivit, menší úroveň psychické pohody či nižší schopnost dosahování autonomie (Matoušek, 2015). Problémem těchto studií však je, že srovnávají děti ve výlučné péči s úplnou rodinou a komentují absenci mužského elementu ve výlučné péči matky. Otázkou však je, zdali je vhodné srovnávat rodinné prostředí fungující rodiny s matkou samoživitelkou. Větší vypovídající hodnotu by jistě měly závěry srovnávající vývoj dětí ve výlučné péči matky a ve výlučné péči otce kde se dají předpokládat obdobná zjištění v případě absence ženského elementu. Vzhledem k tomu, že však výlučná péče otce není tak častá, je pochopitelné, proč se autoři studií uchýlili k této alternativě.

Poslední možností je pak možnost střídavé péče. Ta se týká zhruba 6% případů porozvodové úpravy vztahů (Špaňhelová, 2010). Je pro ni typické že dítě střídá domov jak matky, tak otce a četnost styku i míra zodpovědnosti je rovnoměrně rozložena mezi oba

rodiče. Dítě tak má dostatečný styk s oběma rodičovskými vzory a nedochází k situacím, kdy jednoho z nich navštěvuje jen jakoby na výlet kdy je doba styku krátká a navíc bude trávit čas primárně příjemnými aktivitami. Střídavá péče tak dá dítěti poznat život obou rodičů ve větší úplnosti a autenticitě. Nelze však obecně říct, že by střídavá péče byla vždy lepší, než péče výlučná. Zaleží totiž na každém jednotlivém případě dané rodiny, který je vždy posuzován individuálně a na základě těchto zjištění je vydáno soudní rozhodnutí, které porozvodové vztahy upraví.

1.2 Status střídavé péče o dítě v evropském kontextu

Střídavá péče pomalu, ale jistě proniká i mezi ostatní formy porozvodového uspořádání rodiny a stává se další plnohodnotnou alternativou. Přispívá k tomu již dříve zmíněný fakt, že v Evropské unii je střídavá péče vnímána, jako ideální stav což do značné míry kvituje i Česká republika. Proto je střídavá péče první možností, kterou soudy zvažují a pro odklon k péči výlučné, je potřeba pádných argumentů. Dokonce i péče výlučná se s rostoucím věkem zprvu velmi malého dítěte může změnit v péči střídavou (Trávníček, 2015).

Od obou rodičů se předpokládá zájem a snaha o dosažení střídavé péče spojená s efektivní komunikací na obou stranách. To však může být nezřídka problém, pokud je jeden z rodičů ochotný komunikovat, ale ten druhý záměrně veškeré snahy sabotuje. Takovýto stav ukazuje, že rodiče společně nejsou schopni spolupracovat a v těchto případech dochází k udělení spíše péče výlučné i přesto, že chyba je na straně pouze jednoho z rodičů. Pokud se však rodiče nejsou schopni domluvit, před udělením výlučné péče musí podniknout orgán sociálně-právní ochrany maximum pro to, aby tato komunikace a spolupráce byla navázána, jako je mediace či rodinná terapie. Bez těchto předchozích kroků nelze výlučnou péči udělit (Trávníček, 2015). Lze tedy pozorovat, že ustanovení střídavé péče je opravdu tou primární a preferovanou možností, kdy se Česká republika snaží kopírovat trend Evropské unie a podnikat maximum k tomu, aby díky obnovené komunikaci došlo i k obnově spolupráce a snahu zabránit hlubšímu rozbití rodiny výlučnou péčí.

Ač lze v rámci Evropské unie pozorovat snahy o to, ustanovit střídavou péči jako tu nejlepší a nejvhodnější možnost porozvodové úpravy vztahů mezi rodiči a dítětem, tato idea se však nemusí nutně odrážet v reálné praxi jednotlivých členských států, v rámci nichž lze diferencovat tři rozdílné přístupy ke střídavé péči, které popisuje Trávníček (2015).

- V Dánsku koncept střídavé péče vůbec neexistuje a obdobně je tomu v Polsku, kde je možná pouze péče výlučná. V Maďarsku taktéž koncept střídavé péče nefiguruje, jelikož takováto péče je vnímána jako nestabilní a problematická a i zde se uděluje pouze péče výlučná. Rodiče však mají možnost si mimosoudně a neformálně mezi sebou dohodnout míru styku s dítětem, pokud o to mají zájem. Ve Finsku je dítě taktéž svěřeno do péče pouze výlučné, ale soud může ustanovit takovou míru rozšířeného styku s druhým rodičem, že lze prakticky hovořit o péči střídavé, pokud se budeme bavit pouze o času, který spolu druhý rodič a dítě tráví, nikoliv o míře zodpovědnosti.
- V Itálii se pracuje s pojmem nejlepší zájem dítěte. Toto už je pojem, který lze najít i v ideách Evropské unie, kterým záleží primárně na zájmu dítěte, kdy rodiče jsou až na druhém místě. V Itálii si však nejlepší zájem dítěte vykládají tak, že střídavá péče v nejlepším zájmu dítěte rozhodně není. Je považována za rizikový faktor ve vývoji dítěte. V Německu si pojem nejlepší zájem dítěte již vykládají obdobně jako Evropská unie, avšak stále nesvěří dítě do střídavé péče, pokud se některý z rodičů vysloví tak, že o střídavou péči jednoduše nemá zájem. Zájem rodiče je tak stále ještě nadřazen zájmu dítěte.
- Poslední možností je pak absolutní nadřazení zájmu dítěte, nad zájmy všech ostatních účastníků rozvodového řízení. Tuto praxi lze pozorovat právě v České republice, ale obdobně také v Belgii. Francie také staví zájem dítěte na první místo a tak zavádí ještě navíc systém střídavé péče na zkušební dobu, která trvá zhruba půl roku. Poté jsou vyhodnoceny výsledky této šestiměsíční lhůty a na základě toho se poté rozhodne o finální porozvodové úpravě vztahu.

1.3 Vliv dítěte na soudní rozhodnutí o střídavé péči

Střídavá péče se v České republice uděluje na rozhodnutí soudu a zcela logicky jí musí předcházet rozvod manželů. Rozvod lze bez jakéhokoliv emotivního podbarvení jednoduše označit, za jedno z možných vyústění manželského svazku. Jedná se o náročnou situaci v rodinných mezilidských vztazích, kterou je třeba adekvátně řešit. Rozvod totiž neznamená konec rodiny, pouze jím zanikají manželské vazby obou rodičů. Rozhodně však rozvodem nezanikají rodičovské vazby k dítěti. Pokud se jedná o pár nesezdaný,

dojde pouze k rozchodu, avšak i zde musí soud taktéž upravit následné vztahy rodičů k dítěti a tak je možné mezi rozvodem a rozchodem pozorovat jasnou paralelu v průběhu tohoto řízení.

Příčiny rozvodu mohou být různé. Matoušek (2015) uvádí několik příkladů. Jedním z nich je současný důraz na sebenaplnění každého jedince, které nutně v manželství nemusí být samozřejmostí, jelikož je v něm vyžadována velká míra vzájemného respektu a omezování vlastních potřeb ve prospěch potřeb celé rodiny. Další příčinou je podle něj sociální stát, který je schopný garantovat materiální jistoty a zázemí, které dříve zaručovala pouze stabilní rodina. Z rozvodu také postupně odpadá výrazné společenské stigma. Zatímco dříve by byl rozvod něco nemyslitelného, v dnešní liberální společnosti je naopak vnímán jako něco běžného. V současné době má také každý možnost volit z daleko širší nabídky potenciálních životních partnerů. Toto rozhodnutí je navíc ponecháno na samotném jedinci a doba, kdy svazek manželský sloužil především rodičům novomanželů jako prostředek ke spojování majetků dvou rodin je dávno pryč. Tím, že za volbu životního partnera zodpovídá sám jedinec, se vystavuje riziku, že jednoduše nemusí mít dostatečné kompetence k tomu, aby si z velice široké nabídky vybral, toho pro něj správného. Příčinou rozvodu však může být i to, že manželství prostě a jednoduše nefunguje. Silný vztah k druhému partnerovi vyprchal, případně tento silný vztah vyvstal k jinému člověku, kterého by jedinec chtěl pojmout za nového životního partnera. Navíc soužití s aktuálním partnerem nemusí být již nadále příjemné a rozvázání těchto vztahů je vnímáno jako snesitelnější možnost, než udržování vyprázdněného nebo dokonce dysfunkčního vztahu.

Zatím jako by se zdálo, že vše vlastně záleží na rodičích a soudu, kdy se dítě stává pouze jakousi figurkou ve hře dospělých avšak díky tomu, že je vždy snaha dosáhnout nejlepšího zájmu dítěte, nemusí tomu tak nutně být a dítě může v porozvodovém uspořádání rodiny a rozhodnutí soudu sehrát velkou roli. Pokud tomu tak má být, musí však být dobře informováno o složité situaci, která v jeho životě vyvstala, aby si mohlo na věci vytvořit vlastní názor, který bude schopné sdělit i ostatním. Pokud toho dítě není schopné, soud stanoví osobu, která tento proces bude schopná zprostředkovat a zároveň bude chránit práva dítěte (Trávníček, 2015).

Dítě má také právo se vyjadřovat ke všem okolnostem a to i u soudu, ale tyto informace následně vyhodnocuje soud, který přihlíží k dalším okolnostem a hodnotí celkovou vyspělost dítěte a racionalitu jeho argumentů, kdy jedná vždy v nejlepším zájmu dítěte a snaží se ho ochránit i před nevědomými nevhodnými rozhodnutími. Dítě tak může sdělit,

že by chtělo být za každou cenu s jedním z rodičů, pokud má však chování tohoto rodiče sociálně patologické projevy, je tato situace nepravděpodobná, jelikož prostředí, ve kterém by dítě žilo, není vhodné a nebylo by v souladu s jeho nejlepším zájmem.

Děti jsou kompetentní se k této problematice vyjadřovat věcně zhruba ve věku 10 let, alespoň to ukazuje soudní praxe (Trávníček, 2015). To by však nemělo znamenat, že do tohoto věku bude soud jejich výpovědi zcela ignorovat, jelikož i výpověď nevěcného charakteru avšak s emociálním nábojem, může mít velkou vypovídající hodnotu. Pokud nebylo dítě vyslechnuto, soud toto musí odůvodnit například velkou mírou stresu, kterou by dítě utrpělo. Stanovisko dítěte může tlumočit také určený opatrovník. Otázkou však je, do jaké míry budou tyto informace autentické a nikterak citově podbarvené, tím kdo je bude reprodukovat.

Samotný výslech je vhodné naplánovat, aby probíhal pro dítě co nejkomfortněji. Zároveň je třeba nachystat sérii otázek, na které bude dítě dotazováno. Trávníček (2015) uvádí, že divergentní nepřímé otázky se jeví jako nejlepší možný zdroj získávání věrohodných informací. Konvergentní otázky typu ano/ne se tak jeví jako naopak spíše nevhodné jelikož u nich hrozí větší míra sugestibility, kdy dítě v praxi často přitakává a odpovídá kladně i na otázky, kterým vzhledem ke svému například nízkému věku nemůže obsahově porozumět. Celý rozhovor by měl probíhat v klidném tempu a atmosféře pohody aby mělo dítě dostatek času a prostoru se autenticky vyjádřit.

K informacím získaným výslechem se však váže věrohodnost dětské výpovědi. Zatímco u starších dětí lze předpokládat zpravidla vyšší míru autonomie, mladší děti mohou vlivu svých rodičů podléhat daleko snadněji. Hrušáková a Novák (1999) proto doporučují v nejlepším případě vyšetření klinickým psychologem jak dítěte, tak obou rodičů. Uznávají, že je to však v praxi spíše nereálné. Pokud se očekává, že bude dětská výpověď zmanipulovaná, je dobré, aby i přesto zazněla, jelikož odborní znalci jsou schopni míru této manipulace zhodnotit, což může následně ovlivnit porozvodové uspořádání (Trávníček, 2015). Znalec který bude výpověď dítěte posuzovat by se tak měl zaměřit jednak na její obsah který však může být zcela vymyšlený, ale stejně tak by se měl zaměřit na to jako formou dítě výpověď podá a sledovat zdali je tato výpověď předem naučená, zdali je dítě u jejího přednesu nervózní či pociťuje velkou míru stresu a hledat další znaky, které mu prozradí věrohodnost obsahu výpovědi (Novák, 2013).

Novák (2004) uvádí další příklady možné diskreditace dětské výpovědi. Prvním je psychické vydírání rodičem, který dává dítěti okatě najevo svůj diskomfort spojený s rozvodem který projevu například pláčem a v dítěti vyvolává pocit viny. To pak udělá cokoliv, aby rodiči ulevilo a samo se zbavilo vlastní pocíťované viny. Druhým příkladem je pak snaha dítěte nerozházet si to ani s jedním z rodičů a tak mají výsledky takovéhoho výslechu prakticky nulovou vypovídající hodnotu, jelikož dítě záměrně neřekne nic věcného. Tím se také zbaví zodpovědnosti, která by na něj mohla po rozvodu padnout s tím, že jeho výpověď byla vlastně ta, co všechno zapříčinila. Dítě také nemá garantovanou diskrétnost výpovědi, ta se k rodiči vždy dostane, jelikož na ní má zákonné právo a tak i dítě, které by v za absolutní diskrétnosti bylo upřímné, takové za současných podmínek být nemusí, pokud ví, že oba rodiče si přečtou každé slovo, které vyřklo i bez jejich přítomnosti což by mohlo jeho vztahy s rodiči následně poškodit (Novák, 2013).

Kožená (2005) pak uvádí další příklady komplikací spojené s dětskou výpovědí. Tvrdí, že ideální věk na co nejvěrohodnější výpověď je mladší školní věk. Chlapcům to vydrží i do 14 let, ale dívky už od 10 let začínají vykonstruovávat výpovědi podle vlastní potřeby. Dále výpovědím dospívajících dětí nepřikládá zase tak velkou váhu, jelikož jsou v tomto věku vystavovány silnému vlivu hormonů a jejich výpovědi mohou být ovlivněny aktuální náladou, nikoliv dlouhodobým stavem. U mladších dětí je zase riziko, že budou spíše reprodukovat názory toho rodiče, se kterým tráví více času a mají k němu bližší vazbu a tak výpovědi vůči druhému rodič mohou být méně objektivní (Kožená, 2005). Dalším důvodem je i to, že děti si nechtějí rozházet vztah s tím rodičem, ke kterému mají blízkou vazbu, nechtějí o ni přijít, a proto se postaví spíše do opozice k rodiči, ke kterému si tak blízkou vazbu nevytvořili bez ohledu na objektivní stav situace.

Z těchto nálezů tak vyplývá, že dětská výpověď je velmi cenná, ale soud by s ní měl nakládat s rozvahou. U této výpovědi by měl být také vždy přítomný psycholog, jelikož ani soudce, ani pracovník sociálně-právní ochrany není dostatečně kvalifikovaný k hodnocení věrohodnosti dětské výpovědi (Trávníček, 2015). Ukazuje se tak, že u mladších dětí lze předpokládat větší míru upřímnosti, avšak také menší odolnost vůči manipulaci. Starší děti jsou naopak vůči sugesci svých rodičů odolnější, zase na druhou stranu už jsou dostatečně vyspělé na to, aby samy manipulovali ostatními ve snaze dosažení svých cílů.

Bez ohledu na to, jak je či není výpověď dítěte věrohodná, soud ji musí vždy vzít v potaz. To však neznamená, že výpověď dítěte je garancí výsledku, které si dítě přeje, potom by byl celý soudní proces zbytečný. Dítě je tak vhodné detailně informovat a vysvětlit mu,

že jeho výpověď negarantuje jeho přání a zároveň je nutné dítěti po dohodnutí porozvodové péče vysvětlit proč jeho přání nebylo případně naplněno (Bakalář, 2006). Smyslem soudního řízení je totiž vždy vytvoření co nejlepších možných podmínek pro dítě a to i v určitých případech bez ohledu na názor samotného dítěte.

1.4 Intervaly střídavé péče

Rozhodnutí soudu pak proniká i do další oblasti. Stejně tak jako samotné soudní ustanovení střídavé péče, je i soudem nastaven systém střídání, který opět záleží na nejlepším zájmu dítěte. Co se však týče samotné frekvence styku, tak i přes možnosti různé délky intervalů u střídavé péče lze v rámci této problematiky pozorovat určitý konsenzus, který už však nutně nepanuje u názoru, zdali toto střídání vhodné pro děti velmi malé.

U dětí ve věku mladších tří let, které zpravidla ještě ani do školního zařízení nedocházejí, se střídavá péče jeví jako spíše nevhodná (Klimeš, 2009). Děti v tomto věku mají zatím nevyvážený vztah k oběma rodičům, kdy v naprosté většině případů silně preferují přítomnost matky a střídavá péče by měla být udělována v naprostě výjimečných případech (Špaňhelová, 2010). Na druhou stranu existují případy, kdy se děti i pod tři roky u otců adaptují dobře a dokonce mají následně méně poruch pozornosti a méně konfliktů v sociální sféře ve školním prostředí což nahrává střídavé péči ještě před třetím rokem věku dítěte (Pruett, Ebling a Insabella, 2004). V rámci střídavé péče se lze setkat s různou délkou intervalů, ve kterých dítě střídá rodiče. Zákon přesnou délku nestanovuje, ta se odvíjí vždy od nejlepšího zájmu daného dítěte, avšak týdenní intervaly se jeví jako nejlepší (Warshack, 1996). Z důvodu velké vzdálenosti mezi rodiči, však může být týdenní interval příliš krátký a spojený s náročnými přesuny, ale pokud se jedná o interval kratší jak měsíc, stále je ještě pro děti mladší tří let vhodný (Hrušáková a Novák, 1999). Klimeš (2009) však dodává, že batolata zatím nejsou schopny pracovat s abstraktními pojmy jako týden a tak mohou upadnout v domnění, že druhého rodiče už nikdy neuvidí, nicméně tomuto tvrzení lze namítnout, že třetím věkem dítěte se v oblasti abstraktního myšlení zase tolik věcí dramatický nemění (Bray, 1991). Tyto obtíže lze akcentovat u dětí do tří let, ale jsou stále aktuální i v předškolním věku kdy pojmy jako včera a zítra natož pak za týden či za měsíc jsou pro šestileté dítě prakticky neuchopitelné. Jako ideální se tak jeví co nejkratší intervaly a to pokud možno po vzájemné domluvě obou rodičů

(Novák, Corradinoivá a Vypušťák 2015). Týdenní interval se tak v rámci střídavé péče v raném věku jeví jako ideální možnost pro udržení kontinuity vztahu s oběma rodiči.

Jako zajímavý se jeví také takzvaný čtrnáctidenní cyklus střídání zvaný 2-2-3. První dva dny je s dítětem první rodič, další dva dny poté druhý rodič a další tři dny opět první rodič. Následující týden se role obrátí. Tento model ač vhodný z hlediska naplnění podstaty střídavé péče, je poměrně náročný na přesuny dítěte, pokud jsou mezi rodiči větší vzdálenosti a také právě při střídání školního prostředí. Dítěti však lze vytvořit fyzickou podobu kalendáře, která pro něj bude sloužit jako vizualizace, díky které se v tomto komplikovaném systému snadněji zorientuje (Špaňhelová, 201). Model 2-2-3 případně 2-2-5 nebo jim obdobné však nejsou stabilní, ale každý druhý týden se režim mění kvůli lichým dnům a dvoudenní intervaly mohou být pro dítě až příliš krátké, kdy dítě nemá čas se řádně aklimatizovat (Novák, Corradinoivá a Vypušťák 2015). Jen co se dítě přesune k jednomu rodiči, už aby se chystalo na přesun k druhému. Model 2-2-3 se pak jeví jako zcela nevhodný v případě, že by bylo nutné střídat různé školy a školní kolektivy, které mohou být navíc v různých městech.

Novák, Corradinoivá a Vypušťák (2015) také navrhuje svůj alternativní model, kdy by dítě trávalo s každým z rodičů určitou část odpoledne, a doporučují, aby systém střídání byl daleko flexibilnější a to podle potřeb jako jsou oslavy narozenin v rodině či společné výlety s druhým rodičem i mimo jeho dobu předem soudně určeného styku. Tento model však předpokládá výborné vztahy rodičů i po rozvodu, situaci, které však není tak častá, avšak není nereálná. Tento aspekt ostatně jako každý jiný je nutné komplexně posoudit a stanovit takové intervaly střídání, které budou pro dítě ideální. Pokud jsou však rodiče schopni bezproblémové komunikace, mohou se mezi sebou nezávisle na oficiálním rozhodnutí soudu ke zvýšení vlastního komfortu domluvit i na alternativním systému střídání dětí.

1.5 Střídání bydliště

Dítě ve střídavé péči v rámci určených intervalů styku s rodiči bude také přirozeně střídat dvě bydliště. Tato situace může být velice náročná a to především pokud dochází ke střídání na velké vzdálenosti. Dítě samo pak může začít veškeré snažení rodičů v rámci střídavé péče záměrně sabotovat s cílem ušetřit se každotýdenních přesunů, které mohou trvat i několik hodin (Špaňhelová, 2010). Situace však může být i opačná kdy dítě přesuny s vypětím sil přetrpí, aby si udrželo vztah s oběma rodiči (Warshak, 1996).

Tato situace s neustálým střídáním domovů však nemusí být zase toliko dramatická. Novák a Průchová (2005) popisují, že dítě nevnímá pojem domov tak fixně jako dospělí a domov je pro něj tam kde je mu dobře, například u prarodičů a tak změnu obydlí nevnímají jako problém. Pro dítě totiž může být daleko náročnější situace, kdy se musí vyrovnávat s emoční nestabilitou a zpretrháním vazeb s druhým rodičem plynoucích z výlučné péče, než z prostého střídání domovů či vrstevnických kolektivů (Warshak, 1996). Nelze však zapomínat, že přesuny z jednoho domova do druhého jsou náročné i pro rodiče. I pro ně je vzniklá situace velice psychicky a fyzicky náročná a na rozdíl od dětí na ně dopadne i hledisko organizační a finanční (Trávníček, 2015)

Se stěhováním se však pojí také určitá alternativa. Střídavou péči lze v tomto případě rozdělit na dva druhy. Dítě může střídat bydliště matky a otce, ale může také setrvávat v jednom bydlišti, zatímco se u něj střídají rodiče. Trávníček (2015) však uvádí, že v rámci dosavadních právních rozhodnutí se k tomuto kroku nikdy nepřistoupilo a dokonce ani sami rodiče tuto možnost nikdy i přes návrhy soudu neshledali jako vhodnou, ač ji Trávníček sám považuje za lepší, jelikož dítěti poskytne stabilní a bezpečné zázemí. I přesto, že se tato možnost se stabilním zázemím jeví jako daleko vhodnější je logisticky a ekonomicky velmi náročná. Vyžaduje totiž existenci tří trvalých bydlišť, kdy se rodiče střídají ve třetím domě či bytě, ve kterém bydlí jejich dítě. Na tuto situaci je však nutné se také podívat i z hlediska ekonomického, kdy je tato varianta vhodná spíše pro lidi velmi majetné, zatímco pro obyčejného smrtelníka je spíše utopií či dokonce prostředkem, jak se dostat do dluhové pasti v již tak těžké situaci (Novák, Corradinoivá a Vypušťák 2015). Tento třetí byt je totiž nutné vybavit i nábytkem, dítě přece nebude spát jen na karimatce. Rodiče si také budou muset vyjasnit, zdali si zde budou moci vůbec nosit své osobní věci případně si je zde i nechat do dalšího týdne. V takovéto situaci navíc není možné nikterak garantovat, že se v těchto osobních věch druhý partner nebude přehrabovat. V tomto bytě bude taky nutné uklízet, a pokud už se rodiče na společném úklidu domluví, s největší pravděpodobností nebudou mít na míru čistoty stejný názor, což může být jen dalším zdrojem konfliktů (Novák, 2013). Komplikací je také to, pokud by si rozvedení rodiče pořídili další dítě s dalším partnerem. Zde se jeví jako problematické, aby tyto osoby docházely do prostředí, které je vyhrazeno pro dítě ve střídavé péči a fakticky by se zde střídalo daleko větší počet osob, než pouze biologičtí rodiče dítěte. V této situaci je také nutné myslet na rodiče a na fakt, že jim tato situace zpravidla bude komplikovat jejich další osobní život. Dojezd do práce, kontakt s případnou novou rodinou, větší finanční zátěž.

To vše jsou faktory, které ovlivňují to, že i samotní rodiče o tuto alternativu prozatím nejeví zájem.

Střídavá péče je také ustanovena flexibilně a tak se může již dříve určený vztahy rodičů s dítětem i opakovaně upravovat a dítě čeká další změna bydliště. Stát se to může, pokud se například jeden z rodičů přestěhuje kilometry daleko a začne usilovat o péči výlučnou, tehdy se může velice rychle změnit péče střídavá na výlučnou a to do konce i ve prospěch rodiče, který tuto změnu inicioval a nesnažil se zachovat již předem dohodnuté porozvodové uspořádání (Trávníček, 2015). Soud totiž vyhodnotil, že střídání na tak velké vzdálenosti by pro dítě nebylo vhodné, a tak ho přidělil matce. Ta tak svým přestěhováním otce takřkajíc vyšachovala ze hry.

Obdobná situace může nastat i tehdy, pokud se rodič během rozvodového řízení s dítětem odstěhuje kilometry daleko neznámo kam a druhému rodiči znemožní s dítětem styk. Soudní proces trvá dlouho a tak s tím prozatím druhý rodič zpravidla nemůže nic dělat, jelikož ani neví, kde teď jeho dítě bydlí. Když pak má přijít na rozhodnutí soudu od této situace již uplynulo několik měsíců, kdy se na nové prostředí zatím dítě adaptovalo a opětovný návrat do jeho původního bydliště by pro něj byl náročný a stresující. Soud tak přesto nakonec dítě přidělil rodiči, který provedl něco, co by bylo možné označit snad až za únos a změnil střídavou péči na péči výlučnou. Tato situace je však v právně pořádku, jelikož rodiče nemají zákonnou povinnost v rámci rozvodového řízení spolu komunikovat, ani si navzájem oznamovat změny adres a tak je k tomu nikdo nemůže přinutit (Trávníček, 2015). Soud totiž nakonec vždy rozhoduje v nejlepším zájmu dítěte, už ne nutně v nejlepším zájmu druhého rodiče, který s danou situací nemohl vůbec nic dělat. Takováto rozhodnutí také dokazují, že střídavé péče nemusí být nutně stav trvalý, ale naopak velice flexibilní.

2 RODIČE A DÍTĚ JAKO AKTÉŘI STŘÍDAVÉ PÉČE

Tak jako nové porozvodové ustanovení střídavé péče dopadne na dítě, stejně tak nevyhnutelně dopadne i na rodiče a následně ovlivní životy všech členů bývalé a nyní již rozpadlé rodiny. Ač bude rodič část této situace zpravidla sdílet s dítětem, velkou část bude pociťovat pouze on sám, stejně tak jako dítě si bude muset projít těžkostmi, se kterými si bude muset za určitých okolností poradit bez pomoci ostatních. Po tak dramatickém zásahu jako je rozpad vztahu lze jen těžko očekávat, že by situace zůstala stejná. I přesto, že se jedná o situaci, které mnohé změní, nemusí to být nutně jen k horšímu.

Střídavou péči může soud nařídit, ale zpravidla se tak nestává. K tomuto rozhodnutí se očekává určitá dobrovolnost. McKinnon a Wallerstein (1986) popisují, že motivace ke střídavé péči se u rodičů může různit. První skupina dává do popředí hledisko dítěte a to, že pokud je dítě ve styku s druhým rodičem, je to prospěšné pro jeho budoucí rozvoj. Tito rodiče jsou také schopni slevit ze svého životního komfortu, pokud to přinese benefity dítěti. Druhá skupina tuto možnost volí proto, že oba rodiče jsou vytížení zpravidla pracovně a tak si nemohou dovolit být rodiči na plný úvazek. V manželství se také dělili o různé činnosti související s výchovou dítěte, takže v tomto stavu pokračují. Další skupina pak bere střídavou péči jako určitý nově vzniklý prostor pro svůj osobní rozvoj především v oblasti nových vztahů s novými partnery. Pro další skupinu je střídavá péče pouze prostředkem jak zabránit úplnému rozpadu vztahu a raději svolí ke střídání, než aby o dítě úplně přišli. Poslední skupina pak bere střídavou péči jako prostředek jak zmírnit stres z rozpadnutí vztahu a následného rozvodu a jak zachovat dobré vztahy s bývalým partnerem. Ukazuje se, že pouze první skupina bere v potaz nejlepší zájem dítěte, ostatní skupiny jsou ve svých rozhodnutích spíše sobecké a neberou toliko v potaz pouze nejlepší zájem dítěte ale především zájmy své. Ač jsou tyto výsledky z roku 1986, tak dokázaly velice komplexně popsat celou problematiku, jelikož obdobné nálezy lze nacházet znovu a znovu.

Novák a Průchová (2005) taktéž zmiňují výhodu střídavé péče v tom, že rodiče mají možnost si odpočinout a ve volném týdnu se věnovat sobě a svým osobním zájmům či novým partnerům, případně v práci dohnat to, co museli třeba předešlý týden zanedbávat, aby se mohli postarat o dítě. Nežřídko si totiž rodiče v rámci střídavé péče musí upravovat svoji pracovní dobu, aby byli schopni zastat všechny povinnosti související se střídavou péčí. Rodiče se tak dělí jak o povinnosti tak ale i o finance, které se naopak

nemusí dostávat matce samoživitelce. Děti ve střídavé péči se tak těší daleko lepšímu finančnímu zázemí (Spence, 1992). Warshak (1996) však varuje, že střídavá péče je organizačně daleko náročnější a tak se rodiče musí často vzdát svých vlastních tužeb ve prospěch dítěte, upravovat pracovní dobu či si brát volna a tím například riskují svůj potenciální karierní postup. Dodává však, že i přes tuto zjevnou komplikaci to do jisté míry ulehčí situaci tomu rodiči, který by při výlučné péči zůstal na všechno sám, což se týká především matek, kdy se otcové ukřivdění rozvodem o povinnosti spojené s jejich dítětem přestanou po rozvodu zajímat. Pracovní život je obecně pro rodiče ve střídavé péči náročnější, pokud se totiž rodiče dělí o dítě a v druhém týdnu dohání v práci to, co v předešlém zanedbali, hrozím jim totiž jak vyhoření rodičovské tak pracovní (Novák, 2013).

Dítě si také v této porozvodové úpravě zachovává ve svém životě prvky jak ženského, tak mužského elementu (Nová a Průchová, 2005). Toto tvrzení však lze označit za zjednodušené, jelikož si rodiče mohou po rozvodu lehce najít nového partnera. Jako daleko lepší formulace by se tak jevil otcovský a mateřský element než pouze mužský a ženský. Novák (2013) pak dále zmiňuje situaci popsanou i McKinnon a Wallerstein (1986), kdy především muži chtějí střídavou péči jen z důvodu udržení styku bývalou partnerkou ve snaze udržet si již rozpadlý vztah, případně tuto možnost chápou jako formu trestu pro bývalou partnerku, která tak nezíská dítě do své výlučné péče. V tomto kontextu je vhodné zmínit stanovisko Warhsaka (1996) podle kterého je střídavá péče lepší pro oba rodiče, protože z ní nevychází jeden jako vítěz a druhý jako poražený podle toho, kdo získal dítě, ale je to stav kde se oba rodiče budou muset snažit pro své dítě udělat to nejlepší společnými silami. To však předpokládá pozitivní vztah k celé situaci. Pokud rodič vnímá střídavou péči jako částečné vítězství dalo by se souhlasit s Warhsakem (1996), avšak pokud rodič do celé situace vkládá negativní náboj a střídavou péči chápe jako formu trestu pro bývalého partnera tak jak to popisuje Novák (2013), lze jen těžko souhlasit s Washakem že by byla střídavá péče lepším řešením. Samotná střídavá péče tak negarantuje lepší podmínky pro dítě, ale daleko více je pro jeho prospěšný vývoj důležitá schopnost rodičů společně nadále kooperovat ve výchově (Taanila, Laitinen, Moilanen a Jarvelin, 2002). Střídavá péče tak není samo spásná.

2.1 Osobnostní charakteristiky rodičů ve vztahu k úspěšnosti střídavé péče o dítě

Oba bývalí partneři do původního vztahu vstupovali s určitými individuálními charakteristikami, které do jisté míry mohly ovlivnit úspěšnost trvání tohoto vztahu. Tyto charakteristiky pak budou určující pro to, jak vlastně dopadne rozvodové řízení, zdali bude dítě přiděleno do střídavé péče a zdali tato střídavé péče bude úspěšná a tím nejlepším možným řešením pro dítě. Ač většina autorů v této problematice nerada generalizuje, jelikož každý případ je zcela unikátní a nikdo nemůže předem předvídat jeho specifika, opakovaně se vynořují určité znaky, které jsou specifické pro úspěšné naplnění střídavé péče.

McKinnon a Wallerstein (1986) popisují několik klíčových faktorů, které střídavou péči ovlivňují. Prvním z nich je pochopení závazku, který tímto rozhodnutím vzniká, zde je důležitá především dlouhodobá spokojenost všech zúčastněných s tímto rozhodnutím, ale také neutichající snaha rodičů společně spolupracovat pro dobro dítěte. Tento jev však u rodičů po rozvodu označují za bohužel spíše vzácný a vzájemné vztahy zpravidla rychle ochladnou, pokud již před rozvodem nebyly na bodu mrazu. Dalším faktorem jsou pochyby o svém rozhodnutí ohledně střídavé péče, ale také pochyby o schopnostech partnera postarat se o dítě v nepřítomnosti druhého. Důvěra jak ve své rozhodnutí které rodiče považují za správné stejně tak jako důvěra v kompetence bývalého partnera se o dítě postarat fungování střídavé péče výrazně napomáhají. Dalším faktorem jsou pak každodenní činnosti, kde může docházet k rozdílným přístupům, jako je doba kdy půjde dítě spát, co bude jíst, kolik času bude trávit před televizí či s jakými kamarády se bude stýkat. Nejednotný systém hranic a mantinelů se tak pro dítě jeví jako nevhodný. Dalším faktorem je transfer své dosavadní lásky z partnera na dítě, kdy dítě bývalého partnera začne suplovat. McKinnon a Wallerstein tak popisují především otce, kteří se začnou velmi fyzicky věnovat svým dcerám, objímají je, spí s nimi v posteli atd. Nejedná se o nic sexuálního, ale dítě se v tomto případě stává jakousi náhradní nádobou, do které lze nalít lásku, kterou muž cítil k bývalé partnerce, kterou dítě v takové míře nedokáže zpracovat. Dalším faktorem je pak nový partner kde McKinnon a Wallerstein popisují pouze negativní zkušenosti, kdy dítě vždy minimálně zprvu reaguje úzkostmi, které mohou vést až k takovým projevům jako je pomočování.

Bray (1991) stanovuje své kritéria, které se zaměřují na trochu odlišné oblasti. Důležitá je u něj psychická stabilita, vyzrálost a absence patologických jevů jako je alkoholismus či užívání jiných drog u rodičů. Dále pak rodičovské dovednosti, jelikož se ukazuje, že velmi autoritativní či velmi liberální styl v případě střídavé péče nemá dobré výsledky a je nutné kompromisní řešení, kdy dítě i přes určitou míru stresu potřebuje zdravou míru omezování. Za velký problém pak považuje odlišnost výchovných stylů a rozdílné normy či hranice u jednotlivých rodičů. Další důležitý aspekt je vzájemný vztah bývalých partnerů. Pokud se jedná o pár konfliktní, nevidí ve střídavé péči budoucnost avšak už i průměrné komunikační kompetence a elementární schopnost kooperace jsou dostatečné, pokud rodiče nebudou k sobě navzájem před dítětem otevřeně nepřátelští. Následuje kontinuita péče což je podle něj oblast, která se zpravidla nenaplní. Ideální stav by byl, pokud by stav střídavé péče co nejvíce imitoval stav před rozvodem, což je však vzhledem ke střídání domácností a někdy i škol nepravděpodobné, nehledě na to, že rodiče si také mohou najít nového partnera, se kterým se bude dítě stýkat.

Hrušáková a Novák (1999) pak popisují z větší části odlišné, ale do jisté míry podobné podmínky. Stejně tak oni vnímají jako klíčovou harmonickou osobnost rodiče. I pro ně je důležitá schopnost kooperace kde doufají, že jí předcházející rozvod naruší co nejméně. Dále však akcentují to, že rodiče by si měli uvědomovat, že to co dělají, má být to nejlepší pro dítě, ne to nejpohodlnější řešení pro ně, které navíc budou zneužívat k různým mocenským bojům či udržováním vztahu s bývalou partnerkou. Dítě by také v obou rodinách mělo zakusit obdobný životní standart i přesto, že finanční možnosti rozvedených rodičů mohou být rozdílné, kdy muž zpravidla vydělává více.

I Warshak (1996) stanovuje své kritéria, které jsou však v porovnání s ostatními velmi stručná. Je to spolupráce rodičů, nedopouštění se fyzického násilí jak na partnerovi, tak na dítěti, udržování plnohodnotného kontaktu s dítětem kdy rodiče například nesupluje chůva a dělá jen minimálního počtu změn v životě dítěte po rozvodu. Warshak však své názory rozpracovává ještě dále mimo tyto jinak stručná kritéria. Popisuje například rodinu, kdy otec ví, že jeho bývalá partnerka je stále dobrou matkou a dává to najevo i své dceři a matka dělá to samé i přesto, že mají mezi sebou nepřekonatelné osobní neshody. Před dcerou je nedávají najevo, protože pro ni chtějí to nejlepší a nechťejí, aby se stala obětí jejich hádek. Warshak (1996) také popisuje, že je ideální, pokud střídavou péči akceptují oba rodiče a přistoupí na ni dobrovolně po vzájemné shodě, jelikož o to je pak jejich budoucí kooperace zpravidla snazší. Rodiče, kteří také k tomuto rozhodnutí

dospějí sami a nejsou do něj vrženi soudem, jsou také s tímto porozvodovým uspořádáním daleko více spokojeni. Boří také stanovisko, že pokud pár nebyl schopen spolupracovat během manželství sotva mu to půjde ve střídavé péči. Ukazuje se totiž, že jasná dělba povinností v konkrétní termíny a sdílená péče vedou rodiče nečasto k daleko lepší spolupráci a aktivnějšímu zapojení se do výchovy kdy mají následně i bývalí partneři s dítětem ve střídavé péči zpravidla daleko lepší vztah mezi sebou navzájem, než ti, kde bylo dítě svěřeno do péče výlučné. To, že se v muži najednou i přes původní nezáměr o dítě v manželství, probudí otcovské sklony, může být dáno změnou priorit po rozvodu či uvědoměním si vážnosti situace související s rozvodem a následnou střídavou péčí (Novák, 2013). Naopak Matoušek (2015) uvádí, že pokud k zapojení otce dojde, prvotní vysoká intenzita zájmu zpravidla postupně opadá. Může to být dáno jednak prostým nezájmem, který se po letech projeví, ale také snahou neotevírat nestále staré rány. U rozpadlých rodin je tak spíše větší riziko, že místo k opětovnému probuzení zájmu, dojde spíše k jeho postupnému ochladnutí (Špaňhelová, 2010).

Novák a Průchová (2005) pak považují za základní kameny úspěchu schopnost domluvy mezi rodiči. Úspěch střídavé péče podle nich také závisí na toleranci vyspělosti rodičů a stejně tak na jejich ochotě se domluvit, komunikovat a spolupracovat a nezatahovat dítě do svých problémů. Akceptace střídavé péče by měla být v nejlepším případě u obou rodičů dobrovolná. Rodiče také musí být schopni prezentovat druhého partnera před dítětem pozitivně a nekreslit jen sebe sama v tom nejlepším světle (Novák, 2013).

Zcela nejkomplexnější vhled to této problematiky však poskytují Steinman, Zimmelman a Knoblauch (1985) kteří popisují znaky rodin, které byly schopny v rámci střídavé péče podle nich fungovat bezproblémově, fungovat pod stresem a které situaci nezvládli. Ti, jenž fungovali bezproblémově, neprojevovali velkou míru stresu po úpravě vztahu a neměli hluboké vnitřní výčitky ohledně rozpadu vztahu. Na střídavé péči se dohodli společně, případně rozhodnutí soudu akceptovali. Tato skupina měla také nízké úrovně hněvu vůči druhému z páru, případně je vědomě potlačovala s cílem dosáhnout pohodovější atmosféry. Tito lidé také vykazovali vyšší míru důvěry vůči ostatním a zároveň také vyšší míru zdravého sebevědomí. I přesto že byli zklamáni z rozpadnutého vztahu, pociťovali zároveň uspokojení z nově nabyté volnosti. Tuto současnou ambivalenci různých vnitřních pocitů pak sami nevnímali jako problematickou ale jako zdravou a přirozenou. Tito bezproblémoví rodiče také byli schopni daleko lépe spolupracovat, řešit problémy a byly svolní k pomoci ze strany mediátorů či jiných odborníků. Cítili sice

zklamání z toho, že jejich partner nebyl dobrým manželem či manželkou, ale pořád vnímali jeho pozitivní osobnostní charakteristiky stejně tak jako kladně hodnotily jeho vztah k dítěti, které společně vychovávali. Byli schopni připustit, že bývalý partner je schopen být pro dítě přínosem. Také projevovali schopnost důvěřovat bývalému partnerovi a to v krizových situacích kdy uznávali, že je partner kompetentní tyto situace vyřešit. Tito rodiče také projevovali empatii nejen ke svému dítěti, ale také ke svému bývalému partnerovi. Následující skupina situaci zvládala stále ještě dobře, ale bylo to za cenu častého pocitu stresu. Tito lidé projevovali daleko větší emocionalitu z nastalé situace, ale tyto emoce směřovali primárně dovnitř sebe. Byly zde také větší sklony k užívání alkoholu. Tito rodiče také vykazovali větší míru vnitřní tenze a hněvu, kterému však dávali průchod spíše výjimečně. Střídavou péčí vnímali jako to nejlepší pro dítě a proto se pro něj obětovali, sami se s ní však nesmířili. Tato skupina prožívala k druhému partnerovi intenzivní pocity ambivalentního charakteru jak lásku z bývalého vztahu tak nenávist za rozpad tohoto vztahu. Také nebyli schopni se odpoutat od manželských problémů, které k tomuto stavu vedly. Tato skupina vykazuje nejvyšší míru vnímání vlastní viny za selhání vztahu a také nejvíce lituje rozbití vztahu s bývalým partnerem. Pro tuto skupinu byla také typická nevyváženost charakterových znaků a bývalí partneři byli od sebe velice rozdílní. Tato rozdílnost jim však nakonec pomohla se navzájem doplňovat v rámci střídavé péče tam, kde ten druhý selhává proto, aby udělali to nejlepší pro dítě. Poslední skupina je ta, jenž situaci nezvládala. I přes toto označení měli tyto rodiče stále dítě svěřené ve střídavé péči. Tato skupina vykazovala vysokou míru stresu, viny, pocitu selhání a také hněvu, který směřoval jak dovnitř, tak ven. Tito lidé za rozvod obviňovali své ex partnery a také jim přikládali za vinu své další životní selhání, které však s rozvodem nutně nesouviselo. Ve svých představách byli velice rigidní a byli o nich skálopevně přesvědčeni. Tato skupina měla také velmi nízké sebevědomí, kvůli kterému za vše vinili okolí, aby sami sebe uchránili před myšlenkou vlastního selhání a ponížení. Celou situaci také vnímali černobíle. Také nebyli schopni objektivně posoudit to, jak sami přispěli k rozpadu vztahu a soustředili se pouze na bývalého partnera. Tato skupina však i přesto byla schopna fungovat uspokojivě, pokud však nedocházelo k styku a následnému konfliktu s bývalým partnerem. Rodiče v této skupině druhému partnerovi nevěří a bojí se o dítě, pokud je v jeho péči a připisují negativní charakteristiky bývalému partnerovi jako neschopnost postarat se o dítě či nezodpovědnost.

U několika autorů se pak v rámci této problematiky opakovaně objevuje element udržení jednotné formy výchovy s konstantními hranicemi a pravidly. Rozdílnost výchovných stylů a odlišnost nastavených hranic může být totiž za nevhodné a rizikové (Bray, 1991). Před nejednotností výchovného působení varuje i Spence (1992) která to nepovažuje za vhodné. Novák a Průchová (2005) naopak tento argument odmítají. Vina totiž podle nich není na straně dítěte, ale naopak to poukazuje na to, jak danou situaci nezvládli rodiče a tak by se pozornost měla upnout právě na ně. Pokud totiž situaci zvládnou a jednotné podmínky nastolí, dítě strádat nebude. V rámci střídavé péče by měla ideálně probíhat neustálá komunikace a vzájemná domluva mezi rodiči. To jim usnadní hranice adekvátně nastavit. Představa naprosto totožných hranic však může být do jisté míry mylná. I v rámci úplné rodiny mají rodiče zcela přirozeně odlišné výchovné působení a rozdílné nastavení hranic. Jeden rodič bývá zpravidla přísnější, zatímco druhý bývá benevolentnější. Nastavení zcela stejných pravidel a mantinelů v rámci střídavé péče lze označit za mýtus, jelikož k něčemu takovému nedochází ani v úplných rodinách (Novák, 2013).

Zajímavé stanovisko zaujímá Bauserman (2002), který varuje před zkoumáním rodičů ve střídavé péči, jelikož lze zde snadno podlehnout zkreslení. Páry, které tuto situaci nezvládají, na výzkum zpravidla nepřistoupí, zatímco páry které to zvládají dobře, s tím až takový problém mít nebudou. V důsledku pak může vzniknout homogenní skupina rodin, které situaci zvládají dobře, avšak v rámci celkové populace mohou být v minoritě, jelikož ti, kterým se nedaří, se do výzkumu nezapojí, což může nevědomky zkreslit výsledná data.

Na kritériích jednotlivých autorů lze pozorovat, že každý z nich se zaměřuje na určitou oblast života a mezilidských vztahů, což jen dokazuje jak komplexní tato problematika je. Přesto by bylo vhodné shrnout alespoň ty nejhlavnější pilíře, které se neustále opakují a ve kterých jsou schopni se jednotliví autoři navzájem podporovat a tak obhájit legitimitu takto stanoveného kritéria. Na prvním místě tak jednoznačně dominuje schopnost komunikace a kooperace. Rodiny, které již před rozpadem vztahu byly schopny lepší komunikace a byly celkově méně konfliktní, se i spíše dohodnou na střídavé péči (Bauserman, 2002). Lze tak vidět, že k úspěchu je opravdu nutné společné úsilí, kde se oba rodiče i nadále podílí na výchově svého dítěte plnohodnotným dílem. Střídavá péče však s sebou často nese mnoho nepříjemností a komplikací a podstatné v takové situaci je, aby tyto problémy rodiče společně řešili a nevytvářeli ještě nové. Dalším pilířem je pak pozitivní vztah k partnerovi, který se projevuje především důvěrou, že se o dítě dokáže postarat sám a není ho nutno kontrolovat například voláním do mateřské školy, zdali je vše

v pořádku. Bývalí partneři by také měli jeden druhého vnímat jako komplexní lidské bytosti, které mohou být v něčem dobré a něčem už méně a mají plné právo na to dělat v životě chyby. Rodiče by měli tak své osobní neshody překonat, jelikož jejich zájmem má být hlavně pohoda dítěte, nikoliv ukojení vlastního ega (Spence, 1992). Posledním častým pilířem je pak zachování kontinuity života dítěte. Pilíř, který si bohužel autoři spíše jen přejí, nelze totiž předpokládat, že by po tak razantním zásahu jako je rozvod a následná střídavá péče mohly věci zůstat jako dříve. Rodiče by se tak měli snažit o co nejmenší počet změn v životě dítěte.

2.2 Projevy dítěte ve střídavé péči

Střídavou péči lze zcela oprávněně vnímat jako obrovský zásah do života rodiny, jelikož je také spojena s rozvodem, který je sám o sobě stresovou situací avšak i následně vzniklý stav střídavé péče, nemusí tuto vzniklou krizi zažehnat a dopady této životní události budou mít na dítě zcela jistě vliv. Důsledky této situace se pak nepochybně projeví i v prostředí mateřské školy. Otázkou však je zdali tato situace dítě dočasně či dokonce nenávratně poškodí nebo mu bude ku prospěchu.

Rozvod spojený s následnou střídavou péčí je pro dítě zpravidla velice stresovou situací. Oba rodiče pro něj v dosavadním životě působily jako ty nejdůležitější osoby, které mu zajišťovaly pohodu a bezpečí a tyto osoby najednou stojí proti sobě ve zpravidla konfliktní situaci. Takováto situace velmi poškozuje jeho vztah ke klíčovým lidem v jeho životě, ale zároveň poškozuje pocit vlastní hodnoty dítěte (Matoušek, 2015). Tento stav tak zpravidla zvyšuje míru vnímaného stresu a vzbuzuje obavy a úzkost a celkově zhoršuje vztahy s oběma rodiči. Spor by tak rodiče měli řešit především mezi sebou věčně, bez výrazných emotivních projevů, nebo alespoň ne před dítětem a měli by případné neshody vyřešit co nejrychleji. Jako naopak velice nevhodný přístup se jeví otevřená vyhrocená konfrontace před zraky dítěte a manipulování dítětem ve svůj prospěch.

Mezi běžné reakce dítěte na takovouto situaci je smutek, pocit viny, poruchy spánku či soustředění, snížení míry poslušnosti a následné častější zlobení či až psychosomatické obtíže (Matoušek, 2015). Pro starší děti je pak typický unik spojený s často nevhodnou partou vrstevníků, zanedbávání školních povinností a užívání psychotropních látek. Jak Matoušek (2015), tak Trávníček (2015) popisují, že velice častým chováním je projevení enormní náklonosti k tomu rodiči, ke kterému má dítě bližší vazbu ve snaze

pojistit si s ním dobrý vztah a udržet si tak v této stresové situaci alespoň jeden zdroj bezpečí a jistoty.

Reakce dítěte na rozvod je velice často specifická a záleží na jeho věku, temperamentu a charakteru a dalších dílčích činitelích. Je možné, že se dítě stáhne do sebe, bude apatické a tiše zarmoucené, Špaňhelová (2010) se především zaměřuje na opak, na velmi výrazné projevy dítěte, jejichž snahou je na sebe upoutat pozornost se snahou rodičům sdělit, že není něco v pořádku. Může se jednat o lži, drobné krádeže, noční můry, koktání či pomočování se. Zhoršení vztahů s vrstevníky a podaného výkonu ve škole. V předškolním věku se také může znovuobjevit separační úzkost, která nemusí mít nutně bouřlivý průběh plný emotivních výstupů, ale může se projevit naprostou apatií a nechutí komunikovat.

Projevy dítěte tak lze rozdělit do dvou větších kategorií. První lze označit za projevy spíše agresivního a vzdorovitého charakteru spojeného s projevy odporu a vyhranění se vůči rodiči jako krádeže, nadávky, útěky z domu či lhaní. Druhou kategorii lze charakterizovat naopak úpadkem energie a nechutenstvím, kdy je dítě schopné celé dny polehávat, nesoustředit se na činnosti či rezignovat na kontakt s vrstevníky. Dítě zde tak nepůsobí v roli malého nezbedníka, ale naopak jako někdo kdo je zcela bezradný a ztracený což se může projevat enurézou, separační úzkostí či nočními můrami.

Ač je každé dítě svými projevy zcela specifické, vzhledem k přirozenému vývoji lidského jedince lze odlišit typické znaky pro jeho jednotlivá vývojová období. Velice dobře popisuje tyto odlišnosti v průběhu rozvodu a v reakci bezprostředně na něj Špaňhelová (2010). Kojenci zatím nejsou schopni porozumět kontextu slov. Jsou už, ale schopni vnímat s jakým emocionálním nábojem jsou tato slova vyřčena a jsou schopni vycítit atmosféru panující v rodině. V tomto věku je typickou reakcí především pláč. Vzhledem k tomu, že se jedná o velmi citlivé období, ve kterém také rodiče ještě dítěti danou situaci nevysvětlí, neměli by i přes případné neshody řešit situaci hlasitými hádkami před dítětem. Pokud už však k něčemu takovému dojde, dítě by měli jít utišit a to především fyzickým kontaktem. V batolecím věku už dítě postihne elementární vztahy mezi lidmi a případné souvislosti jejich jednání. Podle Špaňhelové je v tomto období již možné dítěti situaci adekvátně jeho věku vysvětlit a uklidnit ho klidným povídáním. Dítě v tomto věku také bude projevovat daleko větší míru vzdoru případně i vzteku, na druhou stranu večer to může následovat beznadějí z nočního pomočování a děsivých snů. V předškolním věku pak upadá silná vazba na rodiče, kdy dítě musí fungovat i v jiných sociálních situacích

a navazuje bližší vztah s vrstevníky. Problémy spojené s rozvodem se tak mohou stát tématem diskuzí mezi dětmi samotnými například v mateřské škole, které ale nebudou tuto situaci schopny vyřešit. Špaňhelová tak doporučuje, že by v tomto věku rodiče měli především dětem naslouchat, aby vše co potřebují, mohli sdělit jim, a nikoliv kamarádovi v mateřské škole, jelikož jedině rodiče budou schopni tuto situaci řešit. V předškolním věku se také objevuje důslednější hájení jednoho z rodičů tak, jak to popisuje Matoušek (2015), či Trávníček (2015). Celkově se však ukazuje, že pro dítě je v tomto období potřebná především jistota ze strany rodičů a to ať zprvu především fyzickým přivinutím a konejším, tak později především otevřenou komunikací. Velmi důležité je také, aby dítě nenabývalo dojmu, že ono je zdrojem nově vzniklé situace. Špaňhelová (2010) pak pokračuje ve stádiu mladšího školního věku. Dítě už vnímá situace, tak jak jsou a do svých interpretací daleko méně vkládá fantaskní a magické představy. Dokáže si také udělat vlastní názor na oba pohledy, které mu prezentují rodiče. Rodiče by měli být k dítěti co nejvíce upřímní a především neočerňovat jeden druhého. Špaňhelová dodává, že toto období lze označit za spíše klidové. Oproti tomu popisuje období dospívání jako velice bouřlivé. Děti mají dost vlastních starostí sami se sebou a se snahou zapadnout do vrstevnické skupiny. Lze od nich očekávat spíše kritiku okolí a negativismus. Rodiče by tak dítěti měli dát především prostor a čas, aby celkovou situaci zpracovalo a nebránili mu v případném silném emotivním prožívání situace, které je pro tento věk příznačné.

Ač česká literatura shrnuje projevy dítěte během a bezprostředně po rozvodu, nevěnuje se bohužel specificky projevům dítěte ve střídavé péči. Zde je potřeba sáhnout do zahraniční literatury. Bray (1991) popisuje, že reakce dítěte na střídavou péči není nutně horší v konkrétní fázi života, ale že v určitých fázích života dítě na rozvod reaguje zpravidla specifickým způsobem, který je odlišný od jiných vývojových stádií. Bray pak dále specifikuje projevy v jednotlivých vývojových stádiích. U novorozenců a batolat jde především o fyzickou interakci s dítětem, kdy se vazba buduje tím, že rodič reaguje na podněty dítěte a zajišťuje jeho komfort. Rodič, který tak v rodině není a nemůže se o dítě starat a svou péči nahradí chůvou, si pak logicky s dítětem žádné pouto nevybuduje. Vhodné se zde jeví krátké intervaly střídání po zhruba dvou dnech. Děti v tomto věku si také tak rychle neuvědomí, pokud jeden rodič z cyklu na chvíli vypadne například kvůli jeho soukromým záležitostem a tak je zde možnost větší flexibility střídání. U předškolního věku do 5 let mají děti problém vnímat lidi komplexně a zpravidla je dělí na ty hodné a zlé a nevnímají je jako bytosti, které mají jak pozitivní tak negativní aspekty

osobnosti. Hrozí tak zde riziko vyprofilování určitého rodiče jako toho hodného či jako toho zlého a to především v důsledku manipulace druhým rodičem. Také zde děti velmi přebírají emoce, které pozorují u rodičů ať už je to agrese jak slovní či fyzická, tak zjevná míra stresu či úzkosti které mohou rodiče vykazovat. V mladším školním věku už děti dokážou dobře pracovat s režimem střídání, jelikož už dokážou lépe uchopit abstraktní časový harmonogram. Také se sami dokážou adekvátněji vyrovnávat se stresem. V tomto věku však nejsou ještě schopny pochopit komplexní problematiku rozvodu například, jaká byla jeho příčina a tak mohou hledat vinu sami v sobě. V období adolescence se mladí postupně osamostatňují od rodiny a tak případné tenze pro ně nemusí být tak nepříjemné jako pro mladší děti jelikož adolescenti soustředí svou pozornost především mimo rodinu do vrstevních skupin či prvních lásek. V tomto věku už také porozumí komplexnosti rozvodu a jsou schopni posoudit stanoviska rodičů a udělat si na ně vlastní názor.

McKinnon a Wallerstein (1986) se pak zaměřují přímo na střídavou péči ve věku do 6 let a popisují, že ač si rodiče mohou myslet, že dítě v raném věku situaci zase tolik nevnímá, jsou na omylu. V jejich výzkumu ve věkové skupině 1-3 roky situaci vnímaly pozitivně 3 ze 7 dětí. Jako klíčové faktory se ukázala schopnost rodičů spolu denně komunikovat, neprojevat negativní aspekty rozvodu před dítětem a tomu naopak věnovat veškerou péči. Zbylé 4 děti na tom už nebyly tak dobře, což bylo dáno především tím, že si rodiče nebyli schopni stanovit jednotné mantinely pro dítě a pravidla výchovy. Ve věkové skupině 3-6 už však situaci vnímaly dobře jen 3 děti z 19. Zde byl především problém s neschopností dětí přijmout do rodin nové partnery, kdy jeden chlapec dokonce označil nového partnera matky za svého nepřítele a začalo u něho docházet jak k enuréze tak k enkopréze. Jako problematické se také jevily děti nových partnerů, kdy se najednou začala dělit pozornost rodičů i mezi nové děti který do vztahu přibyly. Situaci vnímaly špatně nejen chlapci, ale i dívky a to v případě pokud měly s otcem blízký vztah a on si po rozvodu našel novou partnerku a veškerou lásku najednou nevěnoval dcerám, které se o ní musely dělit s novou partnerkou. Zcela nejhorší pak byla situace u dětí, které byly svědky roztržek mezi rodiči a to jak slovních tak samozřejmě i fyzických které pokračovaly i po rozvodu například při předávání dětí. McKinnon a Wallerstein byli těmito výsledky překvapeni a to především tím že menší děti to zvládaly daleko lépe, než straší. Připisují to tomu, že život dětí je nesrovnatelně komplexnější při porovnání života ročního dítěte a předškoláka.

Mezi českou a zahraniční literaturou tak lze pozorovat jistou paralelu. Negativní projevy, které jsou popsány během rozvodu, velice často přetrvávají v obdobné formě i během střídavé péče. Tyto negativní projevy tak možná ani nelze toliko připisovat střídavé péči, jako spíše stresu, který tyto problémy způsobil již při samotném rozvodu a že rozvod je právě zlomový bod, ze kterého následné negativní projevy pramení (Warshak, 1996). Vzhledem k obdobnosti projevů na tomto argumentu může něco být, avšak nelze opomíjet problémy zcela specifické pro střídavou péči. Zde se jako největší rizikový faktor jeví noví partneři, které si rodiče mohou najít a tak očerňování pouze samotného aktu rozvodu není přesné. Aby se však těmto negativním vlivům v co největší míře předcházelo či úplně zabránilo, život dítěte by se měl i během střídavé péče držet co nejvíce zajetých kolejí z období úplné rodiny (Spence, 1992). Proto by to měli být tak především rodiče, kteří budou dělat maxim pro své dítě a pro dosažení jeho pohody. Vždyť negativní projevy dítěte dopadají i na ně samotné.

2.3 Dítěte ve střídavé péči a školní prostředí

Toto však byly projevy stále spíše obecné a tak by bylo záhodno podívat se na projevy dítěte dokumentované přímo ve školním prostředí. Při docházce dítěte do školy je však také nutno vzít v potaz nejen projevy u dítěte, ale také to, jak se s celou situací bude vyrovnávat škola.

Popsat jasné projevy u dětí ve střídavé péči v rámci jejich školní docházky je velice náročné, jelikož tyto projevy budou zcela specifické pro každé dítě a tak v těchto projevech nepanuje jasná shoda. Děti ve střídavé péči, které dochází do školy mohou postrádat zdravou dávku sebevědomí, snadněji se vylekají, jsou emocionálně nevyzrálé a v situacích, kdy jsou jiné děti živé, zachovávají až přehnaný klid (Atwell, 1984). Dětem se také může zhoršit jejich duševní stav a celková míra podaného výkonu (Windslade a Monk, 2002). Bray (1991) pak popisuje chlapce, kteří vykazují daleko vyšší míru problémového chování a to především agrese i neschopnosti přizpůsobovat se novým podmínkám které vznikají jak v rodině tak ale například i ve škole. Pokud si však matky ve střídavé péči najdou partnera, dívky v tomto problémovém chování předčí i chlapce.

Děti ve střídavé péči se však mohou naopak daleko lépe přizpůsobovat změnám či novým nestandardním podmínkám spojených se proměnami v rodinném chodu a v mateřské škole (Bauserman, 2002). Děti ve střídavé péči mohou také vykazovat daleko větší míru sebeúcty. Stejně tak nemají tolik negativních emocí spojených s rozvodem jako děti

ve výhradní péči a celkově jsou tyto děti samy více spokojeny s porozvodovým uspořádáním (Warshak, 1996). Samotné děti ve střídavé péči také popisují a deklarují daleko více pozitivních zážitků a zkušeností které aktuálně prožívají než děti ve výlučné péči (Spence, 1992). To je však podmíněno nenarušenými vztahy rodičů a dobrou schopností spolupracovat s cílem udělat to nejlepší pro dítě. Děti ve střídavé péči si také v této situaci mohou vybudovat daleko silnější pozici v rámci sociálních vztahů mimo rodinné vazby, pokud se jejich projevy navenek dají kategorizovat jako spíše pozitivní (Landsford, 2009). Mohou tak mít daleko lepší vztahy jak s vrstevníky, tak s učiteli než děti ze standartních rodin.

Trávníček (2015) pak není až tak ostře vyhraněný a v kontextu školní docházky při střídání dvou škol zmiňuje jak pozitiva, tak i rizika. Pozitiva spatřuje v tom, že děti naváží nové vztahy a budou muset být odpovědnější ve svém jednání a dvě školy jim zajistí širší rozhled, větší variabilitu aktivit a také je to prostor i pro nové kamarády aby dítě podpořily v jejich odlišné životní situaci. Situace však může být negativní, děti se neadaptují, nenaváží vztahy s vrstevníky a spolužáci je budou vnímat jen jako jakousi návštěvu, která díky tomuto statusu střídavé péče bude navíc proti klasickým dětem v jejich očích požívat výhody. Zdůrazňuje pak větší riziko šikany.

Při popisu těchto pozitivních či negativních dopadů je však nutné brát v ohled i to, pokud je opravdu deklarují samotné děti a nikoliv pouze dospělí, ať už rodiče či učitelé. Děti se totiž přímo zpravidla nikdo neptá, a pokud se jich někdo konečně zeptá, výsledky často nekorespondují s tím, co říkají dospělí a děti se v této situaci cítí často úplně jinak, ať už lépe či hůře, avšak úsudek dospělých se ukazuje být jako nepřesný (Noeh a Mellor, 2010).

V rámci střídání dvou škol je také nutné pracovat s frekvencí tohoto střídání, jenž může být různorodá od dnů až po měsíce, a na kterou lze nahlížet ze dvou úhlů. První přístup klade důraz na vztah s rodiči. Klimeš (2009) uvádí, že po třech týdnech již dochází k narušení vazby na rodiče a tak se delší intervaly jeví jako zcela nevhodné u dětí předškolního či mladšího školního věku. Do kontrastu uvádí delší intervaly, jako například měsíc, kdy si zase dítě utváří trvalejší vztah s vrstevníky, což je také velmi důležitá oblast dětského života, kterou nelze opomenout. Během tohoto měsíce si sice dítě utvoří pevnější vztah s vrstevníky ve školním kolektivu, ale o to větší pak může být narušení tohoto vztahu, když se s vrstevníky celý měsíc opět nevidí. Dítě, které se bude pohybovat z jedné školy do druhé, se může stát lehce outsiderem (Trávníček, 2015). Ideálně doba střídání se tak

posuzuje případ od případu, jelikož vždy záleží na nejlepším zájmu dítěte, který ovlivňují i další faktory. To že dítě bude strádat v důsledku nestabilních vrstevnických skupin, však není prokazatelné a daleko významnější se jeví především vztahy s rodinou, nikoliv s kamarády (Tyl, 2006).

Nelze jednoznačně říct, že dopady na dítě jsou tedy negativní nebo pozitivní jelikož tyto situace neprodukuji uniformní výsledky (Furstenberg, Morgan a Allison, 1987). Děti s vyšší inteligencí dokážou lépe zpracovávat stres, stejně tak děti klidnější a pozitivně naladěné tuto situaci zpracují lépe než děti přirozeně vznětlivé a konfliktní, u těch už takto pozitivní projevy není radno očekávat (Bray, 1991). Spence (1992) také popisuje, že zdrojů je v rámci této problematiky obecně nedostatek a často si protiřečí.

Jak hladce tedy bude probíhat samotná docházka do mateřské školy, bude opět záviset na individuálních podmínkách dané situace. Obrovským problémem při hodnocení střídavé péče je to, že se liší případ od případu. Každá rodina je svými projevy naprosto specifická. Každé dítě má jinou frekvenci střídání styku s rodiči, má různé dojezdové vzdálenosti a funguje různě dobře v rámci jednotlivých školních kolektivů. Navíc bude také velmi záležet na jeho vztahu k oběma rodičům a to jak se tento vztah promítne do jeho osobnosti.

S touto situací se však nebude v rámci školního prostředí vyrovnávat pouze dítě, ale určité stanovisko bude muset zaujmout i samotná škola. Navštěvování více škol v rámci střídavé péče je obecně chápáno spíše jako přítěž. Komplikace v této oblasti mohou být často důvodem ke svěření dítěte do péče výlučné, jelikož je nutné splnit několik kritérií, aby bylo střídání škol vnímáno jako bezproblémové. Důležitá je spolupráce samotných škol. Ty musí prokázat, že jsou dostatečně kompetentní spolu komunikovat a nastavit výuku a vzdělávací obsah tak, aby si dítě například nemuselo stejnou látku vyslechnout dvakrát. Ač se tento problém řeší především u vyšších stupňů vzdělávání, tato situace může nastat i v mateřské škole. Samozřejmostí je nutná vhodná volba obsahů integrovaných bloků, ale i při oslavách Velikonoc či příchodu Mikuláše mohou vznikat komplikace, pokud tyto svátky vyjdou na víkend. Zatímco jedna škola se rozhodne pro jejich oslavu týden před víkendem, druhá tak může činit až týden po samotném svátku.

Velice zajímavý by jistě byl pohled učitelek na celou problematiku. Bohužel se však nepodařilo dohledat relevantní zdroje. Tutu překážku spojenou s nedostatkem zdrojů, které by zohledňovaly pohled učitelek popisuje i Spence (1992). Hamburg (1985) navíc dodává, že získat data přímo z mateřské školy je nesmírně těžké jelikož učitelky se snaží

od celé situace držet odstup a častokrát ji považují za soukromou starost rodiny. Do soukromých záležitostí jim tak podle učitelek samotných nic není a jejich přístup k dítěti to stejně neovlivní, ony se k němu budou chovat, jako kdyby bylo z rodiny úplně a tudíž není potřeba, aby se k něčemu vyjadřovaly. V souvislosti se střídavou péčí se také výzkumníci zpravidla ptají spíše rodičů, psychologů či pozorují děti. Pokud již někdo vezme v úvahu i pohled učitelky, jedná se zpravidla o učitelky vyšších stupňů vzdělávání, které komentují patologické jevy svých studentů, kteří jsou ve střídavé péči. Zde se však bavíme především o adolescentech ve spojitosti s kriminalitou. Pokud už se konečně jedná o učitelky v mateřské škole, výzkumníci o nich větu či dvě napíší, avšak samotné učitelky zpravidla prostor k vyjádření nedostanou. Pokud přece jen nakonec tento prostor učitelky v mateřské škole dostanou, jedná se často o škálový dotazník, kdy se následná data ještě průměrují s daty od rodičů a psychologů a z výsledného čísla již není možné pohled učitelek vyčíst. Data, která by vycházela z výpovědí samotných učitelek tak nebylo možné dohledat. O to důležitější se pak jeví právě tento výzkum realizovat.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Na základě zpracované literatury byla v teoretické části položena východiska pro výzkum. Čitatele může do jisté míry vést k zamyšlení název práce, jenž v sobě nese slovo problémy. Jakoby snad bylo možné apriorně předpokládat, že na dané situaci snad nebude možné hledat pozitiva. Studium odborné literatury nicméně tento prvotní soud ve velké většině případů potvrzuje. V problematice střídavé péče však bývají především akcentovány aspekty psychologické a právní a tak se jeví nanejvýš zajímavé reflektovat i aspekt pedagogický.

3.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem výzkumu je popsat, jaké problémy spojené s dítětem ve střídavé péči vnímají učitelky v mateřské škole.

Dílčí cíle:

- Popsat jaké problémy u dítěte ve střídavé péči učitelky v mateřské škole vnímají.
- Popsat jaké problémy u rodiče s dítětem ve střídavé péči učitelky v mateřské škole vnímají.
- Popsat jaké problémy skýtá přítomnost dítěte ve střídavé péči v mateřské škole pro učitelky.

Hlavní výzkumná otázka zní: Jaké problémy spojené s dítětem ve střídavé péči vnímají učitelky v mateřské škole?

Dílčí výzkumné otázky:

- Jaké problémy u dítěte ve střídavé péči učitelky v mateřské škole vnímají?
- Jaké problémy u rodiče s dítětem ve střídavé péči učitelky v mateřské škole vnímají?
- Jaké problémy skýtá přítomnost dítěte ve střídavé péči v mateřské škole pro učitelky?

3.2 Vstup do terénu

Pro sběr dat bylo nutné nejprve s mateřskými školami navázat kontakt a domluvit se na schůzce s jednotlivými ředitelkami. Po osobní konzultaci s ředitelkami následovala ještě domluva s konkrétními učitelkami, týkající se samotného sběru dat.

Několikrát se stalo, že mateřské školy zkušenost s takovýmto dítětem za historii svého chodu neměly. V jednom případě měla paní učitelka zkušenost sice velmi živou, ale také velmi negativní kdy deklarovala, že na celou situaci už chce co nejrychleji zapomenout, jelikož pro ni byla stresující. Jevilo se tak jako nevhodné a neetické toto téma s danou učitelkou otevírat a opětovně ji vystavovat negativním emocím jelikož při pouhém návrhu účasti na výzkumu došlo i na slzy. V dalším případě bylo interview také odmítnuto z důvodu silné negativní zkušenosti.

3.3 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvořilo 9 učitelek z mateřských škol, které měly osobní zkušenost s dítětem ve střídavé péči. Jednalo se o učitelky ze Zlínského kraje působící ve veřejných mateřských školách. Zúčastněné učitelky byly ve svém přístupu velmi vstřícné. Všechny učitelky, které se výzkumu zúčastnily, měly dokončené minimálně středoškolské odborné vzdělání. Délka jejich praxe se pak různila od učitelky s tříletou praxí až po učitelku s více než třicetiletou praxí. Všechny učitelky, které se výzkumu rozhodly zúčastnit, podepsaly písemný informovaný souhlas o účasti na výzkumu.

Jednalo se o výzkumný vzorek zvolený záměrným výběrem. Získávání učitelek, které by byly ochotné na výzkumu participovat, totiž nebylo vždy bezproblémové. V první řadě je nutno vzít v potaz, že aby dítě bylo ustanoveno do střídavé péče, musí dojít k rozvodu či rozchodu rodičů. Ten se týká zhruba poloviny populace. Následně až z této poloviny pak střídavá péče tvoří pouze 6,9% případů.

3.4 Metoda sběru a zpracování dat

Pro hledání odpovědí na uvedené otázky byla zvolena kvalitativní výzkumná orientace. Od toho se odvíjela zvolená výzkumná metoda, kterou bylo interview s učitelkami mateřských škol. V rámci interview učitelky dostaly na úvod volný prostor a mohly se vyjádřit k čemukoliv, co ve své zkušenosti považovaly za významné. V průběhu této prvotní výpovědi byly zaznamenávány poznámky, na základě nichž se pak dále rozhovor rozvíjel, případně byl učitelkám nabídnut některý z připravených okruhů souvisejících

s problematikou střídavé péče týkající se dětí, rodičů, nebo učitelky v mateřské škole, což je vedlo k prezentaci nových a bohatých zkušeností, které by jinak samy opomněly. Interview s učitelkami bylo zaznamenáno na diktafon a následně přepsáno do textu. Takto získaná data byla následně analyzována metodou otevřeného kódování a dala podklad pro tvorbu kategorií, které se staly osou interpretace dat.

3.5 Limity výzkumu

Za jeden z limitů tohoto výzkumu lze považovat regionálnost. Výzkum byl prováděn pouze ve Zlínském kraji vzhledem k možnostem výzkumníka a tak se nabízí úvaha nad komparací potenciálních výsledků získaných ve více krajích současně. Zajímavá by jistě také mohla být komparace výsledků získaných zde, v moravském příhraničí a následně v hlavním městě.

Výzkum byl také prováděn ve veřejných mateřských školách a do budoucna by bylo jistě zajímavé zjistit, jak by se k této problematice postavily učitelky ze soukromých mateřských škol, které nebyly v tomto výzkumu zkoumány.

4 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT

Významové kategorie získané z analýzy dat, shrnuje následující tabulka.

Název kategorie	Charakteristika kategorie	Příklad reprezentující kategorii
Změna chování dítěte	Nechutenství, zamlklost, agrese	<i>„co jsem zažila poprvé chlapečka ve střídavé péči tak ten byl z toho naprosto nešťastný“</i>
Nové výzvy pro dítě	Nestabilní prostředí, nejasné hranice	<i>„tu změnu jako vždycky jakoby relativně musel dva tři dny vstřebat a zase si zvykat“</i>
(Ne)vhodný přístup rodičů	Narušená komunikace, neochota spolupracovat	<i>„nikdy to nepochopím, že se nedokážou dva dospělí lidi normálně slušně rozumně domluvit“</i>
Práce navíc pro učitelku	Psaní posudků, zdvojená komunikace s rodiči	<i>„já mám pocit, že snad co druhý den píšeme nějakou zprávu“</i>
Ošemetné posudky	Bezobsažnost, odplata rodičů, doma mě to nezajímá	<i>„vlastně nevím jak jako velice co tam napsat, abychom třeba tím tou správou neuškodily“</i>
Emoční vypětí učitelky	Strach z neznámého, odbourávání stresu, učitelka jako máma,	<i>„ten soud to bylo taková ta hrana, která už mi nebyla příjemná, ale prostě jsme to daly“</i>
Pojetí střídavé péče podle učitelky	Každé dítě reaguje jinak, rodiče by se měli pro dítě obětovat, vhodnost střídavé péče	<i>„raději když ta střídavá péče funguje, než když nefunguje rodina“</i>

4.1 Změna chování dítěte

Ustanovení střídavé péče je velkou změnou chodu rodiny a je tak zcela logické že se okamžitě projeví na dítěti. Výčet projevů lze považovat spíše za jakousi širokou paletu možných projevů, jelikož i samy učitelky často popisovaly, že to jak se střídavá péče na dítěti odrazí, bývá zcela individuální, což akcentovaly především participantky, které již těchto dětí zažily za svou praxi několik.

Začněme pozitivními dopady, kterých však bylo bohužel méně. Prvním byla bezproblémová adaptace. Kde jinde dětem trvá dny, týdny či dokonce měsíce, než se v novém prostředí cítí komfortně, děti ve střídavé péči se adaptovaly lépe, rychleji a s obdobnou lehkostí navázaly i vztahy s vrstevníky. Takovéto děti byly také více přátelské a bezkonfliktní. Stejně tak střídání kolektivů dvou mateřských škol nebyl problém, kdy učitelky takové dítě srovnávaly s tím, kdo třeba bývá často nemocný a stejně tak ve třídě pravidelně absentoval. Navzdory této absenci ať už z jakýchkoliv důvodů si děti dokázaly udržet dobré přátelské vztahy s vrstevníky. Tento úspěch se dostavil, když dítě ve střídavé péči trávil svůj volný čas s kamarády z mateřské školy na místním hřišti i ve svém volném čase a tak s nimi mělo vytvořené pevné vazby. U dětí se také vyskytly projevy dominance ve skupině, které však v těchto pozitivních příkladech nepřerůstaly v agresivitu. Systém střídavé péče také umožnil v jednom případě dítěti dosáhnout dokonce větší samostatnosti navzdory okolnostem, které by se za normálních okolností označily za spíše nevhodné, kdy u něj otec nedbal až tak důsledného dohledu a své povinnosti delegoval na starší dceru.

„On je víc samostatný bych řekla takový jenomže to je zase tím že má starší sestru a častokrát se stane to, že spíš tatínek to dělává, že on když pro něho má třeba přijít tak pošle tu dceru, starší sestru jo že, že takže tím pádem ona ho nebude tak nějak manipulovat takže on když jí řekne a já tady přejdu tu cestu no tak přejde cestu sám že bez toho že by ho někdo držel za ruku...“ (U2)

Pozitivních projevů bohužel nebylo mnoho a ty negativní jednoznačně převažovaly. Tyto negativní projevy zpravidla snižovaly dítěti jeho osobní komfort. Jednoduchým a jasným příkladem bylo nechutenství, kdy děti jednoduše ztrácely zájem především o snídaně a svačiny. V chování dítěte pak docházelo k dalším změnám a to často k horšímu. Dítě ve střídavé péči se zpravidla uzavřelo spíše do sebe či naopak své projevy výrazně ventilovalo. Typickými projevy byl smutek a často i pláč kdy byly děti velice

lítostivé. Dále to byla neochota komunikovat s vrstevníky, která časem zpravidla upadla a dítě vazby opět obnovilo i když už ne na takové úrovni jako dříve. Jedna učitelka však popisovala velice specifický způsob, jak se dítě s komunikací v tomto případě s dospělými vyrovnalo.

„No tak třeba tu holčičku co jsme měli tak ona si zvolila svého mluvčího, který za ní mluvil a když chtěla třeba přímo komunikovat s dospělým a vždycky to přes něho jako transformovala, jestli měla pocit, že bude třeba nějak tážána, nevím, co v ní se odehrávalo, protože ty děti to v tomhle věku ještě neřeknou úplně, protože si nejsou samy sebou jistí, až potom ten její kamarád odešel do jiné třídy tak potom teprve začala komunikovat s dospělými...“ (U8)

Učitelky také popisovaly u dětí snížený zájem o činnosti, ke kterým je musely spíše vyzývat, jelikož samy a dobrovolně se děti tolik nezapojovaly. V důsledku své změny chování, také děti často klesly ve své pozici ve skupině. Děti, které byly sebevědomé či ti, kteří byli dokonce vůdci skupin, ze své pozice spadli a najednou vyžadovali pozornost učitelky případně i její fyzický kontakt. Jiné děti naopak reagovaly agresí a to především vůči svým vrstevníkům, kterým ubližovaly i přesto, že učitelky u nich takovéto chování předtím nikdy nepozorovaly. Učitelky tyto projevy připisovaly především snaze na sebe strhnout pozornost, které se dětem zřejmě v aktuální těžké situaci nedostávalo a to i způsoby značně neadekvátními jako byla vulgarita a to i vůči dospělým.

„Ta si jako vůbec nezvykla, nejdřív, jako ona byla v pohodě ta holčička usměvavá všechno, potom začala být taková agresivní docela ... pak jsme byli ještě na vystoupení to nebyla úplně agrese, ale ona vždycky tak pěkně zpívá víš když vystupuje no a pak jsme byli na tom a tam byly babičky, dědečkové no a to bylo teda hrozné i ostuda, protože ona se jako sekla že nebude nic a začala vykřikovat jako no jako takové i vulgární jakože babky a tak no a už to bylo takové no ... nevím jestli to bylo taky tou pozorností nebo jako jo nevím, to už bylo takové přehnané to jsem třeba od ní neočekávala.“ (U3)

Výraznou změnu také učitelky popisovaly v komunikaci, kterou s nimi dítě navazovalo a která buď zintenzivnila, nebo se naopak značně omezila. Děti se ale zpravidla potřebovaly z celé situace vypovídat a tak učitelky často popisovaly, že děti prakticky neměly žádnou hranici, za kterou už by nezašly a že byly naprosto sdílné. Jedna participantka pak popisovala snahu spíše dítě vyslechnout než nějak vyzvídat, aby následně

dítě tyto učitelčiny snahy něco se dozvědět, nepřetlumočilo rodičům a ona pak z toho neměla s rodiči konflikt.

Stejně tak jako vztahy s vrstevníky, ani vztahy s rodiči nebyly náhlých změn chování ušetřeny. Jedním z projevů byl jasný ambivalentní vztah k rodičům způsobený střídavou péčí, kdy si děti vytvářely velmi silnou vazbu na jednoho z rodičů, zatímco k druhému jeho vztah chladnul a to i přesto, že se jednalo o péči střídavou a nikoliv výlučnou.

„...třeba on přišel pro ní do školky a ona mu skočila do náruče a když přišla maminka tak to tam prostě nebylo, to jakože to bylo vidět, že ty každý je úplně jiný jo že ta holčička to tak jakože jakože dala i pocitově najevo....“ (U1)

Opačným případem však může být velmi pevná vazba na oba rodiče, kterou však střídavá péče narušovala. Toto učitelky popisovaly často, kdy mělo dítě i po rozvodu stále rádo oba rodiče a fyzickou blízkost druhého rodiče by uvítalo stabilně.

„Co jsem zažila poprvé chlapečka ve střídavé péči tak ten byl z toho naprosto nešťastný ... a když byl tady a mluvila jsem s ním tak říkal, že se strašně těší za maminkou, ale zase ví že když byl s maminkou že mu bude strašně smutno po tatínkovi jo takže vlastně tady hrozně trpěl tím že tu maminku nemá a potom trpěl tím že nemá toho tatínka u sebe takže mu bylo pořád v podstatě smutno po někom protože i ten tatínek se mu hodně věnoval jo, takže to nebyl že tady to nějak vydržím a u maminky pak bude dobře, ale mu bylo vlastně dobře všude pouze mu, no pouze, chyběl mu vlastně ten druhý rodič jo a prostě tady toto...“ (U2)

Identifikovat bylo možné i projevy kdy dítě cíleně a vědomě svého postavení zneužívalo. Učitelky často poukazovaly na to, že tím, že mají rodiče dítě ve střídavé péči, tak se na něj po týdnu těší a často svolí ke koupi čokoliv. Pokud rodiče nebyli finančně zajištěni, dítě si naopak snažilo prosadit uvolnění nastavených pravidel či restrikcí. Jelikož spolu rodiče ne vždy dobře vycházeli a komunikovali, tak často neměli přesnou představu co se vlastně děje u druhého rodiče, když s dítětem nejsou. Děti pak zkoušely velmi sofistikované praktiky.

„Jak říkám ta holčička u maminky všechno mamince co řekla to dostala, šla k tatínkovi zkusila to na tatínka a zase všechno hračky prostě ten tatínek jí koupil jo takže ona byla zahlcená tím blahobytem jo až prostě už se nudila ona už to dělala vyloženě z nudy jo že už si zkoušela co ti rodiče ještě povolí a oni povolovali ... fňukala že nemá to a maminka jí to nechce koupit a ona by tak chtěla ty nové pastelky no tak tatínek jí je koupil, pak že to samé

řňukala u maminky a zjistila že to funguje jo že ty rodiče jí strašně milují takže vlastně jí dají všechno co ona chce takže toho začala ta holčička zneužívat jo takže i tohle se může stát.“ (U2)

Reakce dítěte na takovouto situaci tak byla podle učitelek vždy velice individuální. Jednak postihovala rovinu emoční, ale k daleko větším změnám docházelo především v rovině sociální. Zde často proběhla dramatická proměna mezilidských vztahů, které dítě zaujímalo jak ke svým vrstevníkům, tak učitelce a rodičům.

4.2 Nové výzvy pro dítě

Změny chování dítěte často přímo souvisí s novými situacemi a výzvami, kterým musí dítě předškolního věku ve střídavé péči čelit a že jich podle učitelek mateřských škol není málo.

Jako jeden z popisovaných problémů u dítěte ve střídavé péči byla absence pevného zázemí. Ač jej menší část participantek ve své výpovědi vůbec nezohledňovala, ve většině případů se idea bezpečného a stabilního místa velice často opakovala a ty učitelky, které tuto oblast popisovaly jako zdroj problému, ji často vnímaly velmi významně. Se střídavou péčí totiž v naprosté většině případů souvisí střídání různých domovů a v tom horším případě se tyto domovy nacházely dokonce i v rozdílných městech. Dítě tak bylo jistým způsobem neukotvené, bez jasného a bezpečného zázemí, které by mohlo označit za svůj domov. Učitelky uváděly, že člověk ve svém životě potřebuje mít nějaké pevné místo, na které se může vrátit s tím, že je zde bezpečno a že právě zde je domov. Když už nic jiného, mělo by se podle některých jednat minimálně o stabilní místo, kde se bude dítě ukládat ke spánku. Jako důležité však také považovaly například jeho místo u jídelního stolu. Učitelky pak popisovaly, že takové děti se vlastně nikde necítí doma a jak se musí vždy přeladit na jinou místnost, její odlišné vybavení a i odlišné okolí jejich domova.

„...takže o to že to děcko vlastně nikam nepatří to si myslím že je taky chyba protože se říká tam kde to děcko je ať už ve školce ve škole v rodině tak by mělo mít několik takových záchytných bodů aby tam patřilo ab se cítilo že někam patří jo, jak už se říká třeba místo na ležení jo nějaké místo u stolu že i když odjede, tak když se vrátí tak to místo jeho tam je jo že to není někde si, však někde si lehni...“ (U2)

Jako možnou alternativu ke střídání dvou domovů dvě participantky nabízely třetí byt, který by byl jen pro dítě. V tomto bytě by tak vzniklo určité bezpečné zázemí, kde by dítě mělo onen stabilní domov, který dítěti podle učitelek chybí a který byl podle nich pro dítě klíčový.

První z nich popisovala situaci takto. *„Ideální stav je co jsme se všichni na tom shodli že by bylo kdyby ty děti bydlely v jednom bytě a tam se střídaly rodiče jo což existuje tenhle model nebo jsem o něm slyšela, že prostě je byt ve kterém bydlí to dítě má tam pokoj má tam všechno a u něho se pouze ti rodiče střídají v tom bytě, každý z nich má svůj ještě další jo nebo někde žije v nějakém domě a tam vlastně docházejí o něho pečovat vlastně, takže to dítě je pořád v jenom prostředí má tam ty svoje knížky má tam svoje hračky...“* Uznala však, že pokud by si rodiče našli nového partnera, případně počali i nové potomky, mohly by se věci zkomplikovat. *„Samozřejmě, samozřejmě to je jasné, to už je na nich že, ale pro to děcko konkrétní je tohle to asi nejideálnější stav jo takže to je samozřejmě, že potom jakoby ta další rodina už těžko bude přijímat to, že ten tatínek třeba z té rodiny odchází na týden hlídat to svoje první dítě které má ve střídavé péči že a jako vlastně týden chybí v té určité rodině v té nové, kde třeba může mít další děti že.“* (U2)

Druhá pak popisovala situaci s bydlením takto. *„Třeba kdyby se v tom bytě jen jakoby ti rodiče střídali ale děti by měly pořád to svoje prostředí aspoň pokud je to dítě třeba malé jo pokud je to dítě předškolní školní první stupeň jo než, než trošičku jako se dokáže víc adaptovat tak tohle by bylo jako třeba lepší ... určitě ta rodina má nějaký byt že pokud se ti rodiče od sebe rozejdou tak jeden z těch rodičů odchází a jeden v tom bytě zůstává zůstat jakoby v tom bytě aby tam ty děti jakoby měli ty svoje věci, ten svůj pokoj svoje hračky a nemusely prostě třeba to prostředí měnit jakoby protože si myslím že toto je velmi náročné.“* To, jak by ten rodič, který by byt i dům vlastnil, řešil situaci, kdy by se z něj musel odstěhovat, zatímco zde bude bydlet druhý rodič pak popisovala takto v následujících větách kde i ona, stejně tak jako první učitelka, pracovala se situací, kdyby rodiče počali nové potomky. *„Dá se cokoli dá se dneska pronajmout krátkodobě na hotelu bydlet nebo na ubytovně bydlet nebo nějaké různé formy jako takhle k rodičům se dá vrátit, u kamarádů se dá pobýt i když to asi není taky řešení nějaké dlouhodobé ale že třeba možná nevím dneska jsou rodiny s mají třeba hned z počátku si pořídí dům jo, postaví dům a hypotéku a všechno a a ty děti jsou tam na to prostředí tak zvykle na všechno tak jako si myslím že v tom době se vždycky dá v nějakém pokoji jakoby přespat že nějakým způsobem nebo pokud by se ti lidi byli schopni domluvit tak prostě samozřejmě*

pokud ten druhý není nemá nějaký vztah nějakou další rodinu to by nefungovalo ale pokud by byl sám tak klidně by do toho bytu kde bydlí zas mohl třeba ten druhý z těch rodičů na ten týden jako přejít.“ (U5)

Alternativa třetího bytu se tak jeví jako zajímavé, ale technicky náročné řešení celé situace. Dítěti by tak poskytla bezpečnější domácí prostředí, avšak logistické zorganizování celého tohoto procesu se ukazuje být příliš komplikované. Především by bylo nutné si vyjasnit, kdo se vlastně bude v bytě pohybovat a kde budou rodiče přebývat v době, kdy se o dítě nebudou starat.

Toto však nebylo jediné spíše nestandardní řešení, které učitelky nabízely. Část participantek dokonce stavila rodiče do pozice dítěte, kdy by podle nich bylo ideální, aby si rodiče naživo vyzkoušeli jaké to pro dítě je, neustále střídat domov. V této situaci by tak náročné a stresující situace spojené s přesuny a střídáním kolektivu přešly z dítěte na rodiče, kdy by si dítě mohlo uchovat komfortnější pozici na úkor rodiče.

„Jo jako ať si to třeba vyzkouší jak je to těžké když to má dělat to dítě a připadá mu to normální a rodič má jakýsi svůj komfort a má svůj byt a má svůj domov ale to dítě to musí jakoby střídat tak ať to je naopak ať to dítě jakoby zůstane ve svém a střídá to ten rodič.“ (U6)

Další učitelka pak dodávala. *„Když mají střídavou péči a ti rodiče bydlí každý v jiném městě tak oni ten týden prostě chodí v jenom městě, týden v druhém městě, takže to musí být na tu psychiku toho dítěte no úplně brutalita fakt ... já jsem říkala, to by rodiče si měli vyzkoušet, ať je nechají, týden budeš tady a týden budeš tu. Jak by se jim to líbilo? No určitě ne.“ (U4)*

O něco horší pak byla střídavé péče na velké vzdálenosti. Už jenom střídání dvou měst a dvou domovů se učitelkám nepřimlouvalo. Situaci, kdy by dítě jezdilo z jednoho konce republiky na druhý jen kvůli střídavé péči, pak vnímaly jako něco co dítě nenávratně poškodí. Stejně nepříznivě se na střídání domovů dívaly, pokud si již dítě vytvořilo pevný vztah k místu, kde bydlí. Učitelky třeba popisovaly případy, kdy bylo dítě od malička ve výlučné péči matky a kde se otec rozhodnul, že ho chce do střídavé péče. To že mělo dítě najednou v pravidelných intervalech opouštět toto pro něj bezpečné prostředí a naopak nově pobývat v prostředí zcela neznámém považovaly za nevhodné.

Zcela specifické situace v mateřské škole, které dítě musí řešit, pak učitelky popisovaly, pokud dítě v rámci střídavé péče navíc musí střídat i dvě mateřské školy což pro dítě podle

nich skýtá velkou nestabilitu. Jako jeden z problému se ukázal vztah s vrstevníky. Pokud už si dítě nějakého kamaráda našlo, udržet tento vztah bylo velice těžké, jelikož jeho kamarád je v mateřské škole stabilně a má tak dostatek prostoru navázat vztahy i s jinými dětmi. Jedna participantka tak popisovala, že dítě ve střídavé péči si tak spíše snažilo vyhlédnout děti, které mu dovoluji se do hry zapojit a se kterými si v ten okamžik bude moci hrát. Dítě si tak neutvářelo pevné kamarádké vztahy. Dále u dětí učitelky popisovaly především dezorientaci, kterou u nich první dny v týdnu pozorovaly. Děti dobře nezpracovávaly neustálé změny, prostředí, kolektivu a pravidel, jelikož jen co se stihly aklimatizovat, musely zase do druhé mateřské školy.

„...takže on vlastně než se stihl přizpůsobit jakoby tomu co se tady po něm chce nebo nechce, než se rozkoukal a zorientoval, tak vlastně byl konec týdne a zase tady nebyl jo, takže on byl zmatený, abych to tak jako shrnula, on se choval zmateně, že nevěděl, přitom byl šikovný...“ (U2)

Střídání dvou škol však neskýtá rizika jen v narušení vrstevnických vazeb. Ukázalo se, že učitelky uvažovaly i nad tím, že jejich přístup bude zcela logicky odlišný od přístupu, který bude praktikovat paní učitelka v druhé mateřské škole, což by bylo pro dítě náročné. Navíc děti, které střídaly dvě mateřské školy, procházely jistým aklimatizačním obdobím, kdy jim několik dní trvalo, než se v novém prostředí zorientovaly a začaly v něm opět bezproblémově fungovat.

„To dítě je zvyklé buď na styl té práce těch lidí kteří tam jsou a vůbec na prostředí, protože vlastně vstupoval do jednoho prostředí u nás a vstupoval do druhého prostředí zase v jiné mateřské škole kde byl zase jiný okruh dětí, jiní okruh dospělých, takže vždycky jsem měla pocit že ty první jakoby dva dny byla zase zvykáci, pondělí úterý že byl zase takový méně mluvný a nebo zvykal si, až potom kolem té středy jakoby zase se dostal do do toho svého vlastně do těch svých starých kolejí když to tak řeknu no ale zase uběhl ten týden takže zase šel prostě zase na tu jinou školu, takže to jako za sebe si myslím že jako já to vidím takové že to nebylo takové pozitivum jo že to to dítě pro něho ty změny nebyly moc příjemné alespoň z hlediska mého a té praxe vlastně tu změnu jako vždycky jakoby relativně musel dva tři dny vstříbat a zase si zvykat.“ (U5)

Dítě při tomto střídání ale neztrácí jen kontinuitu v rámci jednotlivých týdnů. Ta se totiž vytrácí i v průběhu celého roku a to zpravidla ve spojitosti se svátky, oslavami či rituály, jelikož dítě z tohoto zaběhlého chodu co týden vypadávalo. Jako náročné se tak ukázaly

nácviky na besídky kdy děti to, co týden cvičily, za druhý týden zapoměly, ale především se v důsledku střídavé péče nakonec besídka nemusely ani zúčastnit, jelikož daný týden byly v druhé mateřské škole. Besídka je však jen jednou z různých výjimečných, či důležitých situací, o které dítě může v důsledku střídavé péče přijít.

„...nebo výlet jo jedeme se školkou na výlet na to se ty děcka těší nebo ten rok k tomu směřuje třeba často říkám držte pěkně příbor že pak pojedeme na výlet půjdeme někde do restaurace a kdo nebude umět držet hezky příbor, nemůže s náma jít do restaurace jo ty děcka se na to těší oni se kvůli tomu snaží snaží se držet ten příbor, protože to k něčemu směřuje že nebo děcka potom budem sbírat kaštany a my potom pojedeme krmít já nevím zvířátka třeba kaštanama a půjdeme se podívat ke krmelci, přijde pan myslivec takže o to prostě přijde zase a to je právě takové já si myslím že drobnosti ale pro to děcko to potom ztrácí najednou smysl jo jo protože ví já jsem se snažil já jsem nosil ty kaštany já jsem se sbíral já jsem se těšil že pojedu na ty zvířátka a oni tam byli když já jsem tu nebyl...“ (U2)

Učitelky také popisovaly, že často záleží na věku dítěte, jak se s těmito výzvami vypořádá. U mladších dětí registrovaly hladší průběh, což připisovaly především kognitivním možnostem. Tříleté dítě tak podle nich daleko hůře uchopí komplikovanou problematiku rozvodu, který už například předškolák zpracuje komplexněji a tak se mladší děti touto situací tolik netrápí. Mladším dětem také ke štěstí stačí méně. Pokud je najezené, někdo ho obejmě a má si s čím pohrát, vlastně nestrádá. I předškolní děti to však podle nich pořád snáší ještě lépe, než by to podle nich zpracovával třeba teenager.

„...ono asi v té školce ty děcka asi ještě nemají takové ty svoje zásadní povinnosti a to děcko tady asi tyhle ty věci tak jak ten rozvod nebo to hádání těch rodičů asi nějak v sobě rychle rychleji zpracují a oni se na to povznesou jo to se říká že když někdo i v rodině umře, že ty děcka ještě v tom věku jakoby to zpracovávají jinak, že až od deseti let oni to vlastně začnou líp chápat....“ (U2)

Velice silně se ve výpovědích participantek objevovala také určitá prognóza do budoucna. Jistě, dítě měly ve třídě tady a teď, ale život tohoto dítě pokračuje i po jeho odchodu z mateřské školy. Tato prognóza však zpravidla nenabývala pevné formy, učitelky neříkaly, že dítě bude v budoucnu v důsledku střídavé péče takové či onaké, ale shodly se na tom, že tato situace je tak výrazná, že dítě nesmazatelně ovlivní na celý život. Stejně tak byl nekonzistentní dosah této prognózy. Některé participantky popisovaly to, že vlastně

neví, co se s dítětem stane, až odejde na základní školu. Pokud byla situace problémová, přetrvávání těchto problémů dále předpokládaly a zároveň uváděly jistý diskomfort z toho, že vlastně neví, jak to nakonec dopadlo, protože zpětně s nimi již rodiče ani základní škola nekomunikovaly. Učitelky také často uvažovaly i nad dospělostí dítěte, kdy v tomto věku již bude jedinec schopný komplexně pochopit, co se vlastně v jeho životě událo a bude muset tuto situaci nějak zpracovat. V jejich výpovědích bylo možné cítit určitou lítost, kdy si přály, aby dítě spíše vyrůstalo v úplné rodině, či vzhledem k povaze rodičů raději rodině úplně jiné. Velmi pak podle nich záleželo na rodinných vztazích. Mnoho participantek popisovalo určitý destruktivní cyklus, jehož obětí se mohou stát právě děti. Na prvním místě totiž podle učitelek stojí vlastní dětství a podle toho jaké ho rodiče měli, tak se budou chovat k dítěti. Dále následuje aktuální situace, kdy pokud například dochází mezi rodiči k hádkám či agresí, dítě tyto vzorce vstřebává. Některé učitelky nabízely naději, kde doufaly, že pro dítě tato situace z jeho vlastního dětství bude ponaučením, jak vést vlastní rodinu lépe a jakých chyb se vyvarovat. Jiné učitelky však zmiňovaly, že u dítěte spíše hrozí, že negativní vzorce bude reprodukovat a lze předpokládat, že tomu tak bude i v jeho budoucím vztahu a vše se tak zacyklí.

„Jsou děti, které vyrůstají třeba v tom neharmonickém prostředí a jsou úplně v pohodě jo, protože je to pro ně takové varování a zas naopak jsou děti, které toto chování napodobují a v budoucnu se chovají jak ten otec nebo jak ta matka.“ (U4)

Prostředí tak v životě dítěte sehrávalo zásadní roli a bylo jedno, zdali to bylo prostředí domácí či školní. Domovů bylo někdy více a navíc od sebe vzdálených. Neustálým střídáním tak dítě doma mnoho jistoty nenacházelo. Obdobně tomu bylo v prostředí školním. Zde se děti musely vypořádat s nestabilním okruhem kamarádů či odlišnými přístupy učitelek. Tyto nestandardní podmínky se zvýšenými nároky a sníženým komfortem tak mohly dítě ovlivnit i do budoucího života.

4.3 (Ne)vhodný přístup rodičů ke střídavé péči

Ač učitelky velice často deklarovaly, že jsou zde primárně pro dítě, to čeho se někdy dopouštějí rodiče, jim přirozeně neušlo, jelikož s nimi byly v neustálém kontaktu.

Učitelky u rodičů, kteří měli dítě ve střídavé péči, často identifikovaly vzájemnou neschopnost se domluvit. Toto je také výraz, který se opakovaně objevoval přesně v této podobě, neschopnost se domluvit. Pojem komunikace učitelky používaly spíše zřídka.

U vzájemné domluvy tak lze předpokládat i také další rovinu, která souvisí s určitou mírou spolupráce, nikoliv jen obyčejného předávání informací v rámci komunikace.

„No jako je to nepříjemné, je mě líto, je mě líto hlavně těch a prostě nechápu, nechápu myšlení některých rodičů prostě já to nepochopím, nikdy to nepochopím, že se nedokážou dva dospělí lidi normálně slušně rozumně domluvit.“ (U4)

Učitelky by uvítaly, kdyby rodiče byli schopni překonat své neshody a na vzájemné spolupráci se domluvili alespoň kvůli dítěti. Problémem však může být to, že rodiče se nemají kdy domluvit, protože se spolu vůbec nebaví. Komunikují se školou, baví se s dítětem, ale společně neprohodí slova. Učitelky jako důvod popisovaly zpravidla zahořklost z nastalé situace, kdy se rodiče chovali uraženě. Rodiče si také často nepředávali informace o dění ve škole či si nebyli schopni zajistit střídání dětského pyžama mezi sebou. Případně pyžamo či oblečení ze skříňky jaksi zmizelo a nikdo najednou nevěděl, kdo ho sebral a kam se podělo. Tyto organizační záležitosti se pak logicky projeví v mateřské škole, kdy to přidělávalo starosti především učitelce. To aby se rodiče společně dokázali domluvit tak učitelky považovaly za velmi důležité.

„Já si myslím, že to hodně záleží hodně na té domluvě těch rodičů že i se to dítě v jakém prostředí doma vyrůstá jo že hodně to na té komunikaci mezi těma rodičema, jako si myslím že to je o tom že se domluví a prostě to mezi nima funguje já nevím i když nejsou spolu tak na té přátelské domluvě a záleží jim na to že aby to dítě bylo šťastné a spokojené, i když je týden u té maminky a týden u toho tatínka že že je to tady o tom hlavní jak oni mezi sebou fungují.“ (U1)

Tato neschopnost se domluvit pak podle učitelek přirozeně dopadla na dítě. Z dítěte se tak podle učitelek stával prostředník rodičovských neshod. Jedna participantka pak použila velmi výstižný výraz, kdy bylo podle ní dítě hromosvodem problémů rodičů. Děti se tak se spoustou věcí rodičům raději ani nesvěřují, což se stává při přenášení oblečení. Riskují totiž, že si rodiče na nich vylijí emoce.

„To přetahování oblečení jo nebo do tělocviku mám teplákovku a jejda mě ju pral taťka já sem ju tam nechal a maminka mu nadává za to že že ona mu ji koupila drahou a on jí nechal u taťky a taťky ji zničil, že takže ty děcka to furt odnáší.“ (U2)

Schopnost či bohužel spíše neschopnost rodičů se domluvit totiž také ovlivnila to, jak zvládli nastavit jednotný řád a pravidla pro dítě. Tuto oblast učitelky totiž zpravidla skloňovaly právě v kontextu neschopnosti rodičů se domluvit. Kdo se nedomluví,

nezvládne ani nastavit jednotné pravidla a mantinely pro dítě, které však učitelky považovaly za velmi důležité.

„Hlavně je to dokázat si nastavit ty pravidla a i tomu dítěti i ty věci, které by se mu líbily dokázat říct, že ne hlavně o těch pravidlech jo nejenom jakože ho jakoby v uvozovkách to co che abych si to dítě získal, ale prostě nastavit nějaké ty mantinely a tak a tak taky aby se mu ta výchova líbila a bylo spokojené, ale aby vidělo, že tam má ty hranice.“ (U5)

Tento nedostatek se tak projevil následně v chování dítěte. Participantky si tak stěžovaly na rozdílně nastavenou míru, kam až dítě může zajít. Někteří rodiče nejenže měli odlišné hranice, ale dokonce uplatňovali zcela odlišné výchovné styly, což učitelky považovaly za velmi nevhodné. Rodiče se také někdy lišili i v tom, k jakým životním hodnotám děti vedly. Hlavní problémem však byla dezorientace dítěte plynoucí z tohoto nejednotného působení ze strany rodičů.

„Tak jakýsi klid a režim a takový jako stejný protože než si dítě navykne na nějaký režim jo než ono si to nějak zažije, doma je to nějak, funguje to někdy se ti rodiče třeba nemůžou domluvit na tom, jak to bude jeden to chce tak druhý to chce zase tak a to dítě pořád neví a tím že neví ono potřebuje vědět ono potřebuje mít tu jistotu jako a že tu jistotu nemá nebo nemá nějaké ty mantinely tak třeba pak může docházet k tomu že ty děti jsou potom takové nespokojené a prostě strádají citově přesto že se jim rodiče v uvozovkách věnují a chtějí jim dát každý to své a to nejlepší no.“ (U2)

Někdy neshody rodičů přerostly v otevřenou rivalitu, kdy se pak mateřská škola stávala prostorem, kde rodiče tyto vzájemné antipatie ventilovali, což musely učitelky buď korigovat, nebo přinejmenším vyslechnout. Učitelky tak někdy popisovaly, že rodičům vlastně vůbec nešlo o dítě a společnou domluvu, ale jejich jediným zájmem bylo neustále se popotahovat a dělat si naschvály. Mohlo se jednat o naschvály, kdy jeden z rodičů si určitou věc výslovně nepřál a druhý ji zcela záměrně vykonával.

„Tak z počátku pro nás bylo docela komplikované to že vlastně ti rodiče se nedokázali nijak spolu domluvit protože bylo tak že prostě i v tom období kdy to dítě mělo být tady tak přicházel tatínek a jako přes nesouhlas té maminky a přesto že ta maminka si to nepřála a řekla následně nám že si to nepřije tak tatínek třeba přišel nebo telefonoval a ptal se vlastně jestli je dítě ve školce, jestli prostě chodí nebo jestli jako požadoval po nás tyto informace ... zase na opačnou stranu vím že maminka dojížděla do té druhé mateřské školy a že vlastně to fungovalo taky tam takže oni si asi co udělal jeden tak to udělal jakoby

druhý navzájem protože si pak volali že a nějak si to mezi sebou konzultovali a třeba se doptával ten tatínek proč dítě není ve školce a takhle jo.“ (U6)

Jelikož se rodiče často nedokázali společně domluvit, snažili si na svou stranu naklonit alespoň dítě. Děti se tak mohou stát obětí manipulace. Ta nabývala různého charakteru. Zpravidla šlo především o to, vydobýt si u dítěte lepší pozici avšak někdy mělo toto jednání naopak poškodit pozici druhého rodiče. Velice častým příkladem bylo kupování si přízně dítěte prostředním darů. Rodiče tak dítěti koupili, prakticky cokoli, jen aby si získali jeho lásku. K těmto nákupům nemusely být žádné příležitosti, dárky dítě dostávalo takřikajíc preventivně. Dary popisovaly učitelky častěji u otců, kteří si je díky zpravidla vyšším příjmům mohli spíše dovolit. Této manipulaci mohou děti snadno podlehnout a tak se to matky snažily dítěti kompenzovat například aktivnější formou trávení volného času, kdy se šly s dítětem někam projít nebo se na něco zajímavého podívat, než aby ho zahrnovaly materiálními statky. Další problém byl, pokud se jeden rodič staral především o dárky a hračky, zatímco na toho druhého zbylo placení školného či kupování oblečení. Učitelky tak popisovaly, jak dítě v tomto věku prostě nepochopí, že mít co jíst, mít si co obléct a mít kde bydlet je důležitější než krásné nové autíčko či panenka.

„...aby to dítě si získávali na svoji stranu tak ho třeba upláci, jo že mu kupují drahé dárky a když je třeba ta matka že samoživitelka tak nemá tolik peněz tak si to nemůže dovolit a to dítě potom tihne třeba víc k tomu rodiči, který ho zahrnuje daroma jo nebo mu dovolí jeden z rodičů prostě to, co ten druhý zakazuje, třeba mu dovolí být na počítači třeba dvě hodiny a ten druhý rodič mu třeba nechá jen půl hod'ky...“ (U4)

Učitelky v tomto snažení pak spatřovaly určitou přípravu na získání dítěte do péče výlučné. Ne každý se totiž se střídavou péčí spokojí a dítě by tak často rodiče měli nejraději v péči výlučné. Proto se snaží s dítětem manipulovat, co to dá.

„Můj názor je ten že to dělají pro to aby si to děťátko naklonili na svou stranu aby ho třeba dostali do péče a ta druhá strana taky aby se mu u mě líbilo a proto třeba nějaký může být z toho i nějaký výchovný problém protože ten jeden rodiče prostě dovolí všechno a ten druhý třeba nedovolí nevím a tam by mohla nastat třeba ta situace ale u té střídavé péče si myslím že je to tak že vlastně ti rodiče se snaží každý aby aby to nějak uhrál a potom když prostě přijde někdo že by si ho chtěl vzít do své péče no tak to úplně podpoří aby to ovlivnil aby to dítě prostě u něho stálo o tu přízeň takže tam je to spíš tak no.“ (U6)

I přes četné negativní zkušenosti měly přece jenom učitelky i několik zkušeností s rodiči, kteří se se střídavou péčí dokázali vypořádat. Nedalo by se přímo říct, že by se jednalo o ukázkové a řádné případy střídavé péče tak, jak by si je učitelky představovaly. Často se jednalo spíše o snahu rodičů, dát to znovu nějak dohromady a rodinu obnovit ve které pak byli méně či více úspěšní. Další zkušenost pak byla s rodiči, kteří měli sice soudně nařízenou péči výlučnou, přesto však byli schopni se mezi sebou domluvit tak, že to jak péče reálné probíhala, by bylo možné označit za péči střídavou.

První skupina částečně úspěšných rodičů často zkoušela a zkoušela, ale vztah už se jim obnovit nepodařilo, případně to bylo jen na chvíli, kdy se vše následně opět rozsype. Tito rodiče se tak pokoušeli hledat alespoň nějaké styčné body a jako časté se objevovaly společné výlety s dítětem. I přesto že by měl mít v ten či onen den dítě v péči jen jeden rodič, společně se domluvili a třeba do zoo jeli společně jako rodina, což se podle učitelek okamžitě pozitivně odrazilo na dítěti. Tato skupina rodičů také nadále dělala maximum pro dítě i pře své osobní neshody.

„Oni se nakonec teda dohodli, že budou dělat aspoň společně jakoby rodinné akce jo, že budou od sebe, ale budou spolu jezdit někam na výlety a tak, což okamžitě se na té holčičce projevil, začala být v pohodě, usměvavá a přestala ubližovat.“ (U4)

Druhá skupina jsou park rodiče, co se snaží rozbitou rodinu opět poskládat a slepit a jsou v tom také nakonec úspěšní. Zde se stejně tak projevoval pozitivní dopad na dítě, kdy dítě dokonce samo učitelkám deklarovalo, jak je rádo že se rodiče vrátili k sobě, nebo že se mu tím splnil jeho sen. Obdobně i zde často rodiče hodili za hlavu své rozepře ve snaze udělat to nejlepší především pro dítě.

„...no naštěstí tenhle případ velice dobře dopadl protože asi po dvou letech takovéhohle života rodiče hlavně kvůli tomu klukovi se dali zpátky dohromady a dodneška spolu jsou a spolu prostě žijí jo takže se zase dali dohromady po těch dvou letech takovéhohle života takže ten kluk vlastně se mu splnilo to, co chtěl jo, že prostě žili spolu a to co jim vadilo tak na sobě těm rodičům, tak potlačilo to aby to děcko bylo spokojené, takže tam to dopadlo dobře...“ (U2)

Participantky však často na závěr dodávaly, že se ale vlastně stejně neví, jak dlouho to vydrží. Někteří rodiče se již dohromady dali, aby se na to zase rozpadli a prognóza je podle nich nejasná. Také hodně záleží, co vlastně rozpad vztahu zapříčinilo.

„No tak to je jak u koho u někoho to opravdu zafunguje a prostě si uvědomí že že třeba se unáhli jo a že se to dá řešit jinak a jsou spolu v pohodě ale u některých je to jenom takové lepení vztahů a takové lepení nevydrží jo že to už, nevím no. Tak záleží z jakého důvodu se rozešli jo, pokud se rozejdou že třeba já nevím chlap chodí furt na pivo nebo furt má kamarády, nevěnuje se rodině a ženskou už to našťve tak se rozejdou tak to si myslím, že když se k sobě vrátí tak ten člověk se dá trochu změnit jo že třeba si uvědomí kde dělal chybu, ale pokud je v tom už další jo buď přítel nebo přítelkyně tak to si myslím, že už ten vztah nemůže nikdy fungovat jako jo.“ (U4)

Ukazuje se, že je tak velice důležité pokud se rodiče pro dítě obětovali na úkor třeba svých osobních neshod, případně na úkor svého osobního komfortu, kdy se přestěhovali. Podstatné bylo, aby vztah nebyl trvale poškozen závažným důvodem při rozchodu, jelikož pak lze očekávat lepší prognózu pro případné obnovení vztahu a stmelení rodiny, kdy se věci mohou v dobrých případech vrátit i do starých kolejí.

Učitelky měly také zkušenosti s několika příklady, na kterých prezentovaly pozitiva střídavé péče. Tato situace tak nebyla bezproblémová, nýbrž naopak, byla do jisté míry nadstandartní. Rodiče totiž byli schopni tak dobré spolupráce že i přesto, že měli dítě ve střídavé péči, udržovali s dítětem vztah i v době, kdy ho měl v péči svěřený druhý partner a to zpravidla během odpoledních hodin ve všedních dnech. Obdobnou situaci jedna participantka také popsala u rodičů, kteří měli soudně stanovenou sice péči výlučnou, ale po vlastní domluvě se s dítětem stýkali mimo vymezené termíny.

„Je to vidět na inteligenci těch rodičů jo a že jsou schopní se spolu bavit a jsou schopní i na té výchově dbát určitých jako hranic že to nemůže jeden, že se předhání v tom kdo je lepší ale oni aby tomu děcko naopak ukázali oni hodně dávají jakoby nebo ukazují tomu děcku ty klady na tom druhém rodiči jo že jsou schopní třeba ten tatínek je schopný říct no to ti maminka hezky udělal nebo já to máš od maminky tohle a zase ta maminka řekne já ty půjdeš k tatkově no ty se máš to bude bezva jo že jsou schopní před tím děckem říct a to děcko doma neslyší špínu na toho druhého jo takže tam si myslím že kdyby to takhle bylo, tak by to bylo úžasné...prostě že se byli schopní domluvit že si právě možná rozešli po domluvě nějaké jo že jim to spolu prostě nešlo ale říkám oni bydlí na vesnici a bydlí kousek od sebe každý v domě jo takže tam je ještě o to jednodušší že v podstatě ta ta holčička může i sama přejít jo může může si zaběhnout k tomu tatínkovi jo což je ideální že jo to se málokdy podaří že jako takhle že i ti partneři jejich ti teďka ti noví s tím nemají

problém jo velice hezky se k ní chovají jo a všechno je prostě v pohodě jo mají se rádi ona má ráda je jo takže málokdy se tohle ideálně takhle povede no.“ (U2)

U úspěšných párů se tak objevovala schopnost domluvit se, menší míra konfliktu, pozitivní vztah k druhému partnerovi i přes rozpad vztahu a vyšší intelektuální úroveň. Zároveň se ukázalo, že pokud byli rodiče schopní se domluvit, je spíše nevýznamné, jak rozhodnul soud, jelikož tito kompetentní rodiče si míru styku stejně upravili po vlastní domluvě.

4.4 Práce navíc pro učitelku

Jelikož je střídavé péče stav poměrně specifický, tato specifika pak přinášela učitelce v jejím životě jisté komplikace. Často se jednalo o komplikace pracovního rázu, které především souvisely s její edukační činností či s nutností více papírovat.

Papírování a psaní zpráv se objevovalo poměrně často. Byla to najednou další práce, která na učitelky dopadla, kdy některé participantky z toho vinily rodiče. Ti si po letech jak standardního vztahu či výlučné péče najednou rozhodli, že chtějí střídavou a učitelky musely začít všechno sepisovat. Jiné učitelky byly zaměřené spíše na soud a jeho rozhodnutí které musely respektovat a začít papírovat. Většina učitelek to však brala jako novou povinnost, kterou je holt potřeba začít plnit. Situace byla však horší, pokud bylo takovýchto dětí v mateřské škole více.

„No je to docela zátěž když jsou tady ty rodiny a máme čím dát tím víc dětí, které jsou jištěné přes OSPOD a po nás chce pořád někdo nějakou zprávu nebo posudek prostě na ty děti, nebo na ty rodiče jak jak spolupracují jak jak se chovají k dětem, jak ty děti vodí do školky a tak, takže já mám pocit, že snad co druhý den píšeme nějakou zprávu a ještě oni to potřebují třeba jako podklady k soudu, takže to není že napíšeme jednu zprávu za celé tři roky ale my píšeme třeba i tři zprávy na jedno dítě a je to docela zatěžující...“ (U4)

Pokud dítě stříдалo dvě mateřské školy, spolupráci s druhou institucí učitelky nedeklarovaly. Velice často se objevovaly jen krátké odpovědi ve smyslu, ne, nespolupracovali jsme. Mateřské školy se tak vzájemně prakticky nekontaktovaly, a pokud tomu již tak bylo, zpravidla se řešila nějaká finanční záležitost, kterou si rodiče nepohlídali a bylo třeba ji vyrovnat. Učitelky tuto nespolupráci s druhou mateřskou školou, připisovaly především velké časové náročnosti. Ve třídách zpravidla nebývá více dětí ve střídavé péči současně, i když i takové situace u některých učitelek nastaly. Učitelky však často

uvažovaly nad tím, co by se dělo kdyby dětí bylo souběžně ve třídě více. Například korigování témat tak, aby se dětem neopakovaly v různých mateřských školách, se pak jevilo jako naprosto nereálné. Stejně tak komunikace s učitelkami, které mají dítě v druhé mateřské škole, by byla podle nich časově náročná. Jedna paní participantka také zmiňovala hledisko důvěrnosti informací.

„Za sebe by to bylo náročné asi, protože kdyby třeba dejme tomu jedno to dělátko tak to, ale když by bylo více tak třeba teď si člověk představí, že při té své práci by měl ještě někde se setkávat, a kde? To nejde že a vlastně v podstatě zase je to ochrana těch dat protože vlastně by se neměly sdělovat ty poznatky dokonce i ve školách říkají, že v podstatě když i o dětech třeba když nastupují do první třídy tak se nemají sdělovat poznatky a data třeba že potřebuje já nevím ještě to a to, ale prostě tak má nějaké ty rezervy zvládl to a to, ale dál to už ne...“ (U6)

Učitelky než aby spolupracovaly s druhou mateřskou školou deklarovaly, že se to spíše snaží kompenzovat dítěti, pokud je zrovna u nich. Registrovaly, že mu něco schází a tak se o to postaraly. Také akcentovaly více individuální přístup k těmto dětem.

Další problémy pak vycházely z přístupu rodičů. Z jejich strany to byla nezvládnutá komunikace, flegmaticnost či naopak hektičnost spojená s novým systémem střídavé péče. Učitelkám se stávalo, že musely rodiče volat a následně s dítětem čekat po své pracovní době do příjezdu rodiče, které někdy trvalo až do dlouhých nočních hodin.

„Co se týká té komunikace v té střídavé péči tak taky jsem tady kdysi seděla s holčičkou asi do sedmi hodin do večera kdy maminka byla na školení a měl si ji vyzvednout tatínek a tatínek řekl, že je pryč a že ne, má si jí vyzvednout maminka“ (U7)

Tyto prvotní komplikace s respektováním otevírací doby však ve všech případech rychle opadly a rodiče si na otevírací hodiny navykli. Objevovaly se také problémy vzniklé odlišnými systémy školek. Jako příklad jedna učitelka uváděla systém ukládání bot v šatnách, ale stejně tak i zde si to rodiče rychle osvojili. Někdy se taky jednalo o speciální požadavky, jako například balení svačín domů, pokud si rodič dítě přebíral již v poledne. V této situaci však učitelka nepolevila a lze tak vidět, že ač rodiče často zkoušeli, co by jim prošlo, učitelky je zpravidla nikam nepustily a byly schopny uhlídat si svou autoritu a pravidla nastavená školním řádem. Tyto výstřelky jsou však spíše ojedinělé. Daleko stabilněji se objevovala problémová komunikace, která přiděluje učitelce další práci. Učitelky někdy v různých situacích nevěděly s kým se bavit a komu volat pokud zrovna

nastal problém, který bylo nutno řešit s rodiči a musely si tak dohledat, kdo má zrovna tento týden dítě v péči.

Dalším případem kde komunikace selhala, byla tvorba školních fotek. Rodiče mateřskou školu nijak neinformovali o zvláštních požadavcích a škola tak nechal standardně zhotovit jen jednu sadu fotek. Tyto fotky si však odnesl rodič, který zrovna v ten týden do mateřské školy dorazil a druhému rodiči je ani neukázal. Učitelka předpokládala, že tím že je v sadě fotek několik, rodiče se přeci podělí, což se však nestalo. Z této situace se však všichni zúčastnění poučili a pro příště se již nechávala zhotovovat duplicitní sada.

Někdy také participantky pociťovaly určitou nejistotu z nevědomosti o rozvodu rodičů a následné střídavé péči. U rodičů i u dítěte zaznamenaly určitou změnu, ale jelikož jim rodiče nic nesdělili, nebyly schopny se dopátrat její příčiny.

„...ona šla jako tak jako s tím vývojem rapidně dolů a já jsem měla na tatínka takový dotaz, říkám můžu se vás zeptat jestli se třeba něco neděje v rodině, nemáte nějaký problém nebo cokoliv a on říká víte my se rozvádíme, říkám aha, tak to je jako jedna z těch informací, kdy já vím že pro ně to není zas tak to rozebírat s tou učitelkou že, ale říkám to je jedna z informací, kterou by učitelka měla vědět že protože já nevím proč to dítě zlobí, nebo proč přestalo se mnou komunikovat proč je takové na děti, proč ráno pláče, já to nevím...“ (U9)

Problémem je nejen horší komunikace s učitelkou, ale horší komunikace rodičů mezi sebou. Učitelky tak popisovaly situace, kdy se rodiče vyptávali, zda je to či ono už zaplacené, jelikož se s druhým rodičem prostě nebavili. Někdy se však rodiče nevyptávali a vyptávat se musela naopak učitelka, avšak v této situaci zpravidla pohledávku zaplatil přítomný rodič. Byly však i participantky, které oblast placení popisovaly jako zcela bezproblémovou. Kdy také učitelky doplácely na zhoršenou komunikaci rodičů, byly různé daňové odpisy či papíry pro pojišťovnu, které chtěli samozřejmě oba rodiče současně. Zde by se však měli domluvit především rodiče, avšak učitelka musela nezdědky kdy v papírech dohledávat, co vlastně může kterému rodiči vydat, aby jí za to ten druhý pak nepřišel popotahovat.

„Tak vždycky to musím zjišťovat u koho je a potom, nebo teď jsme řešili daně, tak jsem se musela prostě zeptat maminky i tatínka, jako kdo si to tam teda napíše, ten odpis, víš, jako že musíš zjišťovat od obou, jestli to teda můžeš tak dát nebo ne ... nebo třeba plavání taky pojišťovna to proplácí, tak jako většinou to chtěou oba no a musí se domluvit.“ (U3)

Daleko horší však může být situace, pokud se rodiče domluvit nedokáží. „...oni se přeli opravdu o každou korunu, šli jsme do divadla, mělo se zaplatit 35 korun, maminka to nezaplatila, řekla, že to musí platit tatínek, že jí nedává alimenty, tatínek řekl, že jí alimenty dává a že to prostě nezaplatí...“ (U7)

Samostatnou kapitolou jsou pak pyžama. Jsou rodiny, kde rodiče nosili pyžama bezproblémově. Zpravidla se však stávalo, že dítě prostě pyžamo nemělo a řeklo, že si ho zřejmě zapomělo u jednoho z rodičů a holt bylo týden bez pyžama. Některé mateřské školy tak vyžadovaly duplicitou, čili jak matka, tak otec dítěti museli koupit pyžamo, o které se každý staral, aby dítě nemělo pouze jedno pyžamo, které spolu s ním střídalo domácnosti a učitelky tak nemusely neustále řešit, v čem bude dítě spát, když nemá pyžamo. Jedna mateřská škola to však vyřešila po svém a to tak, že měla pyžamo rezervní po dětech, které mateřskou školu navštěvovaly, ale po několika měsících se odhlásily a pyžamu jim zůstalo. Pokud tak rodiče zapomněli, postarali se o to v mateřské škole, avšak pyžamo bylo nutné v mateřské škole následně prát a sušit.

„Tak jako vnímáme, ale prostě jak v normální komunikaci no tak nemáme, my to řešíme třeba tím tak řeknu podruhé, když nemá. Máme dokonce náhradní ve školce protože někdy se stane, že děti ze školky odejdou takže to máme takhle nové pyžámko takže my ho vypereme ve školce máme tam prostě prádlo na převlečení takže dneska pojd' kamaráde dneska ti dáme tričko a zítra už budeš mít pyžámko takže mi to mě to totálně nějak nebere jako prostě připomenu, řeknu zas prosím vás prosím vás někdo je ještě tak šikovný že ještě zpátky doběhne a donese když to má blízko a když tak se omluví a donese zítra ráno nebo odpoledne ale fakt jsem tímto ve velkém nasetkala a oni jsou zvyklí že to vyřešíme takovým nějakým slušným způsobem.“ (U6)

Další oblastí byla práce s dítětem. Stejně tak, jako bylo střídání dvou mateřských škol nekomfortní pro dítě, obdobně tomu bylo u učitelek. Z jedné strany je to jejich samotná práce a příprava, kdy učitelky popisovaly možnou duplicitu témat. Ač samy deklarovaly, že tato synchronizace by pro ně byla prací navíc, která je navíc při větším počtu dětí ve střídavé péči organizačně neúnosná, nebyly schopny tuto oblast jen přejít. Důvodem byl fakt, že byly schopny se na celou situaci podívat i z pohledu dítěte, kdy pro dítě zřejmě není dobré, pokud by se mu některá témata opakovaly a jiné by naopak vynechávalo.

„Tady si povídáme o něčem a úplně to stejné probírá to děcko potom třeba další týden v té druhé školce jo ale už zas neslyší jiné téma dejme tomu že mu může chybět povídání kdy

se bavíme o ovoci třeba jo protože se tady bavíme o zelenině ukazujem si ochutnáváme a ochutnáváme zeleninu a další týden máme ovoce o ono přijede do té další školky kde zrovna třeba protože je podzim tak dělají to stejné co my jsme dělali před tím no takže přijde takhle i o určité témata takhle jo že prostě si myslím že zvlášť u těch předškoláků je to takové potom všelijaké no.“ (U2)

Toto však byla pouze úvaha, jelikož ani jedna participantka nedeklarovala, že by témata reálně korigovala. K čemu však reálně docházelo, byla náročnější práce se samotným dítětem. Zpravidla bylo potřeba dítěti vše opakovat, jelikož během týdne vypadlo ze svého zažitého rytmu, ale také mohlo přijít o nové informace, které učitelka dětem předávala zrovna v týdnu, když bylo v druhé mateřské škole.

„No tak určitě když to děcko nechodí jako pravidelně a chodí co čtrnáct dnů tak nenavazuje že ty děcka na něco i navazují nebo už něco mají naučené už jsou na něco připravené a prostě to dítě když tam ten týden vždycky nechybí a znovu se s ním začíná pracovat a znovu mu člověk má připomínat co má dělat a co tak je to pořád jako by přišlo nějaké nové děcko zvenku jo jak kdyby přišel někdo z venku a prostě se nově zařazoval do kolektivu takže chce pořád opakovat jo nebo já děckám řeknu tak děcka venku začalo sněžit třeba tak budem chodit tak musíte si dát ty papučky přezouváme se tak že z papučky dáte nohu do boty a jak jdem z venku tak zase z body do papučky abyste nešli po tom mokrému ať nemáte punčocháče mokré. Ted' si neuvědomím, že už týden sněží a za ten týden už na to ty děcka navyklé a ted'ka on přijde po tom týdnu a zase znovu jo a to je to je prostě pořád něco mu jako a nebo navazujem třeba v nějakém tématu jo něco děláme třeba besídku cvičíme jo a ted' prostě týden bez toho nácviku nějakých těch básniček a pak zas do toho skočí.“ (U2)

Přístup k dětem ve střídavé péči tak musel být odlišný, avšak hlavním zdrojem nové práce navíc pro učitelky, byla především špatná komunikace ze strany rodičů. Učitelky tak často až zpětně zjišťovaly, že rodiče mezi sebou vůbec nekomunikovali a byly to tak ony, kdo musel komunikaci mezi rodiči zprostředkovávat. Na učitelky dopadlo také mnoho papírování spojeno s psaním posudku a to jak na děti, tak i na rodiče.

4.5 Ošemetné posudky

S psaním dokumentů ale i s výpovědí u soudu se pojila snaha učitelek nikoho nepoškodit. Především to bylo v tomto kontextu dítě, ale stejně tak uvažovaly učitelky i nad rodiči.

Učitelky tak přiznávaly, že by i do posudku bylo co napsat, raději ho však napíšíou obecně, aby jednomu z rodičů nezhatily možnost se s dítětem nadále stýkat, pokud by soud například změnil péči střídavou na péči výlučnou. Stejně tak se obávaly toho, aby jejich nevhodně volené slovo nezpůsobilo víc škody než užítku.

„Jo, docela jo a ještě vlastně nevím jak jako velice co tam napsat, abychom třeba tím tou správou neuškodili jo, abychom třeba vidíme, že to je tak nebo tak, ale musíme to napsat, takovým stylem, aby to nebylo nějaké zavádějící, abychom fakt třeba nepřipravili tu matku o děti jo, aby soud na základě té naší zprávy neřekl, tak aha tak se podívejte, jak se chová ta matka.“ (U4)

Jiné učitelky však popisovaly situace tak, jak je autenticky cítily se snahou nepoškodit především dítě, což některé participantky vnímaly velice silně. Dítě tak pro ně bylo na prvním místě, avšak do posudků o rodičích toho raději moc nepsaly a to i přesto, že by v určitých případech mohlo být pro dítě, více poškozující setrvat v kontaktu s rodiči. Mohlo se tak jednat o určitý prostředek jak učitelky uchrání samy sebe před reakcí rodičů, která by mohla na objektivní posudek nastat a zároveň si situaci pro sebe ospravedlní tím, že jim jde vlastně o dítě.

Reakce rodičů totiž na sebe někdy nenechala dlouho čekat. Jedna participantka například popisovala nepřátelství matky, které k ní vzniklo na základě její výpovědi u soudu. Z této situace se pak učitelka cítila velice špatně, jelikož její výpověď byla podle ní objektivní a navíc chyba byla do jisté míry u obou rodičů, takže ve své výpovědi nebyla jednostranná, kdy by se negativně vyjadřovala pouze o matce, avšak matka se přes to nedokázala přenést. Učitelky tak musí dbát velké opatrnosti, jaké slova zvolí, aby si je kdokoliv ze zúčastněných nevyložil jinak, než myslely.

Učitelky také poměrně striktně rozlišovaly mezi domácím a školním prostředím. Podle nich jim ani vlastně nepříslušelo se k této situaci vůbec vyjadřovat, jelikož se jedná o soukromé záležitosti rodiny, které by měly zůstat v rodinném prostředí. Pokud by domácí situaci neodborně komentovaly, mohly by se tím i nevědomky dopustit něčeho, co by mohlo mít pro celou rodinu dalekosáhlé následky. Toto oddělování prostředí školního a prostředí rodinného zachovávaly učitelky dokonce i u soudu kdy byly ve své pozici neoblomné.

„Pak vlastně bylo to jednání kde byly přizváni zástupci jedné i druhé strany, jedné i druhé školky do které docházel takže tam na tom jednání jsme se sešli a tam jsme byli dotazováni

zase na to jakým způsobem tady se chová, jak se k nám chovají rodiče nebo ten kdo ho přivádí a občas je fakt že tam zazněla i otázka typu které se více týkala jakoby v té rodině a to jsem tedy i tomu panu soudci nebo kdo to byl prostě řekla že mě že to už je za rámeček té mateřské školy a samozřejmě to už je věcí dalších pracovníků že tady toto já nemůžu dobře posoudit ... abych prostě hodnotila o těch rodinách to jako pro sebe jsem nedokázala jsem řekla zrovna panu soudci že ať se nezlobí že pokud se to nebude týkat mateřské školy tak prostě na ty otázky prostě odpovídat nebudu.“ (U6)

Obdobná byla jejich reakce, pokud se měly někde vyjádřit k tomu, jak dítě prospívá. Učitelky komentovaly pouze stav v mateřské škole. Situaci, která se odehrávala v rodinné sféře, nekomentovaly. To je podle nich úlohou jiných orgánů. Tím že se však učitelky takto od rodinné situace snažily odosobnit pak, samy někdy nevěděly, jaká byla reálná situace v rodině, což je mohlo v určitých případech i velice překvapit.

„Tatínek nám tady, mě nosil šanony s fotkama a ukazoval mě jak má matka flašky prázdné ve skříni a takové jo a já říkám, ale to mě vůbec nezajímá to mě to mě neukazujte, tady ona chodí slušně o dítě se stará normálně jak každá jiná matka tak toto mě nevykládejte, to jsou vaše problémy, to si musíte vyřešit někde na soudu nebo v poradně, ale ne tady a to bylo hrozné... ta maminka ale pila jo že pak nějak se léčila, ale ten tatínek pořád tvrdil že ona stejně pije a tak tady pořád lítat a a chtěl kontrolovat a to no a ve finále ona ona si to tak pokazila už už měla vlastně toho kluka jakoby dostat jo díky tomu že my jsme jí o ní podávali dobré reference, že se jako starala dobře a to a spíš nám připadalo že ten tatínek opravdu už není normální no jenomže ona ve finále přišla pro kluka a úplně na šrot, úplně ona tam padala v šatně tak jsme museli volat a OSPOD a takže nakonec o toho kluka přišla a má ho v péči tatínek a ona si ho bere jen na víkendy. Jo že se snažíme fakt třeba pomoci jo jenomže do té rodiny nevidíte, ten rodič pokud přijde a chová se normálně, slušně, tak mi nevíme že třeba odpoledne už už se chová jinak jo že třeba jde někde se opít nebo doma se opije, takže pak nevíte kde je vlastně ta pravda no.“ (U4)

Ač učitelky do rodiny někdy přece jenom neviděly, často o ní měly poznání opravdu důkladné, ale vyjádřit jej v posudecích nedokázaly. Jednak se jednalo z jejich strany o snahu nepoškodit především dítě, avšak zcela oprávněně se také obávaly odplaty rodičů.

4.6 Emoční vypětí učitelky

Starosti spojené se střídavou péčí se nepromítly jen do pracovního života učitelky, ale také do jejího osobního. Častokrát totiž byla vystavována novým či nepříjemným situacím,

kteřé musela řešit jako učitelka, ale také je prožívala jako lidská bytost. Daleko větší měrou se k této problematice vyjadřovaly především ty participantky, které byly osobně přítomné u soudu.

Soud tak byl snad jedna z nejhorších situací, jakou učitelky popisovaly. Opakovaně se objevovaly slova jako strach, stres a nepříjemné pocity a to zpravidla ve velké míře. První věcí, která učitelkám vadila, byl necitlivý přístup soudců k samotné situaci. V tomto kontextu učitelky zmiňovaly i děti, kterým by po své zkušenosti nepřály, aby musely být přítomné v soudní síni. Jednání je totiž velice neosobní a jedna učitelka si dokonce při komunikaci se soudcem připadala jako kriminálník u výslechu, než jako někdo kdo přišel soud informovat o situaci v mateřské škole. Další participantka by pak považovala za nejvhodnější, pokud by se učitelky soudu vůbec nemusely účastnit. Stejně má soud veškeré podklady a papíry, které ony celé ty roky musely sepsávat a tak vlastně jen zopakovala to, co si soud mohl v těchto dokumentech přečíst.

Emoční vypětí však nemuselo nutně souviset jen s právní stránkou věci. Jedna učitelka například popisovala to, jak na ni byla matka dítěte velice nepříjemná, když po ní jakožto učitelka vyžadovala dodržování školních pravidel. Jistě střídatá péče je pro rodiče náročná, ale ten se musí přizpůsobit mateřské škole. Další problém který se u rodičů objevoval, bylo časté lhaní, které popisovalo hned několik participantek. Jelikož měly zpravidla učitelky o rodinách informace i z jiného než školního prostředí kdy se tyto informace dozví od kamarádek či místní šuškanou, tak věděly, že jim rodič zjevně lhal přímo do očí, avšak s touto situací nemohly nic dělat. Popisovaly tak frustraci, kdy nemohly rodiči říct, že jim teď lže a že by bylo lepší celou situaci spíše řešit. Na názor učitelek podle nich v dnešní době už nikdo moc nedá a tak se raději do otevřené konfrontace s takovými typy rodičů vůbec nepouštěly.

Participantky ale také často popisovaly, že toto emoční vypětí bylo nutné zdravým způsobem odbourávat. Další možností bylo si celou situaci jednoduše toliko nepřipouštět a emočně se v rodině neangažovat. Učitelky přiznávaly, že některé situace mohly být pro ně náročné, ale svým negativním přístupem k celé situaci si je nechtěly dělat ještě těžší. Učitelky tak nedeklarovaly nějaký dlouhodobý stress, který by se podepisoval na jejich osobním či rodinném životě, častěji se jednalo o konkrétní vypjatější situace než dlouhodobé negativní klima.

„Já jako na to asi nemůžu na to radu nikomu dávat jenom, pro sebe jak já to cítím ale říkám ty stresové situace ve školkách a ve školách jsou určitě veliké všude ale ty je beru jako že tu patří k tomu jo ty člověk tak nějak prožívá nebo jeden s druhým si kolegové třeba poradí a pomůžou a tak dále nebo jsou to ty situace s rodiči které jsou zátěžové někdy kdy řešíte něco co není příjemné zrovna a chcete to nějak, ale zase to samozřejmě diplomaticky to člověk začne od toho pozitivního než se dostane k něčemu že a tak dále, ale toto na mě působilo takové že už ten soud to bylo taková ta hrana, která už mi nebyla příjemná ale prostě jsme to dali, měli jsme být účastni toho tak samozřejmě jsme šli.“ (U1)

Ve výpovědích participantek bylo také možné pozorovat, že často tíhly k dítěti, snažily se mu jeho trápení ulehčit a deklarovaly, že v takovéto komplikované situaci jako je střídavá péče, jsou zde primárně pro něj, ne tolik pro rodiče. Učitelky popisovaly, že některé neadekvátní projevy dítěte v rámci kolektivu se jednoduše pojí s náročnou situací a nechtějí, aby v kolektivu dítě trpělo jen za to, že se jednoduše hůře vyrovnávalo s touto náročnou situací.

„...no že někdy jako možná máte k tomu dítěti jako bližší vztah nebo máte pocit, že byste mu měl dát více možná lásky nebo té péče nebo té pozornosti právě třeba proto aby netrpělo v té školce jo že mě se jedná o toho kluka který je potom agresivní, konfliktní a ty děti jdou proti němu tak máte tendence to dítě jako říct ano, ale tak má pro to nějaký svůj důvod ... když on někomu ubližuje, tak že vím že má pro to ten svůj důvod, že za tím něco je, tak se snažit jakoby i těm druhým dětem ukázat že není grázl ale že všichni můžeme udělat chybu, všichni se můžeme nějakým způsobem na nějakou dobu...“ (U8)

Většina učitelek tuto situaci vnímala odosobněně, avšak naopak několik jich tuto situaci silně vnímalo v kontextu vlastní role matky. Tato role matky se tak se snahou dítěti pomoci často pojila. Lze tak pozorovat určitý odklon od jejich role učitelky. Pro dítě tak chtěly dělat maximum, aby se cítilo spokojené.

„Spíš jsem to vnímala, jakože z pozice té matky, protože mám sama dvě děti ... si myslím, že každá učitelka to myslím že vnímá jakože, pokud jakože má doma děti a uvědomuje si, že je to pro ni, nebo pro každého tady pro, jakože pro ženu jakože v té roli matky že se určitě i v té učitelce tady toto jakože probudí.“ (U1)

Problémy, které učitelky popisovaly zprvu v obecné rovině, se najednou začaly promítat i do roviny osobní, když učitelky uvažovaly nad tím, jak by vlastně danou situaci řešily jakožto matky. Objevovala se tak snaha vztah obnovit, či se děti raději vzdát.

„No nelíbí se mi to a já bych toto asi nedoporučila hlavně, především když už to vezmu na sebe tak přítel je zdaleka tak prostě když už by to jinak nešlo, tak by bud' on, nebo já jsme měli děti v péči no, ale nedovedu si představit, že sto kiláků by jezdili každý týden tam a zpátky to fakt ne no takže no....“ (U3)

Zdrojem určitého emočního vypětí tak pro učitelky bylo často samo dítě, kterému chtěly pomoci ať už z pozice učitelky, tak z pozice matky. Učitelky si však také musely samy projít náročnými situacemi, což byl v jejich výpovědích především soud. Z dlouhodobého hlediska však byly schopny stres adekvátně odbourávat.

4.7 Pojetí střídavé péče podle učitelky

Učitelky často také uvažovaly nad samotnou střídavou péčí jakožto formou, jak po rozvodu uspořádat rodinné vztahy. Přístupy jak svůj názor vyjádřit však byly velice odlišné. Čím kratší výpověď byla, o to byla také zpravidla emotivnější. Učitelky také často považovaly střídavou péči za spíše krajní řešení, které je problémem samo o sobě. Pokud dítě navíc musí střídat i města a mateřské školy, považovaly tuto situaci, za ještě méně vhodnou. Přesto se však velká část participantek nespokojila jen s takto jednoduchým osvětlením situace a své úvahy dále rozvíjely.

Jedna z těchto úvah byla, zdali je střídavá péče vůbec vhodná. Učitelky však přiznávaly, že na to je potřeba určitý čas, že teprve teď vidíme jakési první vlaštovky a bude podle nich trvat alespoň deset let, než bude možné tuto problematiku s odstupem času zhodnotit, zdali je to něco, co dítěti prospěje, nebo jej naopak poškodí. Deklarovaly, že by ale bylo vhodné, aby se tím někdo odborně zabýval, jelikož se zde rozhoduje o lidských osudech.

„Možná by mohla být nějaká instituce, která by se tím zabývala, nebo by přemýšlela, jestli ta střídavá péče je vůbec vhodná, jestli to fakt není lepší jeden rodič nebo druhý rodič jak to bylo, protože toto je fakt náročné.“ (U5)

Dále podle nich nemusí být příliš pravděpodobné, že bude střídavá péče probíhat bezproblémově. Přes všechny komplikace, které se střídavou péčí pojí, učitelky často dospěly k závěru, že tato porozvodová úprava vztahu prostě není úplně vhodná. Pokud už tedy k rozbití vztahu má dojít, přikláněly se spíše k péči výlučné.

„No ne, mě jako moc nesedí. Za sebe musím říct, že jsem radši, když to dítě vychovává jeden rodič a třeba jak bylo, že se chodí na ty návštěvy nebo mají dohodnuté nějaké a né že týden je tam a týden je tady. Myslím si, že je to hodně náročné že samozřejmě jsou

i rodiče a lidé, kteří se dokážou dohodnout věřím, že jsou takové typy, tak jak všichni jsme, že nějaký vzorek populace je, ale podle mě je to hodně málo.“ (U5)

Pokud už by pak dítě mělo jednomu z rodičů připadnout, učitelky popisovaly, že by bylo lepší, aby se po domluvě jeden rodič prostě dítěte vzdal v jeho nejlepším zájmu, než aby dítě jen kvůli svému přání mít střídavou péči, vystavoval této náročné situace. O dítě by se tak měl postarat ten rodič, který je k tomu více kompetentní. Často však tuto roli získávala v učitelčinych očích automaticky matka a to i dokonce i v jednom případě, kdy měla participantka vlastní pozitivnější zkušenost s otcem. Ta byla však podle ní prostě výjimkou, podle které nelze zobecňovat a přesto by tak raději dítě viděla u matky.

„Tak myslím si že dítě, dítěti je nejlíp u obou rodičů, ale že ale bohužel někdy to nejde, že tak pokud se to rodiče domluví a je na oba dva spoleh myslím si, že to není problém a že to dítě je rádo nebo má radost z toho že může být s tím i s tím rodičem, ale pokud tam ta komunikace nefunguje tak si myslím, že by spíš mělo být u té maminky.“ (U1)

Učitelky pak také uvažovaly nad požadavky, které jsou kladeny na rodiče a které jsou zpravidla ve výsledku pro oba vyšší, než kdyby se jednalo o péči výlučnou. Argumentovaly především tím, že oba rodiče se musí na plný úvazek věnovat dítěti i práci a zpravidla také novým partnerům a dalším dětem, které s nimi zplodí. Rodiče bývali často hodně vytížení, kdy kvůli práci dávali dítě do mateřské školy v šest ráno a vyzvedávali ho pět minut před zavírací dobou. Dítě navíc neustále popoháněly, že se ještě musí jít nakoupit a už tak nestíhají. Učitelky tak popisovaly, že když chtěly s rodiči něco probrat, vlastně na to nebyl vůbec čas. Navíc podle učitelek mívají rodiče tendence v týdnu, kdy jsou s dítětem, dohnat po vztahové stránce, co se jen dá, ale zpravidla na to během všedních dnů není vůbec čas, jelikož jsou rodiče z neustálého shonu jednoduše vyčerpaní.

„...když se to tak vezme, tak nejvíc času rodiče tráví s dětmi právě o víkendech že ten, ten týden když to tak vezmete tak než se ještě z té školky dojde domů tak někde se zastaví v obchodě a děti opravdu přijdou domů, posadí se někde možná k televizi moc ti rodiče tomu času jim asi nevěnují takže je to je to různé no ... já si myslím že moc prostoru ti rodiče nemají až teď když je každý tak zaneprázdněný pracovně, teď spousta lidí dojíždí opravdu já znám spoustu lidí kteří jezdí domů večer jo, že moc se těm dětem není čas věnovat, někdo chce dětem dát kroužky, takže dítě ještě po školce jde někam do kroužku a já si myslím, že ta rodina tak nějak jak kdyby prostě trošičku se upozaduje v tom čase který by spolu měla prožívat vlastně na úkor tady říkám té práce vlastně těch aktivit

nějakých druhých a takže někdy ono jako střídavá péče ale ve finále si stejně jako myslím že i když si ten tatínek třeba vydobude nějak a má to dítě jakoby u sebe tak někdy ani se myslím že na něho nemá čas.“ (U6)

Z této úvahy tak lze vyvodit, že rodič má na dítě stejně více času jen o víkendu a tak by pro něj nemusela být výlučná péče vůbec špatná, právě naopak. Nicméně rodiče, kteří měli s dítětem takto omezený styk pouze na víkendy, bývali s tímto rozhodnutím spíše nespokojeni, pokud zároveň stále usilovali o střídavou péči. Učitelky totiž často popisovaly, jak se zpravidla otcové nebyli schopni se situací smířit a o dítě bojovali, co to dá. Bylo to učitelkami však do jisté míry považováno za výhodu, jelikož měli možnost si to s dítětem během víkendu snad i více užít, místo toho aby ho vzhledem k vlastním povinnostem odstavili k televizi. Na tuto situaci je však nutné se podívat i z druhé strany. Podle učitelek z toho tento rodič s omezeným stykem vychází tedy lépe. Jak by k tomu pak přišel ale ten druhý rodič, na kterého zbydou jen dny v týdnu a spousta povinností. Prezentované úvaha a její výhody výlučné péče tak působily zprvu dobře, ale při hlubší analýze se postupně odhalily její nedostatky.

Učitelky se také často vyjadřovaly k aktuálnímu stavu společnosti a tomu, jak rodiče nahlíží na nutnost uzavírání sňatku a následnou výchovu a péči o dítě. Rodiče často nepocítovali potřebu rodinné krize překonávat, ale spíše před nimi utíkali a volili zdánlivě jednodušší řešení, které však v důsledku mohly mít zcela opačné dopady.

„Tak to bohužel, je taková doba jako nevím já už jsem vdaná třicet, třicet dva roků a když to teďka vidím třeba jaký je důvod že se ti dva rozejdou nebo jak jak, žijou tak já jsem z toho v šoku, protože ta naše generace žila to manželství jinak jo my jsme se prostě vdali měli jsme děti a různé věci jsme překousli nebo postupně se to zklidnilo, kdežto teď oni vím že ty maminky jeden týden paří tatínek o víkendu, druhý týden maminka s kámoškama no a pak už jenom slyšíte, no ti se rozvedli, během prázdnin, to byl kterýsi rok tak tři, tři rodiny se takhle rozešly a to byly kamarádky které chodily spolu pařit jo takže ti chlapi pak samozřejmě jim došla trpělivost.“

Dalším motivem pak byla určitá míra sebeobětování se pro dítě. Rodiče a jejich ego tak podle učitelek často naprosto převálcovalo potřeby dítěte, kdy se rodiče na situaci dívali ze svého pohledu, co bylo pro ně dobré, přitom by naopak měli slevit ze svého absolutního komfortu a pohody a situaci přetrpět kvůli dítěti.

„...já si myslím prostě že ty vždycky jde o ty rodiče no jak se dokážou domluvit at' už jsou rodiče kteří se samozřejmě díky tomu děcku nerozvedou jo že si třeba nerozumí ale dokáží spolu žít v té rodině kvůli těm děckám a dřív to tak bylo často jo že až ty děcka byly dospělé, dosáhly těch osmnácti roků tak pak rodiče si šli každý svojí cestou jo aby prostě jo ale byli tam do toho věku aby to dítě jako vychovali do té dospělosti jo ted'ka ted'ka mě přijde že ta doba je taková že fakt když vezmu děcko po děcku tak je strašně moc rodičů co spolu vlastně nežijí jo už odmalička od těch děcek jo že už prostě se třeba neberou a pak se rozejdou jo prostě že je to takové častější než to bývalo dřív jo že dříve opravdu ti rodiče se vzali a když už se vzali tak už spolu nějak žili...“ (U2)

Bylo by však vhodné se vrátit zpět na začátek k tomu hlavnímu, co participantky považovaly za největší problém. Poškození dítěte. Ač participantky považovaly již dříve zmíněné aspekty za důležité, jejich negativní vztah k střídavé péči se projevil především ve spojitosti s dítětem. Střídavá péče mu totiž jednak přináší nesčetná příkoří a pokud již má být nakonec přece jen ustanovena, je nutné zvážit nespočet hledisek, aby tato situace dítě nepoškodila. Podle učitelek pak existují typy dětí, které tuto péči snesou a takové kterým prostě vyhovovat nebude. Také se často objevovaly názory, že by dítě mělo být při rozhodování soudů tím nejhlavnějším aspektem posuzování, nikoliv přání či přímo požadavky rodičů.

„...a to dítě hlavně a to děťátko které už není tak citlivé a běží hned za tátou a hned za mámou tak to tak vytipovat ale zase bych strašně opatrně s dětma které jsou citlivé a mají vazby třeba jenom na toho jednoho rodiče a pak ho utrhne někdo a chce ho přesadit do toho druhého že tam podle mě může dojít k nějakému jo ale ne ne jako nemyslím paušálně, že by všichni že by se to mělo jako zrušit to ne, ale spíš jako přemýšlet protože fakt podle toho dítěte se trošku zabývat. Ne jenom se přiklonit že to rodič chce, ale hlavně to dítě.“ (U5)

Učitelky by tak byly často rády, pokud by jednoduše k rozvodům vůbec nedocházelo a děti by střídavou péči nemusely vůbec zažívat. Tento motiv se totiž v jejich výpovědích objevoval velice často.

„No já bych jako učitelka přála dětem, aby vůbec nemusely žádnou střídavou péči zažívat, aby opravdu měli to štěstí, že prostě rodina bude funkční a že rodiče se domluví a že budou se věnovat těm dětem v té rodině, že nebude prostě třeba takové opatření jakoby navrhovat a i to dítě nebude muset potom nic takového zažívat.“ (U6)

Našla se však i particiapntka, která měla zkušenost převážně pozitivní a celou situaci neviděla tak černě. S ostatními učitelkami by se shodla na tom, že rodiče musí komunikovat, spolupracovat a obětovat se pro dítě, to jsou ale přece znaky i běžného funkčního vztahu, který pokud tyto znaky nebude naplňovat, mohl by být ještě destruktivnější než funkční střídavá péče.

„Kolikrát jsou rodiny, které jsou úplné a kde to daleko hůř funguje kdy je dítě svědkem neustálých hádek a jsou rodiny, které takhle fungují, dva tři, deset let a to dítě je v tom vychovávané a to má na to dítě horší dopad, jak když se rodiče rozvedou a nastaví si nějaké pravidla...já osobně to mám tak, že raději když ta střídavá péče funguje než když nefunguje rodina, že mnohdy je horší, když třeba žijou partneři spolu, že vidíte na dítěti že to není úplně nadvakrát a vždycky si říkám jestli by nebylo lepší, kdyby fakt ti lidi šli od sebe a to dítě s nima fungovalo... mnohdy to té rodině pomohlo, jo protože dokad' nebyli od sebe, tak nefungovali.“ (U7)

Pojetí střídavé péče podle učitelek, tak bylo velice individuální, jelikož záleželo na zkušenostech se specifickými případy, které učitelky během své profesní dráhy stihly posbírat. Ač ve výpovědích učitelek často převažovalo především negativní hledisko, které zdůrazňovalo veškeré negativa, které se podle nich střídavou péčí pojily, našly se i učitelky, které nabídly daleko střízlivější pohled na danou problematiku, kdy se nezdráhaly na celé věci hledat místo negativ i pozitiva.

5 ZÁVĚRY VÝZKUMU

Popisované problémy, které učitelky vnímaly ve spojitosti s dítětem ve střídavé péči, se tak specifickým způsobem odrážely na učitelkách samotných, na dítěti ve střídavé péči a také na rodičích tohoto dítěte. Tito rodiče rozpadem jejich vztahu, tak dítě postavili před nové výzvy jako střídání dvou bytů či nejednotné výchovné působení. S těmito výzvami se dítě musí vyrovnávat, což se projevilo na změně jeho chování, které mohlo být zpravidla jak spíše úzkostného charakteru spojené s pláčem a uzavřeností, tak mohlo vyústit až v agresi. Tato dramatická změna chování se samozřejmě odrazila i na učitelce a spolu s osobními konflikty rodičů, které často prosakovaly do školního prostředí, často negativně ovlivnily její emoční rozpoložení. Tato vyšší míra zátěže pak byla spojena především s psaním odborných posudků, do kterých učitelky raději mnoho nepsaly, jelikož nechtěly nikoho poškodit a navíc se mohly dočkat i odplaty rodičů. Psaní těchto posudků pak byla jen jedna z nových, zpravidla administrativních povinností, které učitelce s dítětem ve střídavé péči ve třídě vznikly. Na základě všech těchto problémů, které učitelky byly schopny identifikovat, pak také popisovaly svoje pojetí střídavé péče.

ZÁVĚR

Diplomová práce byla zaměřena na problémy spojené s dítětem ve střídavé péči pohledem učitelek mateřských škol.

V teoretické části byla objasněna problematika střídavé péče z hlediska právního a psychologického a následně zasazena do kontextu rodiny potažmo mateřské školy. Z důvodu nedostatků informačních zdrojů, teoretická část vycházela především z prací psychologických, právních a sociologických. Pokud bylo možno v daném kontextu zmínit i hledisko pedagogické, bylo mu věnováno toliko prostoru, kolik dovolila sytost dohledaných dostupných pedagogických zdrojů.

Pedagogické hledisko se pak snažila nabídnout především praktická část této práce. V této části byly zjišťovány problémy, které učitelky mateřských škol identifikovaly v souvislosti s dítětem ve střídavé péči. Výzkum probíhal s devíti učitelkami mateřských škol. Výzkumný soubor byl volen záměrně.

Z otevřeného kódování získaných dat se následně vynořily kategorie, přibližující pohled učitelek na problémy spojené s dítětem ve střídavé péči, které naplnily stanovené výzkumné cíle této práce. Rodiče zpravidla nebyli podle učitelek schopni situaci adekvátně zpracovat, tak aby udělali to nejlepší pro dítě. Vytvářeli tak nejednotné výchovné působení a hádali se mezi sebou, čehož mohla být svědky i učitelka. Tento nesoulad rodičovského působení se pak odrazil na dítěti, které se s takto novou a náročnou situací muselo určitým způsobem vyrovnat. Dítě se tak začalo uzavírat do sebe, případně naopak své emoce neadekvátně ventilovalo. Tato dramatická změna u dítěte spojená i s nevhodným přístupem rodičů se pak nezřídka kdy podepsala na psychice učitelky. K duševní pohodě učitelkám také nepřispívalo ani vyplňování odborných posudků, či výpovědi u soudu, nehledě na to, že tato situace pro ně skýtala další a další práci zpravidla ve formě papírování. Učitelky také předešly svou představu o střídavé péči, která vycházela z jejich zkušenosti se všemi těmito problémy.

Na střídavou péči nelze neustále nahlížet především z pohledu právního, psychologického či sociologického. Ukázalo se totiž, že i pedagogické hledisko je nesmírně významné. Učitelky v mateřských školách měly se střídavou péčí bohaté zkušenosti, je však potřeba, aby se i jim dostalo v rámci výzkumů zaslouženého prostoru.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ATWELL, Anthony E. et al., Effects of Joint Custody on Children. *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*. 1984, **12**(2), 149-157.

BAKALÁŘ, Eduard. *Rozvodová tematika a moderní psychologie: (studijní texty jsou zaměřeny na osud dítěte, jehož rodiče procházejí nebo již prošli rozvodem)*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1089-2.

BAUSERMAN, Robert. Child adjustment in joint-custody versus sole-custody arrangements: A meta-analytic review. *Journal of Family Psychology*. 2002, **16**(1), 91-102.

BRAY, James H. Psychosocial factors affecting custodial and visitation arrangements. *Behavioral Sciences & the Law*. 1991, **9**(4), 419-437.

FURSTENBERG, Frank. F., S. Philip MORGAN a Paul D. ALLISON. Paternal Participation and Children's Well-being after Marital Dissolution. *American Sociological Review*. 1987, **52**(5), 695-701.

HAMBURG, Joanna. Mandatory divorce mediation and joint custody agreements: the need for interprofessional cooperation and communication. *Family Court Review*. 1985, **23**(1), 27-32.

HOWELL, Cheryl D. Child Custody Law for School Personnel: Frequently Asked Questions. *School Law Bulletin*. 2004, **35**(1), 11-20.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a Tomáš NOVÁK. Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. *Bulletin advokacie*. 1999, **1999**(3), 30-34.

KLIMEŠ, Jeroným. Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu. 15 s. [online]. Publikováno 2009. [cit 4. 3. 2018]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/-stridava_vychova.pdf

KOŽENÁ, Iva. Dítě jako účastník řízení- relevance jeho názoru. *Právo a rodina*. 2005, **7**(6), 9-14.

LANSFORD, Jennifer E. Parental Divorce and Children's Adjustment. *Perspectives on Psychological Science*. 2009, **4**(2), 140-152.

MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3.

MCKINNON, Rosemary a Judith S. WALLERSTEIN. Joint custody and the preschool child. *Behavioral Sciences & the Law*. 1986, 4(2), 169-183.

NEOH, Jennifer a David MELLOR. Shared Parenting: Adding Children's Voices and Their Measures of Adjustment to the Evaluation. *Journal of Child Custody*. 2010, 7(3), 155-175.

NOVÁK, Tomáš. Je dítě schopno pravdivě odpovědět na otázku, u kterého z rodičů by po rozvodu chtělo žít? *Právo a rodina*. 2004, 6(7), 15-16.

NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada, 2007. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1449-3.

NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0342-1.

NOVÁK, Tomáš, Simona CORRADINIOVÁ a Radim VYPUŠŤÁK. *Kontakt s dětmi po rozvodu: jak nepřijít o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-910-6.

PONNET, Koen, Dimitri MORTELMANS, Edwin WOUTERS, Karla VAN LEEUWEN, Kim BASTAITS a Inge PASTEELS. Parenting stress and marital relationship as determinants of mothers' and fathers' parenting. *Personal Relationships*. 2013, 20(2), 259-276.

PRUETT, Marsha Kline, Rachel EBLING a Glendessa INSABELLA. Critical aspects of parenting plans for young. *Family Court Review*. 2004, 42(1), 39-59.

Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech [online], 2017. [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: https://eudeska.justice.cz/Lists/EUD/Attachments/688/MSP-117_2017-OSV-OSV%20-%20příloha.pdf

SPENCE, Linda. *Furhtering our understanding of post- separation behavioral adjustment of children in three post- divorce family types: mother- custody, father- custody, joint- custody*. Ontario, 1992. Disertační práce. Carleton University Ottawa, Departement of Psychology.

STEINMAN, Susan B., ZEMMELMAN E. Steven a Thomas M. KNOBLAUCH. A Study of Parents Who Sought Joint Custody Following Divorce: Who Reaches Agreement and Sustains Joint Custody and Who Returns to Court. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*. 1985, 24(5), 554-562.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-3181-0.

TAANILA, Anja, Elina LAITINEN, Irma MOILANEN a Marjo-Ritta JARVELIN. Effects of Family Interaction on the Child's Behavior In Single-Parent or Reconstructed Families. *Family Process*. 2002, **41**(4), 693-708.

TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá péče*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-596-1.

TYL, Jiří. Střídavá péče je prokazatelně pro děti lepší: výzkum a statistiky porozvodové péče. *Právo a rodina*, 2006, **8**(11), 18-22.

WARSHAK, Richard A. *Revoluce v porozvodové péči o děti: jak se po rozvodu dohodnout o výchově dítěte*. Přeložil Eduard BAKALÁŘ. Praha: Portál, 1996. Rádci pro život. ISBN 80-7178-089-8.

WINSLADE, John a Gerald MONK. *Narrative mediation: a new approach to conflict resolution*. San Francisco: Jossey-Bass, 2000. ISBN 0-7879-4192-1.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí.

SEZNAM PŘÍLOH

P I Vzor informovaného souhlasu

P II Přepis rozhovoru s paní učitelkou U2

PŘÍLOHA P I: VZOR INFORMOVANÉHO SOUHLASU

Informovaný souhlas

Jméno:

Účast na tomto výzkumu je zcela anonymní, což znamená, že budete uváděna pod pseudonymem. Vaše účast je zcela dobrovolná a máte právo kdykoliv rozhovor ukončit. Rozhovor bude zaznamenán na diktafon a poté přepsán do písemné formy. V rámci tohoto rozhovoru máte právo odmítnout odpovědět na otázky, na které odpovídat nechcete. Ve výstupech tohoto výzkumu nebudou uvedeny údaje, podle kterých by bylo možné identifikovat Vás a vaše citace.

Souhlasíte s účastí na výzkumu?

ANO/ NE

Podpis:

Dne:

PŘÍLOHA P I: PŘEPIS ROZHOVORU S PANÍ UČITELKOU U2

J: Takže na úvod bych tě ještě poprosil, kdybys mi potvrdila, že vše co tady společně děláme je dobrovolné, že to bude anonymizovaná a že se to použije v rámci výzkumu.

U: Ano se vším souhlasím.

J: Výborně a já už ti teda dám teďka prostor.

U: Takže momentálně ve třídě naší nemáme nikoho takhle vyloženě ve střídavé péči, máme tady holčičku která jakoby by se dalo trochu považovat za střídavou péči, ale by bydlí vlastně u maminky ale hodně často bývá u tatínka oni bydlí vlastně v domech v podstatě vedle sebe takže tím pádem jako není to střídavá péče, ale vlastně v podstatě ta holčička je často u tatínka, takže tam je to naprosto ideální že ona má svoje zázemí doma vlastně u té maminky tam má svůj pokojíček, všechno a je třeba do večera u tatínka a pak zase přichází domů do toho svého prostředí a maminka s tatínkem jako velice dobře jako by spolu pracují komunikují každý už má svůj protějšek nový ale prostě ta holčička je naprosto spokojená ať už u tatínka nebo u maminky, ale to jako není střídavé péče v pravém slova smyslu, ale co jsem zažila poprvé chlapečka ve střídavé péči tak ten byl z toho naprosto nešťastný protože on střídal vlastně nejenom ty rodiny ale střídal taky školky on chodil do jednoho města kde měl maminku a potom byl tady u tatínka a chodil k nám do školky, takže on byl vlastně tady týden a týden byl zase u maminky takže takhle po týdnu se střídal i v té školce i v tom domově vlastně a když byl tady a mluvila jsem s ním tak říkal, že se strašně těší za maminkou, ale zase ví že když byl s maminkou že mu bude strašně smutno po tatínkovi jo takže vlastně tady hrozně trpěl tím že tu maminku nemá a potom trpěl tím že nemá toho tatínka u sebe takže mu bylo pořád v podstatě smutno po někom protože i ten tatínek se mu hodně věnoval jo takže to nebyl že tady to nějak vydržím a u maminky bude dobře, ale m bylo vlastně dobře všude pouze mu, no pouze, chyběl mu vlastně ten druhý rodič jo a prostě tady toto. No naštěstí tenhle případ velice dobře dopadl protože asi po dvou letech takového života rodiče hlavně kvůli tomu klukovi se dali zpátky dohromady a dodneška spolu jsou a spolu prostě žijí jo takže se zase dali dohromady po těch dvou letech takového života takže ten kluk vlastně se mu splnilo to co chtěl jo že prostě žili spolu a to co jim vadilo tak na sobě těm rodičům, tak potlačilo to aby to děcko bylo spokojené, takže tam to dopadlo dobře no ale co jsem slyšela třeba příběhy po tom u starších dětí které to nesou úplně velice špatně, že ti malí si to možná ještě tak neuvědomují protože nemají tolik domácích povinností oni si prostě pohrají v podstatě kdekoliv jo takže to ještě na ně

nedoléhá, ale potom až ty děti mají víc povinností v té škole nebo takhle tak potom nastává ten problém že to děcko občas nechá nějakou učebnici u toho jednoho rodiče třeba nebo sešit a prostě pak je nějakou dobu u druhého rodiče a ten druhý rodič když nekomunikuje s tím prvním tak je potom ten problém, že to odnáší to dítě protože už se bere už jsi dost velký proč jsi tam nechal ten sešit nebo tu učebnici jo a prostě ho nemá, nemá ho k dispozici a ten druhý z rodičů to potom odnáší no takže tam prostě i paní učitelka říkala že když jsme se bavili když jsme měli takový pohovor vlastně z prvních tříd jak připravit dítě do té školy nebo co se jim zdá, že jim chybí od školek jakoby aby to ty děti uměly v první třídě tak ona nám právě říkala tady tyto zkušenosti s těmahle dětma že opravdu potom píšou vzkazy a myslí na to nejhorší jako je sebevražda protože už to neunášejí jo že už tady tyhle prostě rozkoly neunášejí nemají nikde pevné místo vlastně a jsou naprosto neukotvené v ně v nějakém svém zázemí jo že každý člověk potřebuje mít jakoby jeden bod kam se může vracet kde má domov a tyhle děti ho vlastně nemají jo. Ideální stav je co jsme se všichni na tom shodli že by bylo kdyby ty děti bydlely v jednom bytě a tam se střídaly rodiče jo což existuje tenhle model nebo jsem o něm slyšela, že prostě je byt ve kterém bydlí to dítě má tam pokoj má tam všechno a u něho se pouze ti rodiče střídají v tom bytě, každý z nich má svůj ještě další jo nebo někde žije v nějakém domě a tam vlastně docházejí o něho pečovat vlastně, takže to dítě je pořád v jenom prostředí má tam ty svoje knížky má tam svoje hračky není to žádné přetahování oblečení jo nebo do tělocviku mám teplákovku a jejda mě ju pral taťka já sem ju tam nechal maminka mu nadává za to že že ona mu ji koupila drahou a on jí nechal u taťky a taťky ji zničil že takže ty děcka furt odnáší taky tohle co se nestalo dobře tak vlastně od toho druhého rodiče jo takže v tomhle a v tom že jednu jistotu jedno zázemí tak je pro ně kritické.

J: No to je zajímavé jakože s tím jedním bytem a třeba kdyby to pokračovalo tak vlastně že ti rodiče si pak založí další rodiny, mají nějaké svoje tak třeba jestli se to nekomplikuje pak nějak dál, že třeba s těmi druhými dětmi o které se musí starat nebo tak...

U: Samozřejmě, samozřejmě to je jasné, to už je na nich že, ale pro to děcko konkrétní je tohle to asi nejideálnější stav jo takže to je samozřejmě, že potom jakoby ta další rodina už těžko bude přijímat to že ten tatínek třeba z té rodiny odchází na týden hlídat to svoje první dítě které má ve střídavé péči že a jako vlastně týden chybí v té určité rodině v té nové kde třeba může mít další děti že. No jako já jsem nad tím takhle nikdy nepřemýšlela ale vím že jsem slyšela že tenhle model v cizině jako nevím jestli u nás ho takhle někdo aplikuje, ale

že v cizině prostě je tady toto jedna z možností nevím jestli třeba soudně jim to dají že pokud toto dodrží, tak takhle to dítě bude a nebo ne nevím no nevím.

J: A celkově jako kdyby na tu problematiku té střídavé péče máš názor jaký?

U: Já osobně když můžu říct jako matka dvou dětí bych to nikdy neudělala ikdyž jako velice těžce bych se smiřovala s tím že třeba ty děti u sebe nemám strašně těžce tak kvůli těm dětem bych se jich radši vzdala než abych je dala do střídavé péče nikdy bych to nechtěla se o ně tahat myslím si že by opravdu měly mít jedno zázemí a měly by mít nějak dané stanovené zase nějaké hranice chování a všeho a snažila bych se je nějak nepřekračovat nebo bych je jako sem se nesnažila jako těm děčkám narušovat tím že tam je to tak u toho tatínka jo a u mě to bude teď můžete všechno nebo takhle jo protože by mi záleželo na výchově těch dětí a chtěla bych aby šly nějakým určitým směrem jo a zase bych se asi snažila s tím partnerem bývalým nějak domluvit aby prostě kdyby se mi něco vyloženě nelíbilo aby on to změnil kdyby je měl ve své jako trvalé péči jo radši bych se jich vzdala než abych šla do střídavé péče tohleto jako pokud je domluva taková že prostě i o těch víkendech nebo prostě tam je nejdůležitější ta domluva těch partnerů že nebo těch bývalých manželů ono je to případ od případu někdy prostě člověk zažije takové rozvody kdy se na sebe ti dva nemůžou ani podívat jo a samozřejmě že to odnáší ty děti a ty děti to odnesou i v případě že bude střídavé péče i v případě když budou v péči jednoho z rodičů a na víkendy budou chodit k tomu druhému jo to často slyším jo od maminek no tatínka jsou jednou za čas nic pořádně jim ne nekoupí nebo alimenty neplatí ale koupí jim autíčko klukovi na ovládaní za já nevím kolik peněz aby si ho vlastně uplatil třeba dárkama jo takže to děcko malé se dá tady v tomhle věku školním předškolním ještě velice jako velice snadno ovlivnit tady tímhle a ono nepochopí co všechno ta maminka platí že platí nějakou třeba školku obědy a takhle a ten tatínek neplatí nic ani na tohle nepřispívá ale koupí mi úžasné autíčko že... (mlčíme)

J: Víš co vrátíme se k tomu chlapečkovi když vlastně střídal ty školky a tys ho měla tady ve třídě tak jestli na něm pozorovala nebo prostě nějaké projevy které by se přenášely i do toho školního prostředí.

U: No to bych řekla že tam byly spíš takové stavy to chvilkové úzkosti protože on byl předškolák tak už byl jako starší už byl takový otrkaný ale někdy si vzpomněl prostě jako by tu maminku když bylo třeba nějaký klid třeba se převlíkal na lehátko si měl jít lehnout tak chvilku jakoby si vzpomněl třeba na tu maminku a věděl že má týden před sebou že tu

maminku neuvidí jo že tatínek že vlastně je teďka tady přítom on ho miloval to nebylo třeba jako že by mu nebylo u tatínka dobře ale prostě vzpomněl si na tu maminku a za chvíli už to bylo v pohodě že člověk se ho jako zeptal co se děje a on prostě se i svěřil a sdělil že mu ta maminka prostě chybí že že je mu smutno po mamince, ale to bylo celé u toho nemůžu říct, no a potom to jsem si vzpomněla že vlastně máme chlapečka který je loni byl vlastně to stejné taky ve střídavé péči nebo byl, on je doteď ale byl loni právě taky takhle že když byl u tatínka tak chodil do jedné školky na vesnici kde byl zvyklý kde byl zvyklý od malička a vlastně jako předškolák nastoupil k nám protože maminka se odstěhovala a už bydlela tady takže vlastně se přestěhoval s ní a taky to bylo týden že byl v jiné školce a v jiném prostředí a vlastně u toho tatínka tam kde byl zvyklý on zase velice těžce nesl že se vlastně přestěhoval někam jinam jo takže u nás on byl vlastně jakoby v tom cizím prostředí kde nová školka najednou nový kamarádi nové prostředí on byl s maminkou v tom bytě kde nebyl zvyklý že byl na vesnici v domečku se zahradou takže on byl zvyklý víc tak volně lítat lítat po zahradě a tady tyhle věci tam na té vesnici je víc prostoru že ty louky a takhle kde není omezený těma autama nebo lidma různýma podivnýma jak třeba víc v tom městě jo to musí člověk to děcko víc hlídat no takže to byl a když on nastoupil tak on než si zase zvyknul protože se ještě stalo že on byl do toho týden nemocný tak přišel až po třech týdnech tam strašně u něho bylo vidět jak on jednak má trošičku nějak jiné návyky rituály a takhle z té první školky takže on vlastně než se stihl přizpůsobit jakoby tomu co se tady po něm chce nebo nechce než se rozkoukal a zorientoval tak vlastně byl konec týdne a zase tady nebyl jo takže on byl zmatený abych to tak jako shrnula on se choval zmateně že nevěděl přítom byl šikovný všechno, ale on prostě fakt ty první dva dny než prostě teď ty kamarády si nemohl vzpomenout že jak se kdo jmenuje, teď ani ty kamarády prostě oni už měli najít zase mezi sebou že měli určité vztahy a všechno a on když přišel tak zase než on si zase někoho našel takhle kdo s ním víc si hrál nebo takhle tak byl konec týdne a vlastně tady zase nebyl že takže to byl takhle a teďka se stalo to, že v letošním roce vlastně nebo o prázdninách velkých se tady tatínek přistěhoval jako taky do jiného bytu takže on má společnou aspoň tu školku a chová se naprosto jinak jo naprosto jo zvykl si všechno vydobyl si postavení jaké si úplně na vrcholu jo že se on se spíš rozhoduje s kým si bude hrát takže to není že by čekal kdo ho vezme do hry nebo takhle ale spíš on on rozhoduje prostě suverénně se tady cítí jo takže on se tady vlastně v tomhle úplně posunul no a akorát má problémy s chováním protože je prostě každý asi i ta maminka i ten tatínek eee jednak mají každý jiné hranice té výchovy kam on může jít, jeden mu dává tře-

ba volně volnost v něčem, druhý zas v něčem jiném takže on ty hranice u různých věcí má naprosto jiné takže on se v tom plácá on prostě má strašné problémy dodržovat něco jo on ví že by to asi neměl ale kolikrát tak jako hledí a co se po něm vlastně chce, protože někdy mu to projde někdy neprojde takové chování jo že prostě vlastně tady v tomhle tu hranici on nemá no a další co je tak tak častokrát prostě něco nemá co má mít jo protože řeknu třeba je já nevím pyžamo já ho mám asi u taťky já ho mám asi tam jo a teďka prostě už tady v tomhle dochází i k tomu že prostě má já nevím něco třeba teď na venek je zima tak nějaké šustřákové kalhoty a prostě já je nemám aha já jsem je asi nechal u taťky naštěstí je takový flegmatictější v tomhle že si z toho nedělá žádnou hlavu a asi na to i rezignoval jo že se prostě v tomhle nějak jakože nechce být ten úplně nejlepší aby mu vadilo to že něco nemá jo jak to třeba mívají některé děcka že chtěou všechno úplně v pořádku a teď jsou vytřepané že něco zapoměly takže on naštěstí to takhle vážně nebere že by něco prostě nepřinels když měl protože to ten nesdělil tomu druhému jo že prostě tam zase je problém v komunikaci mezi těma rodičema nebo bývalýma manželama že jsou rozvedení a oni spolu prostě komunikují dost málo aby řekla nebo vlastně ve věcech kdy musí jo kdy je to nutné no takže tam byl vidět fakt ten posun v tom jak on vlastně už má tu jednu školku tak se to velice posunulo jo, ale v tom chování bych řekla že už začíná toho zneužívat že už ví že když je u tatínka tak tatínek je rád že je po tom týdnu konečně u něho, když u maminky tak zase je maminka šťastná že je u ní a spousta věcí se mu odpouští jo že prostě něco nemusí v pohodě něco jdeme koupit takže je to takové prostě ta výchova je prostě jiná než by měla být jo že je to takové bych řekla rozmazlování částečné toho děcka protože týden jsem tě neviděl tak teď ti dám to co jsem ti ten týden dát nestačil jo u toho tatínka a to děcko si myslím že si s věkem i jako naučí v tom velice dobře chodit to mě taky říkal někdo od holčičky co takhle žila ve střídavé péči a bydleli kousek od sebe ti rodiče taky v tom městě takže holčička potom ve škole tak věděla že když řeknu tatínkovi dá mi peníze na nějakou věc a pak to samé řeknu mamince a ona mi na tu věc dá taky že a u tatínka fňukala že nemá to a maminka jí to nechce koupit a ona by tak chtěla ty nové pastelky no tak tatínek jí je koupil pak že to samé fňukala u maminky a zjistila že to funguje jo že ty rodiče jí strašně milují takže vlastně jí dají všechno co ona chce takže toho začala ta holčička zneužívat jo takže i tohle se může stát jo že to není prostě to co jsem říkala poprvé jak ta holčička ta prý konkrétně napsala našli na stromu na zahradě lísteček já se asi zabiju už toho mám dost jo kde nesnášela to že chtěla učila se chtěla být jako premiantka třídy aby jí to šlo a teď fakt zjistila že nemá úkol protože nemá tu učebnici zapoměla jí u toho tatínka,

ted' měla strach to té mamince vůbec říct protože ta by jí vynadala proč je tak hloupá a nechala si jí tam že si má ty svoje věci hlídat tak to radši ze strachu neřekla jo aby nebyl zas doma problém že protože věděla že ta maminka toho tatínka o něm nemusí ani slyšet jo takže tím pádem prostě ten to mělo takovýhle dopad jo že ta holka se prostě necítila nikde doma vlastně měla cokoliv těm rodičům říct aby nebyla hrůza vlastně doplácela na všechno byla jako hromosvod vlastně všeho všech těch problémů těch dvou rodičů takže o to že to děcka vlastně nikam nepatří to si myslím že je taky chyba protože se říká tam kde to děcko je ať už ve školce ve škole v rodině tak by mělo mít několik takových záchytných bodů aby tam patřilo ab se cítilo že někam patří jo jak už se říká třeba místo na ležení jo nějaké místo u stolu že i když odjede, tak když se vrátí tak to místo jeho tam je jo že to není někdi si však někde si lehni to se ted'ka i hodně říkají prostě chyba v rodinách že se nejí společně jo že to je však si něco vem jo že to je prostě důsledek toho blahobytu který dneska máme jo že prostě děcka si můžou všechno vybírat ted' se nejí protože ty děcka vlastně nezažily ani nějaký hlad nebo něco jo zažily? Nezažily, tak tenhle jogurtek nepapám protože papám radši ten a maminka mi kupuje ten se sněhuláčkem jo že prostě oni nezažili hlad jak my že prostě jsme šli ven a přišli jsme dom domů protože byl už oběd jo že to dopoledne prostě když si člověk neurval někde jabko ze stromu tak kolikrát žádná svačina ani nebyla...

J: Nebyla.

U: ...a prostě jsme si hráli a ani jsme na to neměli myšlenky že bysme měli jezť a ted' se těm děckám všecko a vem si jablíčko vem si tohle a furt se jim předkládá a až moc a oni jsou zahlcení tady vším tímhle a to samé je i s tím že mají doma všechno různé věci všechno se jim prostě podstrkuje jo i ti rodiče se jim prostě snaží dopřát jo proto jak říkám ta holčička u maminky všechno mamince co řekla to dostala, šla k tatínkovi zkusila to na tatínka a zase všecko hračky prostě ten tatínek jí koupil jo takže ona byla zahlcená tím blahobytem jo až prostě už se nudila ona už to dělala vyloženě z nudy jo že už si zkoušela co ti rodiče ještě povolí a oni povolovali jo takže co z ní asi mohlo vyrůst jo já ted' už to musí být velká dospělá holka jo ale měli s ňou velké problémy tak bych to řekla, takže nevím jako neslyšela jsem o někom kdo by tohle to opravdu ukočíroval jako úplně dobře že by ta střídavá péče byla fakt úplně super a to děcko bylo v pohodě jakože by netrpělo ničím jo ale říkám tady u té holčičky (pozn. vrací se prvnímu případu) která v podstatě to vnímám trochu jako střídavou péči kterou jim neurčil žádný soud ale oni si ji takhle opravdu půjčují ale jsou to rodiče, kteří jsou schopní se domluvit a jsou na určité takové intelektuální úrov-

ni ta maminka nelpí na tom, že děcko jako nějak strašně jakoby musí být jenom její jo a mají hranice nějaké výchovy jo a tam to funguje velice dobře jo ale říkám není to vyloženě střídavá péče i když ta maminka hodně tomu tatínkovi jí dává nejenom třeba já nevím o víkendech ale prostě kdy ten tatínek má zájem že jsou schopni se domluvit kdy kdykoliv jo že třeba on pondělí úterý si pro ňu jde nebo ona u něho i spí jo ale je to spíš tak v tom spaní je to na tom že se oni domluví že tam bude zrovna přespávat ona tam teda má taky nějaké svoje věci nebo tak, ale ví že to zázemí má to hlavní má u té maminky že tam má všechno jo že až bude chodit do školy bude tam mít aktovku všechno když někdy pojede je to stejné jak když jede k babičce jo k tomu tatínkovi a je vidět je to vidět na inteligenci těch rodičů jo a že jsou schopní se spolu bavit a jsou schopni i na té výchově dbát určitých jako hranic že to nemůže jeden, že se předhání v tom kdo je lepší ale oni aby tomu děcku naopak ukázali oni hodně dávají jakoby nebo ukazují tomu děcku ty klady na tom druhém rodiči jo že jsou schopni třeba ten tatínek je schopný říct no to ti maminka hezky udělal nebo já to máš od maminky tohle a zase ta maminka řekne já ty půjdeš k tatínkovi no ty se máš to bude bezva jo že jsou schopni před tím děckem říct a to děcko doma neslyší špínu na toho druhého jo takže tam si myslím že kdyby to takhle bylo, tak by t bylo úžasné.

J: Umh a vlastně jak kdyby ten vztah je tam právně upravený eeh oni jsou rozvedení...

U: Ona je v péči matky.

J: Ona je v péči matky výlučné...

U: Ano.

J: ale ta matka má s tím otcem osobní domluvu takovou že...

U: Ano.

J: ...fungují v podstatě jako by to byla střídavá...

U: Ano.

J: ...a jak říkáš mají prostě nastavené takové mantinely a komunikace a ...

U: Ano na dobré úrovni takhle prostě že se byli schopni domluvit že si právě možná rozešli po domluvě nějaké jo že jim to spolu prostě nešlo ale říkám oni bydlí na vesnici a bydlí kousek od sebe každý v domě jo takže tam je ještě o to jednodušší že v podstatě ta ta holčička může i sama přejít jo může může si zaběhnout k tomu tatínkovi jo což je ideální že jo to se málokdy podaří že jako takhle že i ti partneři jejich ti teďka ti noví s tím nemají

problém jo velice hezky se k ní chovají jo a všechno je prostě v pohodě jo mají se rádi ona má ráda je jo takže málokdy se tohle ideálně takhle povede no.

J: No a já bych se ještě zeptal tys popisovala jak se to v rámci těch dětí třeba projevovalo v těch rodinách a jestlis registrovalo jak se to projevovalo tady třeba v tom prostředí té mateřské školy.

U: Ted' nevím koho myslíš...

J: U těch dětí.

U: Jako u těch případů různých.

J: No cokoliv co tě napadne.

U: No to už jsem ti říkala u toho chlapečka co byl na té vesnici a co bydlel tady že byl jak přišel po tom týdnu co byl v té jiné školce takže že měl právě tady toto...

J: A ještě třeba nějaké jiné...

U: ... ale ted'ka když už je přestěhovaný i ten tatínek a on chodí jenom do jedné školky tak úplně se to změnilo jo rapidně se změnilo tady tohle to ten stav že on vlastně jako neměl nebo nemá nedává znát problém že by mu jeden z těch rodičů kterého zrovna neměl chyběl, jo to vyloženě jsem nezažila že by prostě byl smutný nebo něco nebo neměl náladu člověk by se ho zeptal jako co se děje ale ne, tohle ne nemůžu říct, prostě se posunul tak že si tady našel to svoje zázemí a jestli jako zná to prostředí má tady kamarády protože tady i spává takže je tu celý den vlastně takže to není že by si někdo řekl příští týden nepříjde tak já s ním nebudu chodit za ruku protože on tady příští týden nebude a s kým já budu najednou chodid jo takže ty děcka jsou tady o to ochuzené no ale ted'ka když vlastně chodí tady do té školy tak nemám pocit že by měl s něčím takovým problémem akorát teda říkám třeba mají děcka na převlečení nějaké mít do tělocviku když máme jako cvičení, míváme vždycky cvičení v pátek celý den že děcka cvičí tak mají na to trenýrky nebo kraťásky převlíkají se do těch kraťasů no a ted' on je třeba nemá, takže se neví jestli prostě maminka je nedala nebo tatínek je nedal, proč mu je z té skříňky vůbec někdo sebral domů jo jestli je brali na vyprání nebo prostě ten druhý partner nevěděl proč to tu má že oni si nepředávají ty rodiče ty informace takže tohle je spíš problém těch rodičů, né jeho jo ale chování jeho bych neřekla že se nějak jakoby změnilo pod vlivem tady téhle péče...

J: Jo.

U: ... že naopak on je víc samostatný bych řekla takový jenomže to je zase tím že má starší sestru a častokrát se stane to že spíš tatínek to dělává, že on když pro něho má třeba přijít tak pošle tu dceru, starší sestru jo že že takže tím pádem ona ho nebude tak nějak manipulovat takže on když jí řekne a já tady přejdu tu cestu no tak přejde cestu sám že bez toho že by ho někdo držel za ruku nebo takhle jo takže to si myslím že tak asi celé no a ten kluk jak jsem říkala ten co měl tu školku zase v tom jiném městě jak to střídal tak mu prostě po těch rodičích bylo vždycky smutno jo což mě i sdělil že prostě říkal a taky měl ty chvilkové úniky že třeba když byla chvilka klidu někde měli třeba sedět než se šlo na oběd nebo chvilku tak si vzpomněl na tu maminku, protože tady byl u toho tatínka jo jinak jsem jako takhle nikoho dalšího v té školce nezažila jo to už jsou jenom moje domněnky a tam o té holčičce co jsem říkala to už bylo až ve škole to já jsem slyšela pak zprostředkovaně od té paní učitelky že podle písma třeba poznali kdo to psal jo nebo kdo píše tady ty vzkazy kdo se tak strašně trápí že prostě říkali a sama na to nadávala ta učitelka říkala že to nic dobrého nepřináší že to děcko nemá žádné zázemí a že je to na těch starších dětech hrozně cítí jo takže ono asi v té školce ty děcka asi ještě nemají takové ty svoje zásadní povinnosti a to děcko tady asi tyhle ty věci tak jak ten rozvod nebo to hádání těch rodičů asi nějak v sobě rychle rychleji zpracují a oni se na to povznesou jo to se říká že když někdo i v rodině umře že ty děcka ještě v tom věku jakoby to zpracovávají jinak že až od deseti let oni to vlastně začnou líp chápat že teďko jo je to smutné nebo vidí že se někdo trápí tak to tak zpracují po svém jo takže já si myslím že i tady tyhle ty situace oni nic jiného jo maminka řekla budu bydlet tady tak jdem bydle no a teď ta maminka třeba to děcko namotivuje jo to bude prima podívej budeš bydlet budeme bydlet naproti toho krásného hřiště takže to děcko se tam vlastně těší a ono nechápe ty důsledky nebo co se děje že však řekne za tatínkem pojeděš příště, s tatínkem budeš tam takže to děcko je vlastně tak nějak manipulované jo záleží na té motivaci těch rodičů co mu řeknou jo že jako pokud prostě to děcko už je straší tak už se nad tím asi jinak zamýšlí už to trošku víc chápe a cítí jestli ho mají i ti oba rodiče rádi nebo o co jim jde jestli jenom o nějaké přetahování a teď to děcko od tatínka slyší když přijde jeho třeba matka jako babička že od toho tatínka a teď se baví třeba hlasitě před tím děckem o tom jak mamince nebo řekne ta babička třeba prosím tě co to máš na sobě, co ti to ta mamka koupila jo tohle jsou prostě slova, které ty děcka musí nesmírně zraňovat jo které to starší děcko už si uvědomí že aha babičce se jako ta nemá tu maminku ráda a jak ono má furt obhajovat oho druhého když je zas u maminky a slyší zas

něco špatného na toho tatku jako třeba ve slovech no hlavně že ti kupuje tady tohle a alimenty neplatí.

J: Takže ono stojí jakoby ve středu toho konfliktu...

U: Ano naprosto, naprosto a furt a ještě nemá to svoje ukotvené místo a teď neví bude mě chtít maminka nebo ne? Jak je to v tom Kameňáku, já ho taky nechcu jo takže to je prostě jo takové nevím no.

J: A ještě třeba ty jako učitelka jsi to vnímala nějak jakože tobě třeba to nějak komplikuje práci nebo něco takového?

U: No tak určitě když to děcko nechodí jako pravidelně a chodí co čtrnáct dnů tak nenavazuje že ty děcka na něco i navazují nebo už něco mají naučené už jsou na něco připravené a prostě to dítě když tam ten týden vždycky nechybí a znovu se s ním začíná pracovat a znovu mu člověk má připomínat co má dělat a co tak je to pořád jako by přišlo nějaké nové děcko zvenku jo jak kdyby přišel někdo z venku a prostě se nově zařazoval do kolektivu takže chce pořád opakovat jo nebo já děckám řeknu tak děcka venku začalo sněžit třeba tak budem chodit tak musíte si dát ty papučky přezouváme se tak že z papučky dáte nohu do boty a jak jdem z venku tak zase z body do papučky abyste nešli po tom mokrému ať nemáte punčocháče mokré teď si neuvědomím že už týden sněží a ten týden už na to ty děcka navyklé a teďka on přijde po tom týdnu a zase znovu jo a to je to je prostě pořád něco mu jako a nebo navazujem třeba v nějakém tématu jo něco děláme třeba besídku cvičíme jo a teď prostě týden bez toho nácviku nějakých těch básniček a pak zas do toho skočí a nebo se to naučí, těší se že už jenom ta besídka prostě pro tu maminku nebo tatínka jo a on se to učí učí připravuje se těší se na tu besídku a ta besídka je zrovna v týdnu kdy on tady není kdy on musí být jo a prostě zase, pokud jsou to inteligentní rodiče a prostě můžou to je zas další že pokud chodí ten člověk do práce a nemůže to děcko předat tomu druhému tak to už je zase v nastavených nějakých mantinelech jejich ale pokud by to bylo to aspoň trochu šlo a to děcko by se tady těch akcí mohlo účastnit nebo výlet jo jedeme se školkou na výlet na to se ty děcka těší nebo ten rok k tomu směřuje třeba často říkám držte pěkně příbor že pak pojedeme na výlet půjdeme někde do restaurace a kdo nebude umět držet hezky příbor, nemůže s náma jít do restaurace jo ty děcka se na to těší oni se kvůli tomu snaží snaží se držet ten příbor, protože to k něčemu směřuje že nebo děcka potom budem sbírat kaštaný a my potom pojedeme krmit já nevím zvířátka těma kaštanama a půjdeme se podívat ke krmelci, přijde pan myslivec takže o to prostě přijde zase a to je právě takové já si myslím že

drobnosti ale pro to děcko to potom ztrácí najednou smysl jo jo protože ví já jsem se snažil já jsem nosil ty kaštiny já jsem se sbíral já jsem se těšil že pojedu na ty zvířátka a oni tam byli když já jsem tu nebyl že jo nebo naopak zažije něco hezkého a zažívá to i tady zažívá to i v té druhé školce jo takže je to i jen když to řeknu z pohledu té školky takové vůči tomu děcku takové zvláštní si myslím jo že nebo tady si povídáme o něčem a úplně to stejné probírá to děcko potom třeba další týden v té druhé školce jo ale už zas neslyší jiné téma dejme tomu že mu může chybět povídání kdy se bavíme o ovoci třeba jo protože se tady bavíme o zelenině ukazujem si ochutnáváme a ochutnáváme zeleninu a další týden máme ovoce o ono přijede do té další školky kde zrovna třeba protože je podzim tak dělají to stejné co my jsme dělali před tím no takže přijde takhle i o určité témata takhle jo že prostě si myslím že zvlášť u těch předškoláků je to takové potom všelijaké no.

J: No a když jsi říkala že se třeba zdvojují ty témata vy jste třeba komunikovali nějak s tou druhou mateřskou školou, kde to dítě chodilo, že by se ta třeba nějak korigovalo...

U: Naprosto ne naprosto ne um um.

J: Takže vůbec...

U: Ne ani s jednou ani s druhou vím jenom že tam bylo potom nějak že tam volala paní ředitelka od toho chlapečka že tam nemají cosi doplacené jo jako nějaké platby že jim tam chybí jo takže spíš se člověk snaží sám tomu děcku pomoci v tom co mu nejde jo že ve volných chvílích spíš individuálním přístupem prostě mu napomoci k tomu že že sám si zjistí že jako učitelka zjistí za určitý čas co mu nejde, v čem je slabší takže se snaží ho v ty volné chvíle podporovat v tom nebo ona onom a komunikovat s tím rodičem který zrovna přijde že nebo říct co co mu nejde co bysme měli procvičovat že a už je na rodičích ale třeba teďka co máme toho chlapečka tady co už teda chodí jenom k nám tak ten byl i přes to velice šikovný takže tam nebyl žádný větší problém jakže ze školky že by mu něco jakože až tak nešlo nebo by bylo potřeba něco doplňovat a tak jo protože fakt fakt mu to šlo v těch oblastech spíš spíš bylo že fakt neměl ty hranice jo že tam bylo vidět že v tom chování je problém no jo že to je tak cílené no a zůstal ve školce protože rodiče si to přáli chtěli odklad protože vlastně ten tatínek se měl stěhovat a to jim přišlo vlastně rozumnější že bude chodit do školy až se tak nějak ukotví a tohle takže on tady zůstal jakoby navíc a je vidět že on už se v některých případech nudí takže je potřeba mu dávat nějaké složitější aktivity prostě dát mu nějaký úkol třeba teďka tohle doskládáš a né že budeš vymýšlet blbiny a navádí k tomu ty mladší no takže to tak asi no.

J: No a mě vlastně říkala ještě kolegyňka že maminka vedle měla takové různé požadavky že třeba chtěla svačinu zabalit nebo s něčím...

U: No oni tam měli velice zvláštní případ no ale to byla rodina opravdu velice zvláštní takže tam to bylo velice náročné a oni si jako užili to já jsem nic takového ve třídě nezažila jo ono to bylo v rámci třeba toho že člověk musel někdy říct že no ale toto nejde tady musíte si hledět tady toho a toho jako my to máme ve školce tak a tak taky aby ti rodiče pochopili tak chcete tady chodit ano ale musíte taky jako něco nejde to jo tak tam jste to měli nastavené takhle, ale tady třeba když jdete tady se školka uzavírá v tolik a v tolik a jestli to nestihnete nebo víte že jdete k lékaři musíme to vědět to musíte dát vědět jo že prostě člověk řekl a oni jako v pohodě to brali a v pohodě se přizpůsobili jenom byli navyklí já nevím třeba že každá ta školka má trosku jinou tu provozní dobu že nebo prostě má já nevím dělají něco trochu jinak jo když třeba v tom převlékání nebo ukládání bot takže člověk jim musel takhle říct než to, než si to zažili jo a prostě dodržovali zase ty naše pravidla nějaké že takže ale nebyl to vůbec problém jo to já takové zkušenosti co oni měli ve vedlejší třídě tak to já jsem neměla...

J: No já ... nebo chtělas něco říct?

U: ... ne já jen že ke mně chodil bratr té holčičky co ti o něm říkala kolegyně tak ten ti jako byl vlastně nevlastní bratr a ten prostě chodil byl vlastně v celé úplné rodině a chodil sem a zase s ním chodili chodila převážně maminka protože byla na mateřské s dalším děckem doma jo takže tatínek chodil spíš do práce logicky takže když ona byla doma tak a bydleli tady kousek tak ho často doprovázela vlastně ona jo, že ten tatínek chodil málokdy no a potom se vlastně rozvedli až u toho dalšího děcka že takže s tímhle tím jsem neměla žádné zkušenosti jo.

J: No a čím si myslíš že to třeba je, jako kdyby ty máš takovou pozitivní zkušenost a vedle to tak nebylo úplně...

U: To je na té rodině, ta rodina už byla velmi zvláštní když žili spolu ti partneři tam oni mají ta maminka má hodně dětí z různých vztahů a takhle a ta maminka když to řeknu slušně velmi ráda lže, velmi ráda si vymýšlí různé věci co jsem jí tak znala jo takže ona je schopná do očí prostě říct naprostou lež a jako jo a ten tatínek mě tak přišlo že si vybírá partnery které ji budou tak živit jo že jsou schopni vydělat peníze a a prostě nějak o ně nikdy moc nebojovali nebo jim ty děti byly jedno takže to je prostě rodina sama pro sebe to je říkám případ od případu jo a tohle byla zrovna naprosto nešťastná rodina tam ta holka si

to myslím taky odnášela takovým zvláštním chováním je taky otázka toho kolik toho měla v genech po těch rodičích jo a potom co jí ta maminka byla schopná dělat nebo tatínek jak jí potom nosila na rukách takže to bylo to jsem viděla i já když jsem nebyla u nich ve třídě že tak to tam viděli všichni jak se tam chodil ten druhý mazlit s ní jo takže tam v té holce museli dělat v hlavě naprostý guláš naprostý jo že se nechovaly dospěle oni se chovali jako děti.

J: Ti rodiče.

U: Ti rodiče, takže ta holka z toho musela být jako já nevím všechny detaily co tam probíhalo to se mě netýkalo takže nevím jo to jenom z toho co jsem viděla jo že ji tatínek nesl do školky na rukách ona byla předškolačka jo ale on jí tolik miloval že jí nosil na rukách takže to bylo z obou stran těch rodičů zvláštní no.

J: No a dokázala bys třeba ještě nějak popsat co by mohli být takové nějaké takové jakože klíčové elementy že to funguje nebo co...

U: Aby to...

J: ...aby to fungovalo nebo aby to aj nefungovalo co to naopak může...

U: Aby to fungovalo tak to musí být jediná domluva rodičů pořád jakoby těch rodičů aby byli schopni na určité úrovni spolu komunikovat to si myslím že je nejzásadnější věc jo a vytvořit tomu dítěti prostě místo aby aby prostě se tam cítilo dobře a jak říkám ideální by bylo to jedno místo a aby se oni u něho byli schopni dle možností střídát případně se tam spolu i potkávat jo...

J: Ti rodiče.

U: ...aby nebyl problém že ti rodiče se tam střetnou jo a hlavně neházet na sebe špínu jo ale to je všechno o těch rodičích ty děcka s tím jako ty to nevyřeší nikdy jo a nebo ideálně bydlet aspoň blízko sebe jo blízko sebe a dokázat si stanovit nějaké určité hranice v té výchově jo ale to jde asi dost těžko.

J: Jo a ještě třeba něco v rámci té spojitosti s tou střídavou péčí napadne tě něco co bys mi chtěla třeba ještě říct co jsme...

U: Ne já myslím že už jsem řekla snad všechno jako tak jak jsem řekla můj názor je ten, že kdybych takhle musela jako kdyby jít do střídavé péče se svým partnerem někdy jakože mě už to nehrozí ale jako když jsem měla ty malé děcka tak přestože těžko strašně těžko by se mi to dělalo tak radši kvůli těm dětem bych se jich vzdala jo aby prostě neměli tady ten

guláš v hlavě, nelíbí se mi to osobně já vím že spousta lidí na to má ten názor že je to fajn že prostě to děcko má i tatínka i maminku ale otázka je otec, matka, to je role že kterou ti dva lidi hrají nejenom že jsou zploditelé ale musí mít tu roli že se prostě podílejí na té výchově a pokud oni to berou já jsem otec, já jsem matka ale vlastně se nechci starat, nebo jako mi to zrovna vyhovuje jak jsem zrovna odpočatý a tohle tak dneska mě nezajímá že nemám na tebe čas dělej si co chceš jo a nebo dneska chci mít klid a prostě jsou nervózní a děcko dostane za všechno tak to tomu jako to to takhle nejde ovlivnit že takže já si myslím prostě že ty vždycky jde o ty rodiče no jak se dokážou domluvit ať už jsou rodiče kteří se samozřejmě díky tomu děcku nerozvedou jo že si třeba nerozumí ale dokáží spolu žít v té rodině kvůli těm děckám a dřív to tak bylo často jo že až ty děcka byly dospělé, dosáhly těch osmnácti roků tak pak rodiče si šli každý svojí cestou jo aby prostě jo ale byli tam do toho věku aby to dítě jako vychovali do té dospělosti jo teďka teďka mě přijde že ta doba je taková že fakt když vezmu děcko po děcku tak je strašně moc rodičů co spolu vlastně nežijí jo už od malička od těch děcek jo že už prostě se třeba neberou a pak se rozejdou jo prostě že je to takové častější než to bývalo dřív jo že dříve opravdu ti rodiče se vzali a když už se vzali tak už spolu nějak žili jo teď je otázka jestli to bylo dobře nebo nebylo dobře jo jestli jestli je lepší chodit domů kde se ti rodiče jenom hádají že a nebo potom být s jedním nebo takhle v té střídavé péči no to je ale myslím si že to je vždycky o té rodině a o těch lidech kteří v té rodině žijou že to je prostě nejdůležitější jo jak to umí zkorigovat a říkám pokud možno když už, tak střídavé péče tak ať bydlí někde co nejblíže sebe aby to děcko bylo schopné si zaskočit pro tu ztracenou učebnici k té mamince a bylo mu to dovoleno jo a aby byli inteligentní nebo inteligentní aby se odkázali dohodnout ti rodiče no to děcko potom a pokud se dohodnou ještě v nějakých mantinelech v té výchově tak si myslím že je to naprosto ideální stav takže tak no. Zase když jsou rodiče schopní se domluvit, tak nepotřebují střídavou péči může být tak péče prostě toho jako výhradní toho jednoho rodiče s tím že je natolik inteligentní a natolik chce pro to dítě to nejlepší že ho tomu druhému bývalému partnerovi tomu otci nebo matce prostě půjčuje nebo půjčuje prostě si ho ten druhý může vzít dle domluvy, jak to jenom jde jo že mu v tom nebrání a to ji myslím že potom by vyřešili asi všechno protože to dítě by fakt mělo zázemí u jednoho z nich, ale velice často by se stýkalo i s tím druhým, jo že by to nebylo prostě striktně dané no, takže asi tak.

J: Tak jo, tak moc děkuju.